سنڌ سڏي ٿي پئي

(شاعري)

مظفر چانڊيو

پرواز
پبليڪيشن

سنڌ سڏي ٿي پئي

(شاعري)

مظفر چانڊيو

پرواز پبليڪيشن

ڇپائيندڙ جا سڀ حق ۽ واسطا محفوظ

پهريون ڇاپو:	2016ع
ڪتاب جو نالو:	سنڌ سڏي ٿي پئي (شاعري)
سرجڻهار:	مظفر چانڊيو
لي آئوٽ:	امان الله يتي
ڇپيندڙ:	ذڪي سنز پرنٽرس ڪراچي
ڇپائيندڙ:	پروڙ پبليڪيشن ڪراچي
قيمت:	250/= رپيا
پاران	ايم ايچ پنهور انسٽيٽيوٽ آف سنڌ اسٽڊيز، ڄامشورو.

ملڻ جا هنڌ

سنڌ جا سڀ وڏا بوڪ اسٽال

Digitized by M. H. Panhwar Institute of Sindh Studies, Jamshoro.

ارپنا

آءُ ارپيان ٿو هي ڪتاب
پنهنجي منڙي ماءُ،
وفادار وني
۽ گلن جهڙن پيارن ٻارن
ٻالاچ ۽ سنڌيا ڪي،
جيڪي هميشه سنڌ جيان
منهنجو ايمان ، اتساهه ۽ اُميد رهيا آهن.

فهرست

پ اکر 9
اسان جو وطن زندهہ آهي، مردن جي وچ ۾! (ارشاد ڪاظمي) . 12
باضمير ليکڪن جو امام- مظفر چانڊيو (منظور سولنگي) 26

نظم 29
هڪ دانشور جو مشورو 31
محبت مچ جيان آهي 33
اسانکي ماٺ ماري ٿي 35
ثقافت ڪاتي جون سخاوتون 38
سنڌ ۽ يروشلم جي درد ڪهاڻي ساڳي آ 40
ماءُ عالمي ڏينهن ڪان وڏي هستي آهي 43
دراوڙ دلين جي ڌڙڪن 45
ساڳي آسُورن ڪهاڻي 47
نا اميدي 49
Give Me Death Or Give Me Liberty 51
سچ وڏو ڏوهاري آ 53
سنڌي ادب جي مَنَ "آغا سليم" کي ڀيٽا 55
سرمد سڙي ٿو ايپچند سان گڏجي 57
ڌرتي، ماءُ جيان دل رکي ٿي 59
اکيون 61

62.."YANNI"
64..ازي عشق لازوال
66..وڇوڙو
68..سنڌ اسان جي ساهه ۾
70..نه ٿي سنڌ سنيري
72..اڙي سهڻا وطن منهنجا
74..ڏنا سين غدار زردار ڪيئي
76..سنڌ جي ڪاميو ماڻڪ ۽ مشتاق جي نانءُ
78..مهان سنڌو
80..ننڍڙا نثري نظم
83..نثري نظم
85..اڙي ديس دلبر
87..درد دادلو درياهه آ
88..شهيدِ سنڌ ڪي پيتا
90..Happy Valentine in Heaven
92..نثري نظم/ منافق
93..وطن ۽ ويساهه
95..منافق/ويڪائو وڪر
97..سندر سپنو
99..پوري پيل ڪي پيتا
102..توکي چاهيم گهڻو
104..وطن منهنجي ابي جو آ
107..جي ماريا نه موت
109..موت! توکي موت ماري

معافي 111

موت جا منظر 113

دِل جو ديس 116

ماڻهنْ جا قدَ، وطن جي وڻن کان نہ اوچا ڪيو 118

پئرس جي پيرّا 121

نينهن جا نشا 123

پئرس جي شهيدن کي پيتّا 125

پَرندڙسَڄُ 127

پوڙهو ٽيان چو مان؟ (جوابِ عشق) 129

ڌرتيءَ کي پوري چُمي 132

پگت ڪنورام کي پيتّا 133

جيڪو وڪجي ويو، اهو ٿي ليڊر ٿيو 135

سمنڊ عاشقن جيان اداس ٿي ويندو آهي 137

صوفين کي ڪوفين هٿان نيلام نہ ڪيو 139

فراريت 141

جيءَ جي جلاوطني 143

غلامي جي گار 145

گدڙڪائي ويا سنڌ کي 147

مهان ڪوي شيخ اياز کي پيتّا 149

قيديءَ جو نئون سال 152

ڪيان ٿو يار کي راضي 154

بابي جي وصيت 156

ويڪائو وڪرءِ حُسنِ ڪارڪردگي 158

خيالن جي خدائي 160

وطن کي وفائن جيئن ويڙهي نہ ڇڏجان 162

سبين کي سلام 164

نواب خير بخش مري کي ڀيٽا 166

اسان زردار ٿا سڏجون 167

هلي آ او سورج 169

دين جو دوکو 171

سرويچ پيرزادي کي ڀيٽا 173

شهيد آصف پنهورءِ شهيد وحيد لاشاري جي ياد ۾ 175

تون منهنجي ڪُل ڪائنات آهين 178

پنهنجي پٽ بالاچ ڏانهن 180

NOSTALGIA 182

عبدالستار ايڌيءَ کي ڀيٽا 184

پرينءَ جي خواب جا خنجر 186

وک وک تي ٽيا خنجر اُيا 188

غزل 191

بيت 241

ٽڙيا ها گُل ٽَاريءَ ۾ 248

ایلان کردی کے نام 249

غزل 251

سدا موجود ہوں 252

ہر گھر سے بھٹو نکلے گا 253

ٻه اکر

ڏکي غلامي قومن کان خواب به کسي وٺندي آهي پر اها ڪهڙي سگهه آهي جيڪا فردن کي آڄپي جي خوابن سان موت جي منهن ۾ به زنده رکندي آهي؟ اکيون جيڪي وطن وانگر ويڳاڙيون ٿي ويون آهن پر پوءِ به هڪ سندر سپنو سنڀالي هلن ٿيون! زندگي جو وڏو حصو ان خواب جي آبياري ۾ گذري ويو آهي ۽ ڪڏهن ڪڏهن حالتون ان خواب کي ديواني جي خواب وانگر ڏنڌلو ڪري ڇڏن ٿيون پر گهايل گهوٽن جا ڇچريل لاشا، پٽرن جا حوصلا ۽ مائرن جي ارڏائي ڏسي، سپني ساڀيان ٿيڻ جو يقين پختو ٿي ويندو آهي. اهو عشق ئي ته آهي جنهن سهڻي کي سير ۾ لاٿو سسئي پنهور کي باهه ڏئي بيابانن ۾ برن ڏانهن منهن ڪيو ۽ مومل ڪاڪ جون ڪرامتون ۽ سُک ڇڏي راڻي کي ريجهائڻ جا جتن ڪيا.

ٻني مڪاني نظام جي ڪامياب تحريڪ کانپوءِ مون سمجهيو ته هاڻي سنڌ جا قلمڪار ۽ دانشور پنهنجا خسيس ۽ ذاتي فائدا ڇڏي ماڻهن جا پرجهلو ٿي بيهندا ۽ انهن جي رهنمائي ڪندا، ڇو ته سنڌ جون قومپرست پارٽيون ۽ قيادت ماڻهن کي مايوسي ۽ ويڳاڻائپ کان نه ڪڍي سگهيون آهن. بدقسمتيءَ سان غلام قومن کي جيڪي بيماريون ۽ مشڪلاتون درپيش رهيون آهن، سنڌ انهن عذابن کي ڪجهه وڌيڪ ڀوڳي رهي آهي.

ڪاري قانون خلاف اديبن جي جدوجهد کان ڏيڍي پي پي حڪومت جي اعليٰ قيادت اهو فيصلو ڪيو ته ڪنهن به صورت ۾ اديبن، دانشورن، صحافين ۽ انهن جي تنظيمن کي انگيج ڪجي ان مقصد لاءِ ڪلچر کاتي ۽ سنڌ انفارميشن کاتي کي حڪم ڪيو ويو

تہ خزاني جا در کولي ماضيءَ وانگر اديبن ۽ غريبڙن جي خريد و فروخت ڪئي وڃي تہ جيئن سنڌ ۾ ڪرپٽ پيي پيي سرڪار جي خراب حڪمراني ۽ زرداري ٽولي جي ڦرلٽ تي پردي داري ڪري، سنڌ کي زرداري جي بادشاهت ۾ تبديل ڪجي. ان مقصد لاءِ اهي صحافي جيڪي ٽنبدو باگو ۽ گولاڙچي گهمڻ جهڙا بہ نہ هئا، تن کي بہ سرڪاري خرچ تي دبئي گهمائي خريداريءَ لاءِ لفافا ڏنا ويا تہ ٻئي طرف ويڪائو ۽ ميراثي اديبن ۽ شاعرن کي حُسن ڪارڪردگي ايوارڊن سان نوازيو ويو ۽ منڍن دانشورن تي خاص عنايتون ڪري امن عامہ جي صلاحڪاري بورڊ ۾ ميمبر بڻائي، اديبن جي تحريڪ کي خنجر هڻائي ڪمزور ڪيو ويو. ادبي سنگت کان ڪلچر کاتي جي خرچ تي مشاعرہ ڪرائي شاعرن کي لفافا ڏنا ويا، سگا کان بين الاقوامي ٻولي ڪانفرنس ڪرائي مهمانوازي ڪري هوٽل جي بلن ۽ ٻين خرچن جي مد ۾ ٻياسي لک خرچ ڪيا ويا. نالي وارن باغي ۽ دربدر شاعرن کي لکين رپين جا چيڪ ڏئي باغائي بڻايو ويو ۽ حيدرآباد ۾ ڪلچر کاتي جي عنايت سان جڳهہ ۽ سهولتون ڏئي خانہ مدهوشي جي محفلن ۽ ميڙن جا خرچ پري اديبن ۽ شاعرن کي مصروف رکيو ويو تہ جيئن اهي پيي پيي جي ڪرپٽ سنڌ سرڪار خلاف ڪنهن بہ تحريڪ جو حصو نہ ٿين.

مان هتي اها ڳالهہ واضح ڪرڻ ٿو چاهيان تہ هنن ڳالهين ڪرڻ جو مقصد ڪنهن جي دل آزاري ڪرڻ ناهي پر تاريخ جي درستگيءَ لاءِ اهو ضروري آهي تہ مان اهي حقيقتون پنهنجي ايندڙ نسلن کي ٻڌايان تہ ڪيئن وطن سان ويساهہ گهاتيءَ ۾ سنڌ جا ڪجهہ قلمڪار شامل رهيا ۽ ڪيئن زرداري مافيا سنڌ تي هڪ آفت بڻجي، سنڌ کي ٽورا بورا ڪري، ڦري لٽي، ملڪ رياض جي ڪالوني بڻائي، اسان جي ايندڙ نسلن کي ڌرتي ڌڪاڻو بڻائڻ جي سازشن ڪئي.

هن ڪتاب ۾ شامل ڪيل شاعري مون 2014ع کان جون، 2016ع تائين مٿئين بيان ڪيل ڪيفيت ۾ لکي آهي، اهي سال شايد منهنجي

زندگيءَ ۾ اڪيلائي ۽ دوستن جي ويساهہ گهاتيءَ جي حوالي سان ڏاڍا تڪليف ڏيندڙ رهيا آهن، ان لاءِ ڪنهن ڪي منهنجي شاعريءَ ۾ جيڪڏهن ڪا تلخي محسوس ٿئي تہ معافيءَ جو طلبگار آهيان، ڇو تہ آئون پنهنجي عشق هٿان مجبور آهيان ۽ ساڳي وقت پنهنجي قوم ۽ وطن آڏو جوابده بہ آهيان.

مان خاص ٿورائتو آهيان سائين نور احمد ميمڻ جو جنهن سدائين منهنجو ساٿ ڏئي مون کي عزت بخشي آهي نہ تہ شايد آهو ممڪن نہ هو تہ ايڏو تڪڙو سنڌيڪا جهڙي اداري طرفان شاعريءَ جو منهنجو ٻيو ڪتاب پڌرو ٿئي ها، وڏا وڙ پياري ارشاد ڪاظمي ۽ منظور سولنگي جا جن هن ڪتاب تي لکي مونکي مان ڏنو ۽ مان ٿورائتو آهيان دوست فدا لاڪو جو جنهن هن ڪتاب جي سموري شاعري پنهنجي سمارٽ فون تان ڪمپوز ڪري محفوظ بڻائي، توهان تائين پهچائي.

ساٿ سلامت_ سنڌ سلامت .

تاريخ: 15_جون، 2016ع

مظفر چانڊيو
ڊي_ايچ_اي، ڪراچي

اسان جو وطن زنده آهي،
مردن جي وچ ۾!

مظفر چانڊيو جي شاعريءَ جو هي مجموعو پڙهڻ کان پوءِ مونکي غير معمولي ۽ متضاد ڪيفيتن مان گذرڻو پيو آهي.

شاعريءَ جي ڪاميابي ان ۾ آهي ته اُن جي ذريعي پڙهندڙ شاعر جي ذهن تائين پهچي وڃي ۽ ڪنهن به تخليق جو قدر ۽ قيمت ان ڳالهه تي مُنحصر هوندي آهي ته اُها ڪيتري شدت سان اهو ڪم سرانجام ڏيئي ٿي. اهو ئي سبب آهي ته هر تخليق مختلف پسمنظر رکندڙ پڙهندڙن وٽ مختلف حيثيتون ٿاهيندي آهي.

منهنجي هڪ نظم جي سِٽ آهي:

”دانتي جي اِنفرنو جا نَوَ طَبَقَ آهن يا منهنجي سنڌ آ.“

مظفر چانڊيو پنهنجي شاعريءَ ذريعي اسان کي• دانتي جي "Divine Comedy" ♣ جي اِنفرنو♦ (دوزخ) جا نوَ ئي دائرا (طَبَقَ) گُهمائي ٿو. آئون پڙهندڙن جي آسانيءَ لاءِ انهن نَوَن ئي طبقن جا عُنوان ٻُڌائڻ چاهيندس:

Limbo (غير يقينيءَ جو دؤر)_ Lust (هِوَس)_ Gluttony (اصراف يا حد کان وڌيڪ واهپو)_ Greed (لالچ)_ Anger (ڪاوڙ)_ Heresy (بدعت)_ Violence (تشدد)_ Fraud (دوکو)_ Treachery (غداري).

• دانتي: اطالوي شاعر

♣ Divine Comedy: دانتي جي شاهڪار تخليق

♦ انفرنو: جهنم Divine Comedy جو پهريون حصو

مظفر جي شاعريءَ ۾ پڙهندڙ کي انفرنو جون سموريون خاصيتون سنڌ ۾ نظر اينديون. موجوده دؤر جو هر شاعر ۽ دانشور سماجي نااانصافي، جَبر ۽ استبداد ۽ انهن جي سرچشمن جو ادراڪ رکئي ٿو ۽ اُن لقاء بابت رويا بہ واضح آهن. هڪ رويو مفاهمت جو آهي جنهن جي صلي ۾ اجوڪن درٻارين کي خلعتون ۽ شُهرتون ملن ٿيون. ٻيو رويو فرار ۽ چشم پوشيءَ جو آهي ۽ ٽيون رويو انڪار ۽ اقرار جو آهي ۽ اُهو ٿي رويو اعليٰ انساني قدرن ۽ آدرشن جو پرچم بُلند رکڻ جو رويو آهي.

اسان تہ روشنين جا راهي،
ڇڪي اچ رات ڪيڏو پئي.

چندن ڇيلهار جا، ڏاتي ڪين ڇَرن،
ٻُکن منجهہ مَرن، اَبهم ساري سنڌ جا.

—***—

سنڌ گدڙن جو ڪاڇ آهي
يا ڪنهن يڙوي پوتار جو راڄ آهي!!
(گدڙ ڪائي ويا سنڌ کي)

مظفر چانڊيو جو نظم "هڪ دانشور جو مشورو" پڙهي مونکي گيبرئيل گارشيا مارڪئيز جي شاهڪار ناول "اڪيلائيءَ جا سؤ سال" جي هِڪ سِٽ ذهن تي اُڀري آئي: "هڪ منٽ جي مفاهمت ساري ڄمار جي دوستيءَ کان وڌيڪ اهم آهي."

ان نظم ۾ شاعر يا شخص دانشور دوست جي ان مشوري تي دل برداشتہ ۽ بَرهم ٿئي ٿو:

تہ تون وطن جي ڳالهہ ڪري
پاڻ کي اڪيلو ڪري رهيو آهين
جو تہ سچ چوڻ وارا
سڀ گمناميءَ ۾ مارجي ويا آهن.

دوستن جا غير متوقع رويا انسان کي مايوس ڪري سگهن ٿا پر رشتن تان سندس ويساهہ بہ کٽائي سگهن ٿا. ڀرمن جي ٽٽڻ (Disillusionment) جا انساني نفسيات تي ناڪاري اثر ٿيڻ اٽل آهي پر بالغ ذهن رکندڙ ۽ آدرشي انسان کي اُهي لوڏا (Shocks) برداشت ڪرڻ ۽ انهن جي نتيجي ۾ پيدا ٿيل اڪيلائيءَ سان رهڻ جي اهليت رکندڙ هئڻ گهرجي، ڇاڪاڻ تہ آدرشن جي راهہ تي هلڻ جو فيصلو هُن جو پنهنجو ورتل هوندو آهي ۽ ان لاءِ کيس ڪنهن بہ ٻئي جي اثبات (Approval) جي نہ تہ ضرورت هوندي آهي ۽ نہ پرواهہ. هن نظم جي پڇاڙڪي حصي ۾ "دانشور دوست" تي ٿيل جوابي حملو غور طلب آهي:

مونکي خبر آهي تہ
هُو نوٽن جي حصار ۾ آهي
۽ ولايتي بوتل جي خُمار ۾ آهي
ڪنهن ناچڻيءَ جي رقص جيان
هُو ڪمائيءَ جا سڀ راز ٿو ڄاڻي
تڏهن تہ تڪا تير ٿو تاڻي
هوندئن بہ ماڻهو
ڏوڪڙن جي صحبت ۾
وطن جي وفاداريءَ
کان ڏاڍو ڊڄندو آهي!

"دانشور دوست" پاران من پسند يا Approving/اثباتي مشورو نہ ملڻ تي اسان جي شاعر جي آنا کي سخت ٺيس پهچي ٿي تہ هُو دوست جا راز بہ افشاء ڪري ٿو تہ سندس ڪردار ڪشي بہ ڪري ٿو. اعليٰ آدرشن جي پوئلڳي ڪندڙ انسان اثبات (Approval) ۽ غير اثبات (Disapproval) کان مٿانهان هوندا آهن ۽ هئڻ بہ ايئن گهرجي. وطن پرستيءَ جي جنهن عشق جي دعويٰ نظم ۾ ڪئي وئي آهي ان عشق سميت ڪنهن بہ عشق لاءِ نہ تہ ڪنهن جي اثبات جي ضرورت هوندي

آهي ۽ نہ ڪنهن جي غير اثبات جي پرواهہ. اسپارٽيڪس ۽ حسين بن علي رضہ جيڪڏهن عام يا خاص جي اثبات (Approval) جا طالب هُجن ها تہ ڪين اهو مقام حاصل نہ هجي ها جيڪو ڪين حاصل آهي.

ادبي شاهڪار تڏهن ٿي تخليق ٿيندا جڏهن تخليقڪار داخليت پسندي (Subgectivity) ۽ نرگسيت (Narcissism) کان مٿانهان ٿي لکندا.

مظفر، آئون "Veronica Decides To Die" (ويرونيڪا مرڻ جو فيصلو ڪري ٿي) ۾ پائلو ڪوئيلهو جو لکيل هڪ جملو ورجائڻ چاهيندس: "تو وٽ بہ رستا آهن يا تہ پنهنجي ذهن تي ضابطو رک يا پوءِ ذهن جي طابع ٿي رهہ." جيڪڏهن تخليقڪار پنهنجي ذهن تي ضابطو رکندو ۽ ان ڪنهن سطحي يا وقتي اُبار جي طابع ٿي React ڪرڻ کان روڪيندو تہ شاهڪار ادب "تخليق" ڪري سگهندو. "ڪيس ان سموري لقاءَ کان نفرت هئي پر هُو ان کان لاتعلق ٿي نہ ٿي سگهيو."
(Joseph Conred) "Heart of Darkness"

رُنيون ڪرچات ۾ سُڏڪي
دليون دادليون آهن
اسان جي وَسَ ۾ نا هن!
ڏيان مان دانهن
ڪنهن کي ڪيئن؟
سچ بہ تہ ستل آهي!!
نہ ڪا چيخ نڪري ٿي
نتي چنگهاڙ ٻُڌجي ڪا
اسان کي مات ٿي ماري.

انتهائي اعليٰ ۽ موهيندڙ سٽون آهن جيڪي اسان جي معاشري جي اجتماعي بي حسيءَ ۽ لاتعلقيءَ تي شاعر جي احتجاج جي عڪاسي ڪن ٿيون. "ثقافت ڪاتي جون سخاوتون"، "ويڪائو وکر ۽ حُسنِ ڪارڪردگي" ۽ "جيڪو وڪجي ويو سوئي ليڊر ٿيو" اديبن،

دانشورن ۽ ليڊرن پاران وکر جي سوداگريءَ تي شاعر جي ڪاوڙ جو اظهار آهن. سنڌ جي ويجهي ماضيءَ جي تاريخ جو ڪو هڪ ٻه ڏهاڪو (Decade) اهڙو نه گذريو آهي جنهن ۾ دانش جي سوداگري نه ٿي هجي. پير علي محمد راشدي، شيخ اياز ۽ اي ڪي بروهي پاران عُهدا وٺڻ تي ماضيءَ ۾ گهڻا ئي بحث ٿيندا رهيا آهن ۽ هاڻي اهڙا ئي بحث مدد علي سنڌيءَ، اعجاز منگيءَ، جامي چانڊيي، بخشڻ مهراڻويءَ ۽ ضمير گهمري بابت ٿي رهيا آهن. اُهي بحث اُن ڪري ٿين ٿا ڇاڪاڻ ته تخليقڪارن ۽ دانشورن کان اعليٰ اخلاقي قدرن جي توقع رکي وڃي ٿي.

واعظ ۽ عمل (Preaching and Practice) ۾ تضاد ڪنهن به معاشري ۾ قابل قبول نه رهيو آهي. شيخ اياز پاران سياسي دٻاءَ جي نتيجي ۾ سنڌ يونيورسٽيءَ جو وائيس چانسيلر ٿيڻ قبول ڪرڻ، ان حيثيت ۾ اخلاقي ڏوهن جو مرتڪب ٿيڻ ۽ مارشل لا اچڻ کانپوءِ به عهدي کي چنبڙيو رهڻ سندس واعظ ۽ عمل ۾ تضاد جا ثبوت آهن. قمر شهباز G.C.P (گهي ڪارپوريشن آف پاڪستان) ۾، حميد سنڌي، لطيف يونيورسٽي شادي شهيد پراجيڪٽ ۾ ۽ ستار رند TVO (غيرسرڪاري تنظيم) ۾ بدعنوانين جي سنگين الزامن هيٺ آيا ته آڪاش انصاري تي NGO ذريعي ڪروڙپتي ٿيڻ.

مظفر چانڊيو سمورن اهلِ قلم فردن کان راست گوئيءَ ۽ راست بازيءَ جو مطالبو ڪري ٿو.

آمريڪي فوٽو گرافر جي نظم Black Dahlia (ڪارو ڊهليا گُل) ۾ صاحبِ اختيار ۽ دانشور ٻهروپين لاءِ هڪ اصطلاح استعمال ٿيل آهي Gentleman Chameleon يا معزز سانڊو. سانڊو نه رڳو ماحول سان مطابقت رکندڙ رنگ اختيار ڪري سگهي ٿو پَر اُهو هڪ ئي وقت ٻن مختلف طرفن ڏانهن ڏسي پڻ سگهي ٿو. اصلي سانڊن جا ته رڳو 160 قسم آهن جن مان اڌ جي لڳ ڀڳ مڊغاسڪر ۾ رهن ٿا پر انساني روپ ۾ معزز ۽ غيرمعزز سانڊن جو سنڌ ۾ تعداد ڪروڙن ۾ آهي.

نه جذبا نه غيرت، چڙ لاشا گُهمن ٿا،
جيئڻ کان به وياسين، مرڻ کان به وياسين.

***

ڪُوڙا ڪوي
تون ڪُوفي وارن سان
گڏ آهيّن!
۽ حرام جي هڏيءَ ڪِي
ڪُتي وانگر تو چاهين!!

_**_

ڪانئرن کي ڪلندي ڪيڪاريو وڃي ٿو،
منافقن جو مُلڪ ۾ وڏو آدرياءُ آهي.

_**_

نہ پيچاڻو ٿا ڪيون، نہ رُساڻو ٿا ڪيون،
سنڌ ۾ غدار بہ هاڻي ولي ٿا ڏسون.

_**_

جِت سنڌ بہ آهي
هڪ پراجيڪٽ مثل
۽ يُو اين ڊي پيءَ جي چاڪليٽ مثل!!

مظفر جي شاعريءَ ۾ منافق، ڪوڙي، راشي، غدار ۽ دانش جا ڍُهل وڄائي پاڻ کي وڪري لاءِ پيش ڪندڙ دانشور ۽ شاعر، محروم ماڻهن جي اٿاهہ غربت، اُگهاڙي انگ ۽ بي وسيءَ جي مارڪيٽنگ ڪري فنڊ وٺي هڙپ ڪندڙن ۽ عورت زاد جي نقلي نمائندن لاءِ هيڪاندي ڌِڪار آهي. اُن ڌِڪار ان جي اظهار جي نتيجي ۾ مليل تنهائيءَ ۽ ڪجهہ بہ تبديل نہ ڪري سگهڻ جي ادراڪ جي نتيجي ۾ پيدا ٿيندڙ بي وَسيءَ، انهن تنهي عنصرن گڏجي ڪيس لڳ ڀڳ مجذوب بڻائي ڇڏيو آهي.

”هُن جو روح پاڳل هيو. ويراني ۾ اڪيلي هئڻ سبب هُن پاڻ کي پنهنجي ئي اندر بند ڪري ڇڏيو هو ۽ آئون قسم سان چوان ٿو تہ هو پاڳل ٿي ويو هو.“ “Heart of Darkness” (Joseph Conred)

جنهن معاشري ۾ ڪو حقيقي غم خوار ۽ غم گُسار نہ هجي ۽

انسان سانڍن جو روپ ڌاريو وتن اهو معاشرو هڪ حساس دل انسان لاءِ تہ ويرانو ٿي ٿيو ۽ قيدِ تنهائي تہ هر معاشري ۾ اعصاب شڪن سزا ليکي ويندي آهيِ.

فريڊرڪ نتشي "Beyond Good and Evil" ۾ لکيو آهي تہ فردن ۾ چريائپ ورلي ٿيندي آهي. پر گروپن ۾، جماعتن ۾، قومن ۾ ۽ (وقت جي) دؤرن ۾ چريائپ هڪ لازمي اصول جو درجو رکي ٿي.

فريڊرڪ نتشي جي ٻڌايل اجتماعي چريائپ بابت پائلو ڪوئيلهو جو چوڻ آهي تہ: "Collective Madness is Called Sanity" يعني "اجتماعي چريائپ کي ئي سياڻپ سڏيو ويندو آهي." شاعر، اُن سياڻپ جو حصو ناهي.

مظفر جا پنهنجي وطن، اُن جي ماڻهن لاءِ ۽ اُتي جي حالتن لاءِ جيڪي خيال آهن ان ئي قسم جا خيال يورپ جي مسلم اڪثريتي ملڪ البانيا جي شاعر وِصار زهتيءَ جا پنهنجي وطن، ماڻهن ۽ حالتن لاءِ آهن:

پاتال

"اسان جو وطن زنده آهي
مُردن جي وچ ۾
۽ مَري وڃي ٿو جيئرن جي درميان."

(ڪتاب: ملامت ڪيل صوف: The Condemned Apple)

"مونکي بہ آواز آهي ۽ پلي خاطر يا بُري خاطر منهنجي
گفتگوءَ کي خاموش نٿو ڪري سگهجي."

جوزف ڪانريڊ (Heart of Darkness)

مظفر جا نظم "دراوڙ دلين جي ڌڙڪن"، "سچ وڏو ڏوهاري آهي"، "سرمد سڙي ٿو اُپيچند سان گڏجي"، "شهيدِ سنڌ کي پيتا"، "وطن ۾ ويساھ"، "غلاميءَ جي گار"، "قيدي جو نئون سال"، "سڀني کي سلام"، "سرويچ پيرزادي کي پيتا"، "شهيد آصف پنهور ۽ شهيد وحيد لاشاريءَ جي ياد ۾"، "ڏناسين غدار رزدار ڪيئي" وغيره رياستي سيڪيورٽي

ادارن پاران سياسي ۽ سماجي ڪارڪنن جي عدالتن کان متانهن قتلن بابت آهن. اهڙن سمورن واقعن ۾ مارجي ويل فردن جي سوچ يا اُنهن پاران جدوجهد جي "مسلح" رستي جي چونڊ سان آئون اختلاف رکڻ جو حق استعمال ڪندس ۽ اهو پڻ چوندس ته رياست کي آئين ۽ قانون کان متانهان قدم کڻڻ بدران مائي باپ وارو مقام برقرار رکندي الزام هيٺ آيل فردن کي قانون جي ڪٽهڙي ۾ آڻڻ گهرجي. ساڳئي وقت آئون سمورن لکارين کان اها توقع پڻ رکندس ته ڪين اُن "خواب فروش" ۽ "چغلخور" پُتلي (Puppet) جي Assignment تي به لکڻ گُهرجي جيڪو سنڌ جي نوخيز ذهنن جي رومانويت مان ناجائز فائدو وٺي اُنهن جو آئيندو اونداهون ڪري ٿو. سنڌ جا ساڃاهه وند ڪنهن به پُرتشدد ڪارروائيءَ جي حمايت ڪنهن به صورت نه ٿا ڪري سگهن. پوءِ اُها ڪنهن جي به طرفان ڪئي ويندي هجي. مظفر جي شاعريءَ ۾ توهان کي "زردار" متعلق به نظم پڙهڻ لاءِ ملندا. جيئن مظفر ان ڪردار کي Portray ڪري ٿو، اُن کي ڏسي مون کي انگريز ناول نگار انٿوني ٽرولوپ (Anthony Trollope) جو ناول " The Way We Live Now" (اسان جيئن هاڻي جيئون پيا) ياد اچي ٿو. اُن ناول جي ڪردار آگسٽس ميلموٽي ۽ مظفر جي ڪردار "زردار" ۾ حيرت انگيز هڪجهڙايون آهن. آگسٽس ميلموٽي هڪ بي انتها امير ڪبير شيطان ۽ ڪميڻي شهري بدمعاش جو نالو آهي جنهن کي انگريزي فڪشن جو ناقابلِ فراموش راڪشس ليکيو وڃي ٿو. ميلموٽي هڪ مغرور بي رحم، ڪرپٽ ۽ ايترو ته امير ۽ بااثر هيو جو سندس مڃڻ هو ته هُو سياسي اثر رُسوخ سميت هر شيءِ خريد ڪري سگهي ٿو.

1872ع جو برطانوي معاشرو پڻ بي انتها ڪرپٽ هيو ۽ ان معاشري تي انٿوني ٽرولوپ جي بي انتها چڙ ۽ سنڌي معاشري تي مظفر چانڊيي جي بي انتها چڙ ۾ هڪجهڙائي آهي. ان ناول ۾ ان حقيقت کي ڊراما ٽائيز ڪيو ويو آهي ته ڪيئن ڪاروباري بي ايماني، سياسي، اخلاقي ۽ دانشوراڻي ڊيوالپڻي کي جنم ڏئي ٿي. مظفر جو نظم

"نااميدي" مثال طور اڄوڪي سنڌ ۾ انفرادي ۽ اجتماعي اخلاقي ڊيوالپڻي جو جڻ تہ ڪو پڪچر پرفيڪٽ فوٽو گراف آهي.

اطالوي موسيقار Yanni جون ڏنون واقعي بہ من موهيندڙ هونديون آهن. جنهن بہ انسان جي دل ۽ دماغ لطيف جذبن ڏانهن Receptive هوندا تہ Yanni جي موسيقي ڪيس تخيل، موهہ ۽ آسودگيءَ جي مسافرين تي وٺي ويندي ۽ سندس مَن شانتي، ڪيف ۽ سُرور سان سرشار ڪري ڇڏيندي. مظفر جو نظم Yanni انهن ڪيفيتن جو عڪاس آهي.

"اڙي عشق لازوال" ۾ Madness جي انيڪ روپن ۽ وارتائن کي شاعر ڄڻ تہ ڪنهن ديوار تي ٿهيل Mural ۾ محفوظ ڪري ڇڏيو آهي.

نہ حياتيءَ ۾ ڪڏهن
چوڏهين رات آئي
نہ ئي وچن تنهنجي وَرجاءَ جي ڪا
ڪڏهن بات آئي
هر رات رڙندي تي پرپات آئي
۽ اسان تي
ڏائڻ ڏکي رات آئي.

نظم "وڇوڙو" جون مٿيون سٽون موهيندڙ روانيءَ سان پرپور آهن ۽ ان حقيقت جو ورجاءُ بہ تہ درد تخليقڪار لاءِ رياض جي حيثيت رکي ٿو.

لڪيءَ ۾ هُو لالڻ
سمهيو ڪو نہ آهي
ميران پور جو مُرشد
جهڪيو ڪو نہ آهي
ڀِٽائي جو ڀِٽ کي
ڀاڪر ڀري ٿو
صدين کان سنڌڙيءَ کي
سجدا ڪري ٿو
قاسم کان ڏاهر
ڏکيو ڪو نہ آهي.

”سنڌ اسان جي ساهہ ۾“ نظم جون اهي خوبصورت سٽون اُتساهيندڙ پر تصوراتي خوشفهميءَ جون عڪاس آهن. ”نہ تي سنڌ سنيري“ ۽ ”فرار“ جون هيٺ ڏنل سٽون زميني حقيقتن کي عيان ڪن ٿيون:

اسان جو سفر ڇو
ڳهو ٿيو سدائين؟
وِڪ وِڪ تي ڪيڏا
ڇو پنجوڙ پيا هن؟
سدائين ڇو بسمل
پنهنجا خواب ٿيا هِن؟

۽

نہ تي سنڌ سنيري
نہ ٿو طوق نڪري.
(سنڌ اسان جي ساهہ ۾)

غلاميءَ جو غم
ڪو گهٽ ڪونهي
۽ آجپي جو ڏور تائين
ڪو امڪان ڪونهي.
(فرار)

مظفر پنهنجي نظم ”معافي“ ۾ اُها ڳالهہ ڪئي آهي جنهن تي عمل ڪري اسان جا همر وطن Transition (منتقلي يا ارتقاءَ) جي هن دؤر کي نہ رڳو تعميري پر اُتساهيندڙ بنائي سگهن ٿا:

ابليس اندر ۾ ڏسو
بيلي خدمتِ خلق جو
جذبو رکو
ڇو نٿا انسان ٿيو؟
۽ عزازيل کي معافي ڏيو!

سماجي خدمت اهو شعبو آهي جنهن ذريعي اسين ادارا قائم ڪري پنهنجي همر وطنن لاءِ نہ رڳو زندگي سنهنجي بڻائي سگهو ٿا پر ڪين تعليم سميت چٽاپيڻيءَ وارن سمورن شعبن ۾ مقابلي لائق پڙ

ٻڌائي سگهجي ٿو.

”پيرس جي پيڙا“، ”پيرس جي شهيدن کي پيٽا“ ۽ ”بيلجيم کي پيٽا“ جي عنوانن وارا نظم سنڌ جي امن لاءِ پيار هر طرح جي دهشتگرديءَ لاءِ ڌڪار ۽ اقوامِ عالم ڏانهن خير سگاليءَ واري پيغام جو تاريخي تسلسل آهن. اسان ڪائناتي شهري آهيون ۽ اسان جي اها سڃاڻپ هاڻي مڃتا ماڻي رهي آهي.

دنيا جي راءِ جي پرواهه نه ڪندڙ ۽ ان ڪيفيت جو نه رڳو ادراڪ رکندڙ پر ان سان پوريءَ طرح سرشار ته ڪوئي ڪيس چاهي ٿو. اهڙو شخص واقعي به ڪڏهن پوڙهو نه ٿيندو آهي:

سدا جواني به مون تي آ
دنيا ديواني به مون تي آ
رَمزن ۽ رازن ۾
رُلندو رهان ٿو مان
تڏهن نه پوڙهو
ٿيان نه ٿو مان.

سنڌ جي هڪ سڃاڻپ اُن جي رواداريءَ ۾ عدم مداخلت واري سوچ به رهي آهي جيڪا آهستي آهستي Erode ٿي رهي آهي پر ان کي قائم رکڻ اسان جي شعور جي ذميواري آهي. مظفر جو نظم ”پڳت ڪنور رام کي پيٽا“ سنڌ جي سڃاڻپ جو اولڙو آهي:

ڪيف جو ڪبوتر
لڪيءَ منجهه لهي ٿو.
ڪنور جا هي نغما
ڳائيندو مان هلان ٿو.

مظفر چانڊيي جي شاعري سماجي انصاف جي اٿهوند ۽ فرد جي اخلاقي ڏيواليپڻي ۽ ان جي نتيجي ۾ پيدا ٿيل ڪِريل ڏيارينڌڙ صورتحال تي هڪ حساس دل جي چيخ آهي.

اڄ اسان جيئن جي رهيا آهيون، اهڙي ئي صورتحال 19 هين صديءَ جي برطانيا جي پڙهئي جنهن انٿوني ٽرولوپ کان " The Way We Live Now" جهڙو شاهڪار ناول لکرايو هو. گيبرئيل گارشيا مارڪئيز جي "Hunolred Years of Solitude" جي Macondo (ميڪاندو) ۾ سنڌ ۾ تاريخ جي ورجاءَ ۾ ماضيءَ جي ڀُوتن جي حوالي سان ڪافي هڪجهڙايون آهن پر اسان کي "متبادل امڪانن" ۾ سماجي تبديلين لاءِ سوچيندڙ اصلاح پسند گهرجن. آمريڪي صدر ٿيوڊور رُوز ويلٽ لڳ ڀڳ 75 سال اڳ پنهنجي معاشري لاءِ چيو هو ته: "جيڪي شيون آمريڪا کي تباهه ڪنديون اُهي آهن هر قيمت تي خوشحال ٿيڻ جي خواهش، هر قيمت تي امن، ڊيوٽيءَ بدران هر قيمت تي سلامتي، آسان زندگيءَ لاءِ چاهه ۽ جلد کان جلد امير بڻجڻ وارو زندگيءَ جو نظريو."

اسين بدترين وانجهيل فردن جي انبوهه سان رهڻ تي مجبور ڪيا ويا آهيون. "بدترين وانجهيل سياسي طور وانجهيل فرد آهي جيڪو ٻُڌي ڪونه ٿو ڳالهائي ڪونه ٿو ۽ نه سياسي سرگرمين ۾ حصو وٺي ٿو. کيس زندگيءَ جي قيمت جي خبر ناهي، مُڱ ڦرين جي قيمت جي، مڇي، اٽي، ڪِرائي يا جُوتن جي ۽ دوائن جي قيمت جي، جن جو دارومدار سياسي فيصلن تي هجي ٿو. سياسي وانجهيل ايترو ته بي وقوف هجي ٿو جو فخريه ۽ ڦونڊجي چوي ٿو ته کيس سياست کان نفرت آهي. ڪم عقل کي خبر نه هوندي آهي ته سندس سياسي جهالت مان جنم وٺي ٿي وٿشيا، ترڪ ڪيل ٻار ۽ سڀ کان بدترين چور يعني خراب سياستدان-بدعنوان ۽ قومي ٽوٽي گهڻ قومي ڪمپنين جو باوردي غلام."- برٽالٽ بريخت.

هڪ ڪمپني اسان تي "4th Generation Warfare" مسلط ڪري رکي آهي ۽ فرد کي سياسي وانجهيل رکڻ ان جي حڪمت عمليءَ جو حصو آهي. جمهوريت Statistics (شماريات) جو Abuse (غلط استعمال) آهي پر هُوءَ اُن تان به هر ڪنهن جو ارواح ڪٽائڻ چاهي ٿي.

اهو اسان تي منحصر آهي تہ اسين بدترين وانجهيل فرد بڻجون ٿا، يا انڪار ڪُل ڪندڙ Nihlist بڻجون ٿا يا' فرض شناس شهري بڻجي نہ رڳو پنهنجي عملن لاءِ پر انهن عملن جي پنين تي ٿيندڙ اثرن لاءِ پڻ پاڻ کي ذميوار سمجهي جيئون ٿا. اڄوڪي سنڌ Transition مان گذرندڙ معاشرو آهي جيڪو في الوقت خود تائين مرڪوز ۽ محدود (مفاد پرست ۽ پڻ لاتعلق) ڪيفيت کان ٻين فردن ۽ آسپاس جي فڪر ۽ انهن ڏانهن ڪمٽمينٽ واري سفر ۾ آهي پر اجان مؤثر انداز ۾ منظم نہ ٿيو آهي ۽ ان کي منظم ٿيڻ ۾ وقت لڳندو.

سنڌ جنهن صورتحال مان گذري رهي آهي ان کي مقامي ۽ پڻ بين الاقوامي پس منظر ۾ ڏسڻ ۽ سمجهڻ جي ضرورت آهي جيئن:

سمنڊ کي سمجهڻ لاءِ پٿائيءَ جهڙي دانائي ۽ دل کپي.
(سمنڊ عاشقن جيان اُداس ٿي ويندو آهي)

معاشري جي ساجاهہ ۽ ضمير سڏجندڙ فردن جي ٻهروپ کي واڪو ضرور ڪرڻ گهرجي. ڇاڪاڻ تہ انفرادي عمل اجتماعي خرابيءَ جو سبب بڻجن ٿا پر اُتساهيندڙ Role Models جي حوصلا افزائي بہ ٿيڻ گهرجي. لتاڙيل رستن (Beaten Tracks) ۽ روين بدران متبادل امڪانن تي ويچارڻ گهرجي.

جنهن معاشري يا اڪائيءَ تي انتهائي ٻَوڙهي، گهڻ رُخي ۽ Sophisticated (نفيس) نفسياتي جنگ مسلط هجي اُن جي ٻولي، ثقافت ۽ سڃاڻپ توڙي خود اعتماديءَ تي ميڊيا ذريعي حملا ان نفسياتي جنگ جو حصو هوندا آهن. ميڊيا تي "سدورو ڏاڙيل" ۽ "ماما لالو" يا "سائين سرڪار" کي ان پسمنظر ۾ ڏسو. بنگالي ۽ بلوچ "Pygmies" (ڇامڙا، بندرا) ۽ سنڌي سُست، ڪاهل، عورتون ماريندڙ ۽ هاڻي "ڪرپٽ" آهن. اهي نفسياتي حربا استعمال ڪندڙ فرد ۽ قوم جي انفرادي ۽ اجتماعي خود اعتمادي ختم ڪري ڪيس Apologetic (معذرت خواهہ) ۽ Conformist (تعبيدار) بڻائڻ جي پروگرام تي عمل پيرا آهن.

سنڌ تهذيبن جي ماتيٰ جو جهومر هئي، اهو ماضي هو. اَڄ اسان Transition مان گذري رهيا آهيون ۽ گهڻ رُخي مسلط ڪيل جنگ جا Victim (شڪار) آهيون. اسين سنڌي هجڻ تي معذرت خواهه ناهيون پر اسان کي سنڌي هجڻ تي فخر آهي.

جيجل تُنهنجي ڪُک مان، دودا دلير چمن،
ڪٽي ڳات چون، سنڌ اسان جي ماءُ آهي.

اسان جو اديب، دانشور ۽ شاعر نئين ذهني بيداريءَ جو نقيب هئڻ گُهرجي. اسان کي انفرادي توڙي اجتماعي سطح تي جيڪي گهڻ رُخا Challenges درپيش آهن انهن جو حل بہ اسان کي ئي ڪڍڻو آهي. اسان جي بقاء اسان جي پنهنجي تقاضائن ۾ آهي. اسان جا آرٽسٽ ئي پنهنجي ۽ پنهنجي دؤر جي گُهرجن کي سمجهي. پنهنجي آرٽ ۽ سماج جو وقار بلنڌ ڪندا.

ارشاد ڪاظمي
جولاءِ 2016ع، ڪراچي

باضمير ليکڪن جو امام-
مظفر چانڊيو

جيئن ڪنهن عاشق پرينءَ جي پار ڏي هلڻ لاءِ ايئن چيو آهي تہ:
"هلجي- او هلجي، اکڙيون پيير ڪري هلجي" بلڪل ايئن مظفر چانڊيو سنڌ جو اهو عاشق شاعر آهي جيڪو دماغ کان وڌيڪ دل سان لکندو آهي. تنهن ڪري هن جي شاعري سدائين خيال سان پرپور ۽ ڪڏهن ڪڏهن شاعريءَ جي رواجي بندشن کان آزاد هوندي آهي.

مظفر چانڊئي جي شاعريءَ جو محور سنڌ ۽ ان جي مظلوم ماڻهن جا اُهي سُور آهن، جيڪي تاريخ جي هن زردار پرستيءَ جي دور ۾ ناسور بڻجي ويا آهن. جيتوڻيڪ هن جي شاعراڻي اک ايلان ڪردي ۽ پئرس جي خوشبوئن مٿان اچلايل مذهبي دهشتگرديءَ جي ڏپ/بدبوءِ تي بہ نظمن جو نيرُ وهايو آهي پر هن جي شاعراڻي خيال جا بادل، گُهمي ڦري وري وري وڙڪي، پٿائيءَ جي تصور وانگي وري بہ سدائين سنڌين جي درد جي صحرا مٿان ئي اچي وَرسندا آهن.

"ڇڃي ڇڏ مَ سپرين، ڏکيو ڇڏ مَ ڏيهہ
سُڪا وڻ ساڻيهہ جا، تہ بہ وڙڪيو اچو ويهہ"

"سنڌ" ۽ "سنڌ جو عاشق" جا بہ لفظ اڄڪلهہ جي ضمير فروشي جي بازار جا اهي "بہ پئسا" آهن جن سان ڪيترن ئي نانءَ ڪتين ۽ روح بکين جا ڪاروبار هلن ٿا. حيرت جي ڳالهہ اها آهي تہ اهي ماڻهو جيڪي وقت جي سنڌ دشمن سرڪار جي بورڊن، ڪائونسلن ۾

اٿارٽيز جا ميمبر آهن، يا سرڪار جي ڏنل نوڪرين، عهدن ۽ ڳجهن مالي فائدن جا سڀ کان وڏا "مستفيدان عليهه" آهن، اهي به نرڄائي ۽ بي حيائيءَ سان پاڻ کي پنهنجي ٺي تحريرن ۾ مبينا طور پين ماڻهن کان "سنڌ جا سورما" سڏائڻ جي جرئت ۽ جسارت ڪن ٿا. ان صورت ۾ سنڌ جا سچا عاشق پاڻ کي "پلئه پايو سچ، آڇيندي لڄ مران" جي مصداق، پاڻ لڪايو خاموش گهمندا وتن ٿا.

مظفر چانڊيٽي سميت مونکي سنڌ ۾ ڪجهه اهڙا سچار سرويچ ۽ سرفروش سجهن ٿا، جن جي رڳو تحرير ۽ تقرير ۾ ئي نه پر زندگيءَ جي هر گهڙيءَ جي سوچ، سياءَ ۽ لقاءَ ۾ وطن واسين جو درد، دائم ۽ آباد رهي ٿو. هي ئي اهي ماڻهو آهن جيڪي فڪر جي ايوانن کان وٺي عمل جي ميدانن تائين، هر محاذ تي سنڌ جي مظلوم ماڻهن جو ڪيس جانفشاني ۽ بي جگريءَ سان وڙهن ٿا.

سوشل ميڊيا، خاص ڪري فيس بُڪ ڪڏهن ڪڏهن ماڻهن جي اندر جا حقيقي عڪس ۽ نقش ڏيکاريندو آهي. سچارن، مڪارن، منافقن، چمچن، چالاڪن ۽ چاپلوسن کان ويندي پاڻ وڪندڙ ۽ قوم جي سودي جا هوڪا ڏيندڙن جي فيس بُڪ تي رکيل تصويرن، تحريرن ۽ تبصرن مان محسوس ٿيندو آهي ته سماجي ميڊيا جي ان منڊيءَ ۾ ڪير؟ ڪهڙو وَکرُ وٺڻ يا وڪڻڻ چاهي ٿو. فيس بُڪ جي فضوليات ۾ ڪجهه ماڻهن جون پوسٽنگس يا تبصرا ۽ تحريرون اهڙيون هونديون آهن، جن جي سچائي، کرائي ۽ کهرائي ڏسي ماڻهوءَ کي ملڪ ۾ منصوري ريت جي جيئري هئڻ جو رڳو احساس ئي نه پر ويساهه به ٿي پوندو آهي. مظفر چانڊيٽي جون فيس بُڪ تي رکيل اهي تحريرون سدائين ان باغيانا ريت جي امامت ڪندي نظر ايندڙيون آهن.

قصا کہیں پہ ختم سر۔دار ہوا ہے،
منصور تو ہر دور میں بیدار ہوا ہے۔

ويجهي ماضيءَ ۾ مونکي پنهنجي چوڏاري مظفر چانڊيٽي جهڙو اهڙو ڪو به ماڻهو نظر نه آيو آهي جنهن پنهنجي دوستين، دشمنين،

محبتن ۽ نفرتن جو محور ”سنڌ دوستي ۽ سنڌ دشمنيءَ“ کي بڻايو هجي. ماضيءَ جي عظيم رهبرن کان وٺي اڄوڪن انقلابين تائين ۽ ڪمال جي ليکڪن کان وٺي جلال جي مقررن تائين، سنڌ جي ڪيترن ئي وڏن نالن ۽ ڪردارن ”ذاتي دوستي“ يا ”خانداني تعلقات“ جو بهانو بڻائي وقت جي حاڪمن ۽ حڪومتن کان وڏا وڏا ذاتي ۽ مالي فائدا حاصل ڪيا آهن پر مظفر چانڊيئي 2012ع واري ٻٽي مڪاني نظام خلاف اديبن ۽ شاعرن جي تحريڪ جي سرواڻيءَ دوران پنهنجي دوستن جي ان سڄي لسٽ کي ليڪ ڏئي ڇڏي، جيڪي سڌي، اڻسڌي يا ابتي طرح پ پ سرڪار ۽ ان جي ٻٽي مڪاني نظام جا حامي هئا.

سنڌ ۾ لکڻ، ڳائڻ ۽ ڳالهائڻ جي ماهرن، مشاقن، ڪاريگرن توڙي بازيگرن جي ڪا کوٽ نہ آهي، نہ ئي وري لباڙين ۽ جڳاڙين جي ڪا ڪمي آهي پر ذهني ڇتائيءَ وارن انهن باڪردار ۽ باضمير ماڻهن جي نهايت کوٽ آهي جيڪي مظفر چانڊيئي وانگي سنڌ جي مظلوم ماڻهن سان هر ڏک، بک، وير، سِيرَ، اوندهہ توڙي اندوهڪار (انڌڪار) ۾ ايئن ئي گڏ هجن، جيئن ڀٽائيءَ بيان ڪيو آهي تہ:

”يا تہ ڪنڌيءَ ڪن۔ يا ساڻ هلن سير ۾.“

منظور سولنگي

جولاءِ 2016ع، ڪراچي

نظم

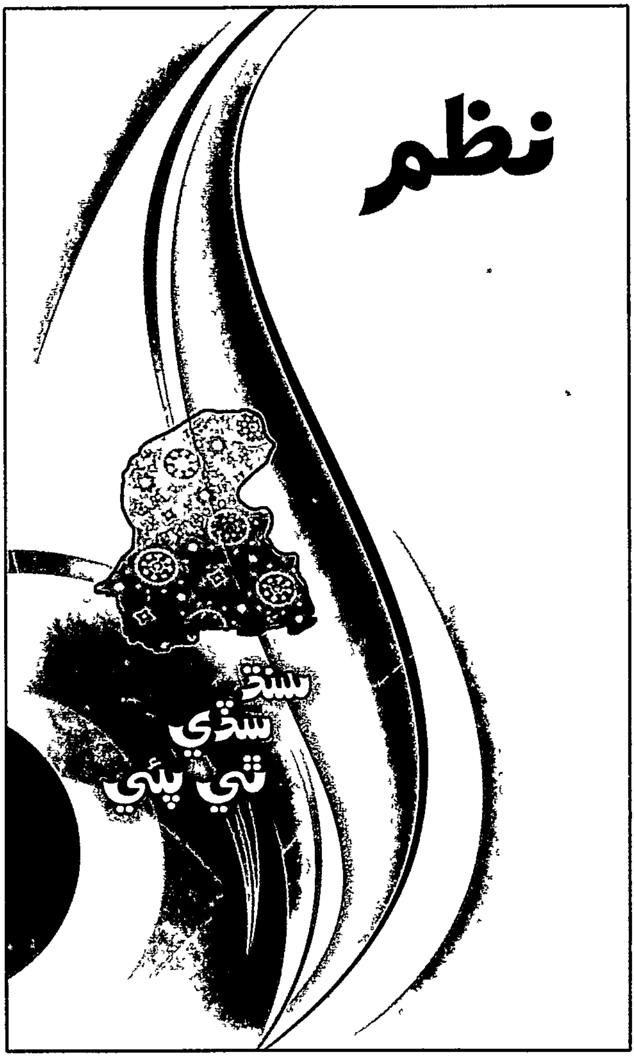

هڪ دانشور جو مشورو

مان اهي سڀ وار
ڪلندي سهان ٿو
جيڪي مون تي دشمن ڪن ٿا،
مان انهيءَ انڌيري
ڪال ڪوٺڙي جي تنهائيءَ کي به
ڀوڳي سگهان ٿو
جيڪا منهنجي آقائن
مون تي مڙهي آهي
پر مان ان ڳالهہ کي
ڪيئن ٿو سهي سگهان
جيڪا منهنجو دوست
مونکي پيو چوي
”تہ تون وطن جي ڳالهہ ڪري
پاڻ کي اڪيلو ڪري رهيو آهين
جو تہ سچ چوڻ وارا
سڀ گمناميءَ ۾ مارجي ويا آهن“

مان ان دانشور دوست کي
ڪيئن سمجهايان تہ
عشق ۾ ماڻهو اڪيلو نا هي ٿيندو
پر محبوب ان جي سا هن ۾
سدائين گڏ هوندو آهي
۽ پتنگ پچڻ لاءِ ئي
پيدا ٿيو آهي.
مونکي خبر آهي تہ
هو نوٽن جي حصار ۾ آهي
۽ ولايتي بوتل جي خمار ۾ آهي،
ڪنهن ناچڻي جي رقص جيان
هو ڪمائيءَ جا سڀ راز ٿو ڄاڻي
تڏهن تہ تڪا تير ٿو تاڻي
هونئن بہ ماڻهو
ڌوڪڙن جي صحبت ۾
وطن جي وفاداريءَ
ڪان ڏاڍو ڊڄندو آهي!

محبت مڇ جيان آهي

محبت مڇ جيان آهي،
اگهاڙي سچ جيان آهي
ٻرندي روز آ من ۾،
پڇاڙي تائين تن ۾
ڏکائي ڏوڏ ڪيڏو ٿي!
هوائن سان هلندي آ،
جيءَ جا جهنگ ٿي ساڙي،
پوءِ ٻه روز ٿي تاڙي
حسينن کي حجابن ۾.
محبت مڌ جيان آهي
وڏون وڌ اجان آهي،
محبت سنڌ جيان آهي
ڪُهائي ڪنڌ ڪيڏا ٿي
۽ پرينءَ جي پاڇي جيئن
رلائي رَندَ ڏاڍا ٿي.
دکيل درد آ باقي
وڏو قرض آ ساقي

اجان تہ واٽ تي آهيون،
اجان تہ لاٽ بہ نا هيون،
اجان تہ زنجير ڪڙڪي پئي،
۽ دل بہ ڌڙڪي پئي،
ڇڏي وهم ۽ وسوسا
وڏو ڪو مچ ٻاري وڄ،
ٻڌجي سچ جو ساڻي
سمورا قول پاڙي وڄ
۽ سچ ڪي بہ ساڙي وڄ.
۽ سچ ڪي بہ ساڙي وڄ.

اسانکي ماٺ ماري ٿي

رُنيون ڪَرچاتِ ۾ سڏڪي،
دليون داد ليون آهن
اسان جي وس ۾ نا هن!
ڪيرتر جي هنج ۾ هرڻي،
ڏنا ڪي چال ڏاڍا ها،
چڙهي پتر پراڻي تي
ڏنائين درد پنهنجي ڪي،
ظالم شڪاري زماني ڪي.
ڳڙن ڳوڙها ڳلن تان ٿا،
ڪلان مان ڪيرتر سان ڪيئن؟
وطن منهنجو ڊنل آهي،
اکڙين جيئن ڀنل آهي،
ڏيان مان دانهن
ڪنهن کي ڪيئن؟
سچڻ بہ تہ ستل آهي!!
اُيري سورج نہ تو سنڌ تي

لَڪَنِ ۽ جڻ لتل آهي،
وڏي ڪا رات ڪاري آ
۽ پرھ جو ڪو پتو نا هي.
چڙهي چوٽي ڪنايان تو،
ڪڙيون هٿ جون وڄايان تو،
نہ ڪا چيخ نڪري ٿي
نٿي چنگھاڙ ٻُڌِجي ڪا،
اسانکي ماٺ ٿي ماري
۽ ڪن لاٿار ڪن ڦاڙي،
هنيون هر ٽيڻ جيان هيٺو
مٿان آ پنڌ ٿيو ٻيٽو
پٿون ٿيا، پير پنهنجا اڄ
۽ ڪيرٿر بہ تہ گھايل آ
اسان جيئن ئي ستايل آ
اڇي ڪو دادلو دلبر
پارائي پوشاڪ پهاڙن کي
اجايل ۽ اگھاڙن کي،
ڪري هن پنڌ کي پورو،
رنجيتي راڄ کي پورو،
ٻڌي پيٽ سان پٿر کي
اُياري سچ سوني کي
۽سورج مُکي جي کيتن جيان

اتاري وطن ساري کي
هيسايل تن هرڻين کي،
وڻا ٽن کي، ابا ٽن کي،
ايا ڳن ۽ ايا ٽن کي.
ايا ڳن ۽ ايا ٽن کي.

ثقافت ڪاتي جون سخاوتون

سنڌ ۾ دانش
۽ سازش جو ڪاروبار
اوج تي آهي،
عقل جي اسٽاڪ ايڪسچينج
جسم فروشي جي وڪري کي
وائڙو ڪري ڇڏيو آهي،
شيئرس جا سڀ بروڪر
دانش جي خريداري ۾
دلچسپي وٺي رهيا آهن
۽ سنڌ ثقافت ڪاتو
شرميلا جي دلفريبيءَ ۾،
شاعرن ۽ قلمڪارن جا اگهه،
سسئي جي سرخيءَ جيان
لڳي رهيو آهي،
هن ادبي خريد فروخت ۾
سنڌ گهاٽي ۾ آهي

۽ سنڌ جي سائين سرڪار
سنڌين جي ڳاتي ۾ آهي.
سنڌ جا سور
ميلن ملاڪڙن
۽ رولاڪ رهاڻن سان
وڏي وڻ تي ويا آهن،
علم وارن کي
عمل جي واٽ وڻي،
قلم کي ڪاري تيڻ کان
بچائڻ گهرجي!
ڪاش ڪو اهلِ قلم،
سچ جو کڻي الم
اهو چوي تہ:
سنڌ ويڪاؤ وطن نا هي
پر عاشقن جو ايمان آهي.

سنڌ ۽ يروشلم جي درد ڪهاڻي ساڳي آ

(حصو ڦريون)

هن جلاوطني جي آخر
ڇا ڪا پڇاڙي به آهي؟
هن درد جو ڪو حساب به ٿيندو،
هيءَ جدائي جا خدائي ڪي به
منجهائي وجهي ٿي!!
هو جي تڙيا ويا ڌرتيءَ تان،
هڪ هزار سال ڦرين
۽ نفرت جي هر سوال ڪان ڦرين،
وريا واپس هٽلري زوال ڪان ڦرين،
هنن نه سوچيو هو ته
هالوڪوسٽ ڪان پوءِ
هو عرب جي نڪ جي ناڪيلي ٿيندا
۽ طاقت جو توازن به
تڙيل پيرن ۾ هوندو!!
ڇا ڪلاچي به ڪر موڙي

هڪ ڏينهن يروشلم ٿيندو؟
۽ موهن جو نئون جنم ٿيندو!؟
وري جيم خانہ ۽ گرومندر
جون ڪوٺيون سيئي،
لالو ڪيت جون ٻنيون ۽ ٻارا سيئي،
برنس روڊ جا اجڙي ويل نالا سيئي
وطن جيئڻ يارو واپس ٿيندا
۽ وڇڙي ويلن جو سهارو ٿيندا.

(حصو ٻيو)

اجان نارائڻ شيام
سنڌ ڏانهن ڏسندو رهي ٿو،
ڀلا لڇمڻ د هليءَ ۾
بي وطن مري چڪو؟
ماڪيءَ جهڙو موهن
مرهڻن جو مهمان ٿئي ڪيستائين؟
اڄ بہ ڏرتيءَ جي دل ۾
ڏُلارا ڏڙڪن سيئي پيا!
نند جويريءَ جهڙا
هتان ڪيئي هيرا هليا ويا،
هريءَ جون هوائون
سنڌ ڏانهن واپس اچن ٿيون
۽ ڪراچيءَ جي گلن تي

ڳراٽيون ڏين ٽپون،
دادا ڪيرٿ ڪناري تي ويهي
سمندر جي ڇولين کي
تڪيندو رهي ٿو!!
سنڌ کي صنم جيئن
سڏيندو رهي ٿو!!
هو منڇو مالهي
جو سنڌ جي چمن کي
ويران ڪري ويو،
پوپٽي ڀ پکن کان
پڪاري پڇي پئي
تہ سنڌ جو امن ڪڏهن واپس ايندو
۽ پڳت ڪنور ڇيرون پائي
سنڌ جي هر ڳليءَ ۾
صوفين جيئن نچندو!
سنڌو ساڌ ٻيلي ۾
سيني کي واپس ڏسندو،
اروڙ جو راجا
وڏي ويڙهہ وڙهندو
۽ سنڌ کي قاسم کان
واپس وٺندو.

ماءُ عالمي ڏينهن ڪان وڏي هستي آهي

او امان، او امان
منهنجي جيجل امان،
مان توکي ڪٿي ڳوليان!
ڪا به لغت تنهنجي عظمت کي
بيان ئي نه ٿي ڪري سگهي!
تنهنجو پيار آبشارن جيان ،
تنهنجو انتظار آسمانن جيان،
تنهنجي دلبريءَ جي اڳيان ،
سمندر به هڪ ڍڪ مثل ،
تنهنجي دل هماليه ڪان بہ اونچي سدا ،
۽ راڪاپوشي به تنهنجي قدمن ۾
ڏنو مون سجدن سدا ،
تون نہ ڪارونجهر جي ڪُڪِ مون لاءِ مٺي ،
تون نہ ڪينجهر جي هندوري جيان
مونکي لولي ۽ جهولي ڏني،
مٺڙي ٻاتي ۽ ٻولي ڏني

۽ رنگن جي ڇڻ هولي ڏني.
وک وک تي پريل تو جهولي ڏني.
او امان، او امان
سنڌ جهڙي سندر سهڻي امان
توکي پيئان تہ پيو ڪنهن ساڻ پلا
تنهنجي قدمن ۾ جنت آهي سدا،
توکان وڌي نہ ڪائي هستي ڏسان،
بيت المقدس کان متي
منهنجي جيجل امان،
بيت المقدس کان متي
سيني جي جيجل امان.

دراوڙ دلين جي ڌڙڪن

اڇو يار موتون
موهن دڙي متيءَ ڏانهن،
جتي ساه سنڌ جا
وڏڙا ڪٽن تا،
دراوڙ دلين جي ڌڪ ڌڪ ٻڌن تا
۽ ٻلهڙيجي جي ٻاهران
انور* جي انتظار ۾،
ٻڌائي ڪي سڏڙا ڪن تا.
هو سرويچ** سهڻو،
ڇو ماريو ويو ننڍڙڪو؟
جنهن جي هڏڙن جي ميندي
اڃان مرڪي رهي آ!
۽ مقتل جي خوشبو،
هوا جي سهاري،

---

* انور پيرزادو

** سرويچ پيرزادو جنهن کي رياستي ادارن شهيد ڪيو

سنڌ جي گهايل گهٽين ۾
گهلي رهي آ!
استوپا جي آلين اکين ۾
سنڌوءَ جون تيز ڇوليون
اڃان اٿيون ڇو نہ آهن؟
۽ سمبارا جيئن
سنڌ جي اڱڻ تي
نچيون ڇو نہ آهن؟
پوڙهي پروهت کان
ٻيچين تي پڇن ٿيون،
صديون کان هي جوڙا
آڇپي جي عشق ۾،
جواني جي پيتا ڏين ٿا،
رت ۾ بڏل ڇڇريل لاشا تين ٿا
۽ دراوڙ دلين جي آشا تين ٿا.

ساڳي آ سُورن ڪهاڻي

ڪناري تي انگڙا
آلا ڪري پئي،
روئي رات شبنمي
سمندر سان سمهي پئي!
هي چولين ۾،
بدن جو پورو بادل
۽ آلين اکين جو
اداس ڪارو ڪاجل
لڙڪن سان گڏ
لهرن ۾ لڙهي ٿو،
اکڙين جي ٻيڙيءَ مان
ٻيوس بادل وسن ٿا
۽ وطن جي واريءَ کي
چرين جيئن چمن ٿا.
مهاڻي جي جهوني ٻيڙي
چا لئه وڙهي پئي

چولين چتين سان،
سڏي پئي سجاول سڪيءَ ڪي
۽ اڏامي ويل پکيءَ ڪي،
ٺٽي جي هوا ۾ ٻرن ٿا
مڪليءَ جي مانجهين جا سڏڙا
۽ ڪيٽي بندر جي
قاتل کاٽي ڪٿي ڪين آهي،
ستي ڪين آهي سنڌ جي مياٽي،
ڪُسي پئي پنڊيءَ ۾
پلا چو راڄ راٽي؟
اڙي يار پنهنجي آ
ساڳي دردن کاٽي،
نہ سمجهي سگهيا سين
شڪستن جي کاٽي،
نہ ماٽي سگهيا سين
ڪلاچيءَ حي ڪچي ويل نياٽي،
نہ بچائي سگهيا سين
سنڌوءَ جو پوَتر پاٽي
اڙي يار ساڳي آ
پنهنجي سُورن کاٽي!!

نا اميدي

پوتار تہ اڳيئي ياڙيا هئا،
پر اسان جي قومي قيادت بہ
جاڙي خان جي جُتيءَ جو ڪوڪو آهي،
دانشور بہ دانگيءَ سان منهن ملن ٿا
۽ صحافت بہ دلالن سان گڏ آهي!
ڏکھي غلاميءَ جي ڪري،
خلق بہ خواريءَ کان گھٽ ڪونھي،
پروفيشنل پئسي جو پٽ آهي
۽ مڊل ڪلاس جا منافق
ماءُ جي نٽ کان بہ نٽا مڙن!!
اسان جو ضمير بہ
زردار جيان زاني ٿي چڪو آهي،
سچڻ ۽ ساٽيھ
قوم کان وسري ويا آهن،
ان لاءِ نہ ڪنهن کي
حيف چئي سگھجي ٿو

۽ نہ ئي ملامت ڪري سگھجي ٿي.
عربن کان ارغونن تائين
سيني اسان کي فتح ڪيو آهي
۽ هاڻي ڪنهن ظالم فاتح کي
اسان کي فتح ڪرڻ ۾ بہ
شرمساري پئي محسوس ٿئي،
اسان شڪست تسليم ڪري
زنجيرن سان محبت ڪرڻ لڳا آهيون!
۽ وڇونءَ وانگر
پنهنجي ماءُ کي کائي
خوش ٿي رهيا آهيون.
هيءَ ڌرتي صدين جي غلامي
۽ ياڙيائپ برداشت ڪري ڪري
هاڻي امن کان تنگ ٿي وئي آهي،
تاريخ گواهہ آهي تہ
گيدي ماڻهن ۽ ڊيڄو قومن کي
سدائين امن ٿو گھرجي!!
پر تاريخ مان اهو بہ سبق ملي ٿو تہ
ڊيڄو ۽ گيدي قومن کي
ڪڏهن بہ امن نصيب ناهي ٿيو
چو تہ ڪمزورن لاءِ
پادر پُسيل ئي رهن ٿا!!

Give Me Liberty
Or
Give Me Death

(مير محمد علي ٽالپر جي نانءُ)

وطن سان وفا جي پاداش
۽ آزادي جي رستي ۾
ماڻهو ڪيڏيون نہ
بيوفائيون ، ويساہ گهاتيون
۽ پيڙائون ٿو پوڳي،
انسان پنهنجي مختصر حياتيءَ ۾
ڪيئي غلاميءَ جا گهاوَ
۽ لفظن جا تکا تير
اهڙا بہ سهي ٿو
جيڪي روح ٽائين
ماڻهوءَ کي گهايل ڪن ٿا
۽ ڪيترا نفرتن جا خنجر
پنهنجي سيني ۾ ڪتل

محسوس ڪري ٿو،
ڪيئي وطن فروش وِچُون
آزاد منش انسان جي
وجود کي ڏنگيندا رهن ٿا،
ڪيترا هماليہ هو پنهنجي
هنيانءَ تي محسوس ڪري ٿو،
ڪيئي بگهڙ هن جي خوابن کي
ليڙون ليڙون ڪري
چير ڦاڙ ڪن ٿا
۽ عاشقن جي من جي
حسين واديءَ جي
اجاڙ ڪن ٿا،
پر پوءِ بہ زنده ضمير
وارو متير مڙس
مسڪرائيندي اهو پيغام ڏئي ٿو تہ:
”مونکي آزادي ڏيو
يا مونکي موت ڏيو“

سچ وڏو ڏوهاري آ

يقين ڄاڻو تہ پاڻ
هٽلري طاقت سان
بہ وڙهي سگهون ٿا،
مونکي پورو ويساهہ آهي تہ
پاڻ نازي تڪبر کي
شڪست بہ ڏئي سگهون ٿا
۽ منهنجو ايمان آهي
قومون جڏهن آجپي لاءِ
اٿنديون آهن تہ
پهاڙ جيڏيون سپر طاقتون بہ
گوڏا کوڙي
منهن مٿو پٽينديون آهن،
ها پر سفر تڏهن ڏکيو ٿي ويندو آهي
جڏهن قوم جا قلمڪار ۽ شاعر
آفريقي غلامن ۽ ميراثين جيان
دوسو وانگر دهل تي نچندا آهن
يقينن قومون پنهنجي سچا ٽپ
ثقافت ۾ ڳوليندِيون آهن
۽ ايندڙ نسلن کي

اميد بہ ڏيندين آهن
پر آجپي ۽ ويساهہ لاءِ
پنهنجا پيءَ ۽ جيءَ بہ گهوريندين آهن.
اياز جڏهن چيو هو تہ
"سچ وڏو ڏوهاري آ"
ان جو مطلب اهو نہ هو تہ
سچ چوڻ ڇڏي ڏيو
چو تہ اهو وڏو ڏوهاري آ،
اڄ سنڌ جي قلمڪارن
۽ دلبر دانشورن
سچ کي ڏوهاري سمجهي
نہ صرف ان سان ياري ٽوڙي آهي
پر ان کي ڪاريءَ جيان
کهاڙي جا وار ڪري
قتل ڪرڻ شروع ڪيو آهي.
شايد ان ڪري دوستو!
سنڌ جا سور وڌي رهيا آهن
۽ پنڌ پورو ئي نہ ٿو ٿئي!!
اڄو تہ دنگ ۽ ننگ
جي حفاظت لاءِ
نينهن جا نعرا هڻي
نغارا ڪٽي نڪري پئون
نہ جيئن سچ سوڀارو ٿئي
۽ مچ موچارو ٿئي.

سنڌي ادب جي مَنَ ”آغا سليم“ ڪي پيٽا

اڄ ان پارڪ* جا
سڀ پيچرا اداس آهن
جتي هو شام جي پسار ڪندو هو
۽ اها خالي بينچ
هن لاءِ واجهائي رهي آهي
جنهن تي ويهي هو
پٽائي ڪي ياد ڪندو هو!
اڄ ان پارڪ جا
سيئي پکي
وڻن جي لامن تي ويهي،
اڪين ئي اڪين ۾
هڪ ٻئي کان
تعزيتون وٺي رهيا آهن،
اڄ ان پارڪ جي

*نثار شهيد پارڪ،فيز ۷ا ،ڊفينس ڪراچي جتي آغا صاحب شام جو واڪ ڪندو هو.

مرجھائجي ويل گلن
اداسيءَ مان ڪنڌ جھڪائي
انھن قربائتن قدمن کي
ڳولھڻ جي ڪوشش ڪئي
جن کي ھو
بھار جي موسم ۾
پيٽائي جا بيت ٻڌائيندو ھو،
اڄ ان پارڪ ۾
گلن ۽ پکين جي
پريشاني ٻڌائي پئي تہ
پارڪ مان رڳو ھڪ ماڻھو
ڪٽل نہ آھي
پر صوفين جي دل جو ھڪ سورج
ڌرتي کي اوندا ھو ڪري ويو آھي
يا پيٽائي جو پارکو سچو عاشق
ھمہ اوست جي ھنج ۾
ھميشہ لاءِ سمھي پيو آھي!!

سرمد سڙي ٿو اپيچند سان گڏجي

ناهي ننڊ نيڻن سڄي رات سڏڪن
اسان کي راتيون ڪاٽيون هڻن ٽيون
اسان بر ۾ ٻڻجي جوڳي ڦرياسين
پرين چاڻ پرتو ۽ منزل ٻه ملندي،
دلبر جو درشن ۽ دارون ملبو آ
سخي سار تنهنجي ساحل لڳي آ،
جلندو جسم آ صنم ڪانسواءِ چو؟
ملندو صنم هڪ جنم جي جدائي!
سجاول جا سنيها هوا جي چپن ۾
ٻڌن ڪيئن ٻوڙا ڪنن ڪانسوا هي،
سرمد سڙي ٿو اپيچند سان گڏجي،
سڙي پئي سنڌڙي پريا جي پرسان.
چوي ٿي خدائي غلامي نه رهندي،
مڪلي ٻه سڏڪي هتڙا ڪٽي ٿي،
لڪي ٻه لهوءَ ۾ سڏڪا پري پئي
۽ پٽ تي پٽائي لڪي ٿو لهوءَ سان

"سور هيء مرين سوپ کي تہ دل جا وهم وسار"
روحل يٽ تي جمن ايئن چوي ٿو:
"وني هر هر جنم وربو مٺا مهراڻ ۾ ملبو"
۽ اياز انڊن کي سڏي هيئن چوي ٿو:
"ملڪ مڙيوئي منصور ڪهي ڪهندين ڪيترا"
حسن بہ مشائخ جي مورن کي مرڪي چوي ٿو:
"ساري سنڌ پرينءَ جو پاڇو، جيڪو جر تي جاڳي ٿو"
پکين جي وڳر جيئن وطن تي هلجو
سيئي سُور سختيون سنڌ لاءِ سهجو.
سيئي سُور سختيون سنڌ لاءِ سهجو.

ڌرتي، ماءُ جيان دل رکي ٿي

سمنڊ جي سيني تي
ڪنهن بہ فاتح جو
ڪو نشان ڪونهي
پر ڌرتي جا زخم
اڃان تازا آهن،
ڌرتي جا ماءُ جيان
ٻاجهاري دل رکي ٿي!
۽ اولاد جي اهنجن تي
تڙپي پوي ٿي.
سمنڊ ساهہ تہ کڻندو آهي
پر پنهنجي هنج ۾
ڪنهن کي جڳهہ نا هي ڏيندو
۽ هر ٻي جان وجود کي
ڌرتيءَ ڏانهن ڌڪيندو آهي
تہ جيئن ڌرتي
ان جو بار کڻي سگهي!!

ڌرتي ماءُ جي سيني ۾
سندس انڪاري ٻه دفن آهن
۽ ديوانا عاشق ٻه،
هر چوڏهين رات جو
چنڊ انهن عاشقن جي
پيرن کي ڇُهي
جهڪي سجدو ڪندو آهي،
ڪوئل انهن کي ياد ڪري
ڪوڪيندي آهي
پر غدارن جي قبرن تي
چبرا چٽرون ڪندا آهن،
سچ پچو ساٿيو!
جيڪا سونهن ۽ اورچائي
دولهه دريا خان جي ساميءَ ۾ آهي
اها صدارتي هائوس ۾ ويٺل
ڪنهن ڪوڙي ڪانئر
زردار جي زندگي ۾ ڪونهي.

اڪيون

نہ ميلاپ ڪن ٿيون، نہ وڇوڙو ڇڏن ٿيون،
اڪيون اوهان جون ڪنهن کي سڏن ٿيون؟
اڪيون ڇڻ وطن جو ويساهہ آهن،
جلاوطني جو جانب ڪو گهاءُ آهن!
ڪڇن ٿيون تہ ڪيئي گمراهہ ڪن ٿيون،
پڇَنِ ٿيون تہ بند ٽوڙي وڃن ٿيون،
ڏسن ٿيون تہ ڏينهن ٺاري وڃن ٿيون.
اڪيون انتظار ڪان ڇو انڪار ڪن ٿيون؟
ڪناري تي ڪنهن جو ديدار ڪن ٿيون!
اڪيون اندر ۾ ڪو طوفان ٽين ٿيون،
جلائي جواني کي شمشان ڪن ٿيون،
حيوانن کي بہ آخر انسان ڪن ٿيون.

"YANNI*"

هر سُر ۾ ساز جو
پنهنجو آ سُرور،
وڄت ۾ پرين
ناهي ڪو بہ غرور،
دل جي هٿان
ڪيئن ماريا وياسين
۽ سُرن تان
سدا واريا وياسين!
مُرليِ من ڪي
ماري وڄهي ٿي،
سُرنِ سان ساهن ڪي
يار ٺاري وڄهي ٿي
۽ تنبوري جي تار
تَنُ مَنُ ٺاري وڄهي ٿي،
عاشقن ڪي سدا
عشق تان واري هلي ٿي،

* اٽالين موسيقار

جيئن پَلي ڪي
جهير ڏئي مچيرو
تيئن ياني؞ جي وڄت
اندر کي چيري وجهي ٿي!
موسيقي؞ جو انداز
سڄڻ نرالو ڏٺم
مُئلن کي ٻه
قبرن مان اٿاري وجهي ٿي،
سازن جو ڪيڏو آ ڪمال
جو ڪائنات ساري
ڪَنائي هلي ٿي،
وڄائيندڙ هٿن کان
نه لنوائي سگهي ٿي،
عرش کان فرش تي
واجهائي هلي ٿي،
وايولِن جي تارُنِ ۾
ساهه سمائي هلي ٿي
۽ دلين کي دلين سان
ملائي هلي ٿي.

اڙي عشق لازوال

اڙي عشق لازوال
ڏئين تو ڪيڏا ڏڪا،
دل جي دنيا جا
شهر ڪيڏا ،
تو ڊيبل لٽيا،
عاشقن جي ارڏائي
ڪپائي ڪائي وئين
ڪنڌار به تو اڳيان
نه بيهي سگهيا، -
جهڪي تن سين
توکي سجدا ڪيا.
وٺي ويراڳ ،
چڙهي تخت گوتم جيان
جهنگ جون ٿا واٽون پڇن
۽ موت کي به ٿا ماري وجهن،
نا هي تن کي

زندگي جو فڪر،
اٿن رڳي تنهنجو ذڪر.
هي سسئي جا سارا سفر،
ڪيچ ڏانهن نڪري پوڻ،
ڏَمَ ڪي ڏيئي چَڪَرَ
سهڻيءَ جو سِيرُنِ گهرڻ
۽ چارڻ جي چنگ تي
سرِڙو گهوري ڇڏڻ
سڀ تنهنجا آهن ڪمال
اڙي او عشق لازوال.
اڙي او عشق لازوال.

وڇوڙو

جتي چانڊوڪي
ننگي هلي ٿي
انهن پيچرن تي
مڌ جون سُرڪيون پريون سين،
چنڊ تڪيندو رهيو هو،
دل کي پليندو رهيو هو،
چڪور جي اکين ۾
جاڳي پيو هو!
۽ جام شوري مٿان
روئي پيو هو!
اجان سنڌ ورسٽي،
ستي ڪونہ هئي،
قاضيءَ قرب مان
ايلسا کي ياڪر پريو هو،
چريو چنڊ نشن ۾
چمڪيو گهٽو هو

۽ سڄي رات رڻن ۾
پٽڪيو گهڻو هو.
ستارا حسرتن مان
تڪيندا رهيا ها،
اندر ئي اندر ۾
سڏيندا رهيا ها،
تڏهن تو گهڙيءَ ڏانهن
نهاري چيو هو:
”وري رات ملبو
پو پيري جام پيئجان،
هوائن سان گڏجي
سڄي رات جيئجان“.
سدا سڏڪڻ جا
ڪيئي آواز آيا
نہ حياتي ۾ ڪڏهن
چوڏهين رات آئي،
نہ ئي وچن تنهنجي جي ورجاءَ جي ڪا
ڪڏهن بات آئي
هر رات رڙندي تي پريات آئي
۽ اسان تي
ڏائڻ ڏکي ذات آئي.

سنڌ اسان جي ساهہ ۾

سنڌ صد ين کان
ترندي رهي آ
ظالم سان سدائين
وڙهندي رهي آ،
نہ شڪستون اسان ڪي
سوليون مليون هن
ها وڙهندي
وطن ڪي زندگيون ڏنيون هن،
ڇا مڪلي رڳو ڪوئي قبرستان آهي؟
ارپنا جو دلبر
هي داستان آهي
۽ رني ڪوٽ
ڪو راز تہ ناهي
وڙهندڙ وطن جو
سو آواز آهي.
هي قلندر بہ

قرب جو ڪنل آهي يارو،
لکي ۾ هو لالڻ
سمهيو ڪون آهي
ميران پور جو مرشد
جهڪيو ڪونہ آهي!
پٿائي جو پٽ ڪي
پاڪر پري ٿو
صدين کان سنڌڙي کي
سجدا ڪري ٿو،
قاسم کان ڏاهر
ڏڪيو ڪون آهي
۽ وڙهندي وطن تان
ٽڪو ڪين آهي
ڏئي ويو اسان کي
هي پيغام آهي
وطن جنهن وساريو
اسان مان سو ناهي
اٽاسو سو آهي
اٽاسو سو آهي.

نہ ٿي سنڌ سنيري

جڏهن ٻہ توکي
سڏيو سين
رناسين رڙياسين،
جڏهن ٻہ توکي
ڇڏيوسين
ٿڙياسين ڪرياسين،
نہ پرهہ جو پرين
کو پيغام آيو،
رڻن جي سدائين
ڏکي رات آئي،
اسان جو سفر ڇو
ڏکو ٿيو سدائين؟
وک وک تي ڪيڏا
ڇو پنجوڙ پيا هن؟
سدائين ڇو بسمل

پنهنجا خواب ٽيا هن؟
مرڻ کان اڳي ڇا
جانان نہ ايندو؟
اسان جي ڳلن تان
هي ڳوڙها اگهيندو؟
غلامي جا ڪيڏا
تون لوڙها ڏسين ٿو!
نہ ٿي سنڌ سنيري،
نہ ٿو طوق نڪري،
وجان جي مري مان
قبر ۾ ڪڙين سان
نہ هي لاش لاهي
غلام جو پُورجو
سکر کان سنڌوءَ جي
ڇولين ۾ لوڙهجو.

اڙي سهڻا وطن منهنجا

ڪنايان ڪيئن مان توکان،
ڀلايان ڪيئن مان توکي،
اڙي قيدي وطن منهنجا،
ڇڏايان ڪيئن مان توکي.

سدا مون ۾ تون اسرين ٿو،
ڪڏهن مون مان نہ نڪرين ٿو،
سدا مونسان تون روئين ٿو،
وساريان ٿو نہ وسرين ٿو،
اڙي قيدي وطن منهنجا.

سدا ڪيتن ڪڙو آهين،
هر هنڌ تون چڙو آهين،
ٻڏل دل سان چڙو آهين،
مڪڻ، مصري وڙو آهين،
اڙي قيدي وطن منهنجا.

سورج ۾ بہ تون آهين،
پورب ۾ بہ تون آهين،
لهرن ۾ بہ تون آهين،
ساهن کان پري ناهين،
اڙي قيدي وطن منهنجا.

اڙي سهڻا وطن منهنجا،
اک جي چڻ پٽي آهين،
تهذيبن جو ڏٽي آهين،
هٿ ڪڙين ۾ ڪيئن آهين؟!
هٿ ڪڙين ۾ ڪيئن آهين؟!

ڏناسين غدار زردار ڪيئي

نہ سازهين جي سُرن کي
سولو سمجهي سگهياسين،
نہ ئي ڇورين جي ڇتين
بخملي ڇاتن سمهياسين،
نہ ڀاڪرن ۾ وطن کي
ڀلجي وياسين،
نہ ٻانهن جي
ڪچڙين ولين ۾
غافل رهياسين،
نہ ڳورن ڳلن کي
ڳراٽيون ڏنيوسين،
نہ نارين جا نازڪ
نخرا ڏناسين،
ڇپڙن جي سُرخي
نہ چوسي سگهياسين
نہ نيڻن جا نخرا

ڪي دلبر ڏٺاسين!
ڏٺاسين تہ لاوارث
لاشا ڏٺاسين،
جنهين ڪي سفر ۾
ساڙيو ويو هو
۽ بگهڙ جي اکين سان
تاڙيو ويو هو
ڏٺاسين تہ زردار
غدار ڪيئي
۽ ڪرپٽ ڪميٽا
پوتار ڪيئي،
وڏا زاني سنڌ جا
سردار ڪيئي،
ڏٺاسين تہ راشي
۽ دلال ڪيئي
جنين کي يقين سان
نہ ڪوئي نڪ آ
نہ ئي ديس جو درد
۽ ڪوئي ڏک آ.

سنڌ جي ڪاميو ماڻڪ ۽ مشتاق جي نانءُ

هي پاڃا پاڃا زندگي
هي لاشا لاشا زندگي
نہ احساس ڪوئي زندگي
مشينن جيئن مردار آهي زندگي
بچڙي بيڪار آهي زندگي
وڏو ڪو بار آهي زندگي
بي وطن ۽ بي يار آهي زندگي
ڏينهن ٻہ چار آهي زندگي
زندگي کان بيزار آهي زندگي
ڳچيءَ جو ڳٽ آهي زندگي
ڪتي جو ڦٽ آهي زندگي
نہ زندگي آهي زندگي.
وطن جيئن غلام آهي زندگي
سوئر جيئن حرام آهي زندگي
پر غدارن لاءِ انعام آهي زندگي
ٿري ٻارن لاءِ موت آهي زندگي

بک جو شڪار آهي زندگي
وڏو ڪو چار آهي زندگي
ڦاسڻ لاءِ تيار آهي زندگي
۽ زردارن لاءِ زَر آهي زندگي
سنڌ ۾ ڪٿي آهي زندگيٰ؟؟!!
سنڌ ۾ ڪٿي آهي زندگي؟؟!!

مهان سنڌو

شينهن جي وات مان
وهندي تي لهي،
لداخ کان لڏندي تي لهي،
سونهن سُرهاڻ سنڌ ڏانهن
کڻي تي لهي،
پهاڙن کي پيري پاڪر
کلندي تي لهي،
وادين کي صدين کان
پيار ۽ خوشحالي جو پيغام
ڏيندي تي لهي،
ديوتائن کي بہ درشن
ڪرائيندي تي لهي،
برف جي چوٽين کي
چُمندي تي لهي
۽ سنڌ جي عشق ۾
ناز مان نچندي تي لهي،

همالیہ کي چئي الوداع
سمندر جي سار ۾
هلندي تي لهي،
درياهہ جي دل ۾
عاشقن جيان چلندي تي رهي،
منهنجي محبوب سنڌو
سدائين سنڌ تي
خوشحالي ڪٽي تي لهي،
ميدانن سان ماءُ جيئن
ملندي تي رهي
۽ ڊيلٽا ۾ ڌيءُ جيئن
روئندي تي رهي
منهنجي محبوب سنڌو
سنڌ لاءِ جيئندي تي رهي.

ننڍڙا نثري نظم

(1) غلامي

ماڻهوءَ جي
سڀ کان وڏي بدنصيبي
غلام ٿي جمڻ آهي
۽ وڏي خوشنصيبي
اها آهي تہ:
هو آزاد وطن ۾ دفن ٿئي!

***

(2) قيدي

پکيءَ جو
پڃري ۾ قيدي ٿي جيئڻ کان
بهتر آهي تہ:
اڏامندي ماريو وڃي!

***

(3) شڪارين لاءِ نصيحت

هرڻ ۽ مور کي ماريندڙ
شڪارين کي جيڪڏهن نڪ هُجي
تہ هو اهڙن سهڻن پکين
۽ جانورن کي مارڻ بجاءِ
پاڻ کي گولي هڻي خودڪشي ڪن.

***

(4) معصوم خواهش

مان ٻي جنم ۾
وڻ ٿي جمڻ چاهيندس
تہ جيئن ڪنهن کي
ڇانوَ ڏئي سگهان!

***

(5) ڌرتيءَ جي دانهن

سمنڊ چوڏهينءَ رات جو
وڏا ساهہ کڻندو آهي،
پڪي اداسيءَ ۾

اڏامڻ چڏي ڏيندا آهن،
پهاڙ پيڙا ۾
ڦاٿي پوندا آهن
۽ وڻ
ڌرتيءَ جي دانهن تي
ڇٽي سڙي ويندا آهن!

***

نثري نظم

مڙسن جي مرڻ ڪانپوءِ
سنڌ ڪدڙن جي مڙهيءَ
وانگر ٿيندي پئي وڃي
ڪوئن ۽ پولن جهڙا ڇامڙا ماڻهو
سنڌ کي ڪُرٽيندا ٿا رهن،
وطنَ جڏهن قيدي ٿيندا آهن
تہ هٿ ڪڙيون
ماڻهن جي ذهنن تي لڳائي
انهن جا نڪ ڪپيا ويندا آهن
۽ قومون
پنهنجي سڃاڻپ وڃائي
ويڳاڻپ جي واٽ تي
ڇاڪيءَ جي ڏاند جيئان
چڪر ڪٽيندڙيون آهن!
۽ رود اليءَ جيئن
منهن مٿو پٽيندڙيون آهن.

موقعي پرست
مدل ڪلاس جا پوءِ ڊاوا ماٺهو
قيدي قوم تي
حقارت مان ٿتوليون ڪري
پنهنجا پيٽ ڀريندا آهن.
دلال دانشور
لفظن جي جادوگريءَ سان
اين جي او جي مال تي
مست ٿي
مزا ماڻيندا آهن
۽ وڪاؤ سياستدان
بي ايمان پاڙيا بڻجي
ڌرتي ماءُ کي
ڪنهن جواري زرداريءَ وانگر
هارائي ويهندا آهن.

اڙي ديس دلبر

جسم جيئن مون پاتو آ توکي،
راڳ راڻي جيئن
مون ڳاتو آ توکي،
نه ٻي در ڏانهن واجهائي هلان تو،
سدا توکي ڳائي
مان ڪيڏو نچان تو،
اڙي قيدي ڪاري وڳي وارا
دلبر ديس او پيارا،
سدا رڄ ۾ رڃ تي راڻا اچين تو،
مست تي منڙا
سيوهڻ جيئن نچين تو،
نصرپور جا ڇا لاءِ رستا پڇين تو؟
مشائخ ۾ مرڪي
تون ڪيڏو ملين تو،
نه تو ديس وسرين،
نه تو يار پرچين!

۽ سرمد تي سھڻو
نئي ۾ اچين ٿو،
دادوءَ ۾ دارا وارا جلوا ڏئين ٿو،
سڄي رات سڏڪي
ڇو رجن ۾ رڙين ٿو؟
اڙي ديس ستارن جيئن
اسان جي اندر ۾ ٻھ ٻھ ٽڙين ٿو
۽ ياڪرن ۾ اسان کي
سدا تون ٻرين ٿو،
وسڻ تي اچين ٿو تہ
ننگر ٻوڙي ڇڏين ٿو
رُسي جي وڃين ٿو تہ
پتن جي واري تي چٽين ٿو،
نہ موسم جي محتاجي توکي وٽي تي
پيپل جي پتن جيئن
پن پن تي چٽين ٿو
وطن تون اسان کي
ڪيڏو وڻين ٿو،
اڙي ديس دلبر
تون ڇا لاءِ قيدي ڇٽين ٿو؟

درد دادلو درياھ آ

جڏھن تيان تو ھيڪلو
تہ درد دل ۾
اچانڪ تو داخل ٿئي
۽ يار جي ياد جيئن
تو ويھي رھي،
درد دادلو درياھ آ
جيڪو چڙھي تو اوچتو
۽ پيار جا پٽڙ
تو ٻوڙي وجي،
دل کي درد سان
تو جوڙي وجي،
چٽل گھاوَ بہ تو
چوڙي وجي
۽ عاشقيءَ جا
سڀ ڳوٺ تو لوڙھي وجي.

شهيدِ سنڌ کي پيٽا

متيءَ کي متي ڏيئي
وري کو ڏاهر
وطن تان وارجي ويو
۽ قاسم قبيلي ۾
جشن آهي يارو،
اسان جا لاشا چچريل چچريل
پر گمنام نا هن،
آجپي جو انعام آهن!
پل جي پنيرو آڳر تي نا هي،
پر مقدس متيءَ جي پاڪر ۾ آهي.
اجان تہ وات تي ۽ هر گهاٽ تي
لاٽ ٻرندي رهي ٿي
۽ سنڌ تي سورج سدا سلامت
جرڪندو، مرڪندو رهي ٿو
اڙي او پاڳل
متان تون سمجهين تہ

انڌيرو اسان کان
اجالا کسيندو،
ها ڪو ڏاهر
اروڙ مان اٿندو
رهزن رنجيت کي
گردن کان جهليندو
۽ موهن دڙي واري
سهڻي سنڌڙي اڏيندو!!

Happy Valentine in Heaven

عاشقن جا ڏينهن
ظالمن جي ڌرتي تي
ملهائڻ منع آهن،
پيار جيڪو سمندر جيئن
سدائين سلامت ۽ جوان آهي
پر هن دهشت واري ڌرتي تي،
جواني ۽ سلامتي
رڳو مذهب جي ملڪيت آهن
۽ شايد دين ۾
چار شادين جي ڏانڊلي
پيار کان انڪار آهي!
يا مولوي جو ڪاروبار آهي،
پيار عورت سان نہ ٿيندو
پر اُهو حُورن ۽ غلمانن
سان ئي ٿيندو!!
ان لاءِ منهنجا عزيز هم وطنو
ويلنٽائن ڏينهن

صرف جنت ۾ ملهائبو
۽ جتي فرشتن کي بہ سڏائبو
تہ جيئن اُهي،
ويلنٽائن ڏينهن تي
قومي ترانو بہ ڳائي سگهن
۽ طالبان کي ڏنل
حورون بہ ڳٽي سگهن.

نثري نظم / منافق

چيائين تہ: جيئندين،
چيم تہ: پيئندُسِ.
چيائين تہ: پيئڻ کانپوءِ ئي تہ جيئڻ جو مزو آ.
چيم تہ: نہ، جيئڻ کانپوءِ مرڻ جو مزو آ.
چيائين تہ: ڏينهن ۾ ڏهہ ڏهہ ڀيرا تہ مرين ٿو!
چيم تہ: منافقن جي محفل ۾ مرڻ جو کهڙو مزو؟
چيائين تہ: منافقن سان ملڻ ئي ڇڏي ڏي.
چيم تہ: ان ڪري ئي اڪيلو پيئان ٿو ۽ اڪيلو جيئان ٿو.
چيائين تہ: اهو پيئڻ ۽ جيئڻ بہ ڪهڙو!؟
چيم تہ: اهو ملڻ ۽ ٺهڪ ڏئي کلڻ بہ ڪهڙو!؟
چيائين تہ: جيئڻ بہ اڪيلو ۽ مرڻ بہ اڪيلو!
چيم تہ: نہ، مرڻ کانپوءِ ڪيترا ڪيڙا گڏ هوندا
۽ اهي ماڻهوءَ جيان منافق نہ هوندا.
ماس کائيندا پر ٺهڪ نہ ڏيندا.

وطن ۾ ويساهه

آءُ ان شهر ۾ زنده آهيان
جتي ڏيهي پرديسي
۽ پرديسي ڏيهي
بڻجي ويا آهن!
آءُ ان ديس ۾
ساهه کڻي رهيو آهيان
جتي گلابن ٽِڙڻ
ڇڏي ڏنو آهي
۽ مائرن ڳيرو ڳهوٽن جا
ڇچريل لاش ڏسي
اولاد ڄڻڻ بند ڪري ڇڏيو آهي!!
جتي مورن جا ٽهوڪا
۽ ڪونجن جا ڪُرلاءَ
تہ گهٽجي ويا آهن

پر گدڙن جي اوناڙ
۽ بگهڙن جي چير ڦاڙ
وڌي وئي آهي،
منهنجي پٽ جڏهن مونکان
وطن جي آجپي بابت سوال پڇيو
تہ منهنجي ڳوڙهن مان
هن جواب ڳولي لڌو
۽ ان کانپوءِ
نہ هن وٽ سوال رهيو،
نہ مون وٽ جواب رهيو.

منافق/ويڪائو وڪر

هر منافق ماڻهوءَ کي
ڏندن ڏيرڻ جي
گهٽي عادت هوندي آهي،
هر ڪوڙي ماڻهوءَ کي
اڪيون ملائي ڳالهائڻ
نہ ايندو آهي،
سچ ٻڌڻ لاءِ
جگر تہ شينهن جهڙو گهرجي
پر ڪن بہ سَرلا ۽ سُريلا ڪپن،
هر دؤر ۾ ماڻهو
ڪوڙ گهٽو ٻڌڻ چاهيندا آهن
۽ فائدي وٺڻ لاءِ
ڪُتي جو پُڇ هٿي هلندا آهن
۽ جڏهن ملندا آهن تہ
پيچ لوڏي ملندا آهن!
هر راشي ماڻهو،

اولاد کي ملڪيت تہ ڏيندو آهي
پر انسانيت نہ ڏئي سگهندو آهي.
لوڀ ۽ لالچ ماڻهوءَ کي
حيوان تہ بڻائي سگهي ٿي
پر انسان نہ ٿي بڻائي سگهي!!
دانش جا دهل وڄائي،
ماڻهو دانشور نہ ٿيندو آهي
پر ويڪاؤ وکر ٿي ويندو آهي.

سندر سپنو

مون اڏامڻ چاهيو
تہ منهنجا پر ڪتيا ويا،
مون ڊسڻ چاهِيو
تہ منهنجون اکيون ڪڍيون ويون،
مون ڌرتيءَ کي چُمڻ چاهيو
تہ منهنجي پيرن هيٺان
ڌرتي ڪڍي وئي،
مون پوڙهي پروهت
کي پڪارڻ چاهيو
تہ منهنجي ڄِڀ ڪٽي وئي
پر مون هڪ سندر
۽ سج جيان روشن سپنو
سانڍي رکيو آهي
جنهن ۾ ساهہ بہ آهي
۽ ويساهہ بہ آهي،
ويساهہ جيڪو اڻٽُٽ آهي

پر مَنُ جيئن پراٹو آُهي،
جنهن جا خُمار
پٽائيءَ کي
ٻَرن ۾ وٺي ويا،
سهٽيءَ کي
سنڌوءَ جي سيرُن ۾
۽ سسئي
ڀنڀور کي باهه ڏئي
ڏونگر ڏکائي چڙيا.

پوري ڀيل کي ڀيٽا

پورا تنهنجا ڀاڳ ڀلا
جو انسانن جي عاشقن،
صوفين ۽ سالڪن
تنهنجي مرڻ ڪانپوءِ،
تو لئہ ڏاڍا گيت چيا،
جڏهن تون گمنام گهوٽ جيان
۽ قاتل ڪنهن نوٽ جيان
جيون پنهنجو گهاريندو هئين،
بڪ کي هر هر ماريندو هئين
تہ تنهنجي ڪنهن کي سار نہ هئي،
جيون هڪڙي گار جيان
۽ جواريءَ جي هار جيان
توکي روز هاريندي هئي.
ڳوٺ جو رهزن رئيس وڏو
تنهنجو ننگ بہ تاڙيندو هو
زندهہ توکي ساڙيندو هو،

نہ عورت زاد جي تنظيمن،
نہ انساني حقن جي محافظن
نہ ئي اين جي اوز جي آدرشِن
تو لئہ پاڻ پتوڙيو هو،
مال رڳو تن ميڙيو هو
ها هنن پنهنجي شهرت لاءِ
۽ اخباري شهہ سرخين لاءِ
مک تي لپسٽک جا رنگ پري
ڳاڙها تو لئہ گيت چيا ها.
بک ۽ بيمارين ۾،
لنگهڻ ۽ دلاسن تي
اڄ بہ تنهنجو روح آتو آهي،
سرديءَ جي ڪنهن رات وڳهي
تنهنجو پٽ ٿو ڪير گهري
پر ممتا هن ڪي لڙڪ ٿي آڇي،
گونگا سارا گيت ٿي آڇي،
هٿ ڪٽي هر رات ٿي ڪاتي!
بک ۾ جڏهن باک ڦٽي هئي،
پورّا تنهنجي قبر رُني هئي،
خالي پيٽ تنهنجو پاءُ مئو آ
سڏڪي ڪيڏو چنڊ رُنو آ.
اڄ شام بہ هڪڙي ويهڪ ٿيندي،

ڳاڙهن چپڙن ۽ قيمتي ڪپڙن سان
لفظن جي توڪي ميڄنا ملندي،
واهه واهه ٿيندي،
داد به ملندو
پر توڪي ڪو انصاف نه ملندو
۽ تنهنجي گهر جي در تي
بک جو هميشه راڪاس ئي رهندو
رلندو تنهنجو لاش ئي رهندو.
رلندو تنهنجو لاش ئي رهندو.

توکي چاهيم گهڻو

سونهن سرهاڻ جون
سَوَ سرڪيون پيري
توکي چاهيم گهڻو،
تنهنجي پازيب کي پيي
وچايم گهڻو،
دل، جا دڳ تي نہ آ،
ڪنهن ڪم جي نہ آ!
تنهنجي جهومر ۾ تي
مست جهمريون هڻي
تنهنجي اکڙين ۾ چو
دل نہ دلدارُ آ؟
رڳو انڪارُ آ!
توکي پانيم گهڻو،
پاڻ وڃايم گهڻو،
چيله تنهنجي جي خم
۾ تي ويو هان جو گم
جسم جي پيچرن

۾ مونکي ڳولي ته ڏس
روح رُلندو رهيو
چيڳرين چاتين
جيان رلندو رهيو
تنهنجو سارو جسم
چڻ ڪا گهاگهر پريل
ٻُڪ مونکي به ڏي
ڏاڍو هان تاسيل
تنهنجو ڪاجل به مونکي
ڪرامت لڳو آ
تنهنجي آ عشق جو
چڻ ته ڪلمو پڙهيو
ءِ دنيا پو سچي
مونکي ڪافر چيو.
هڪ وک تي سهي،
اک اک ۾ ڏئي،
ڪڏهن ڏسندي ته ڪر،
مون سان ملندي ته ڪر،
شبنمي چپڙن جي چقمق سان
مُکُ چمندي ته ڪر،
ٻَکُ وجهندي ته ڪر،
ٻک وجهندي ته ڪر.

وطن منهنجي ابي جو آ

وطن مون تي عنايت آ
وطن مون تي سخاوت آ
وطن منهنجي عبادت جيئن
وطن منهنجو سلامت آ
وطن منهنجو سچو سُندر
وطن منهنجو قلندر آ
وطن منهنجو آ ململ جيئن
سدا مون کي جو پاتل آ
وطن منهنجو نياڻيءَ جيئن
درد وندي کهاڻي آ
وطن منهنجو ڪراچيءَ جيئن
ڪچندڙ ڪائي ناري آ
وطن قيدي منڊيلا جيئن
سرمد ۽ دارا آ
وطن سنڌوءَ جي ڌارا آ
وطن ڪبوتر اُڏارن جيئن

وطن ڪونجن قطارن جيئن
وطن سنڌوءَ جي پاٽيءَ جيئن
وطن منڇر ۽ ڪينجهر جيئن
وطن گهاتو، وطن گهاٽو
وطن مومل ۽ وطن راڻو
گهاٽو آ، شهادت آ
بلاول آ، عنايت آ
وطن ڀٽائي جو يڪتارو
۽ سنڌوءَ جو ڪنارو آ
وطن هوشوءَ جون للڪارون
وطن سومرو ۽ سمون آ
وطن ڏاهر، وطن واهر
وطن منهنجو سفا سٺو
سدا ويرين جي اک ۾ آ
وطن هن ڪَنڌَ جي ممتا
وطن روڳي، وطن جوڳي
وطن اَروڙ، اجنتا آ
وطن لڪي پهاڙن جيئن
وطن سجدن ثوابن جيئن
وطن مقدس ڪتابن جيئن
وطن اياز جي خوابن جيئن
وطن منهنجو سيتا آ

وطن منهنجو گيتا آ
وطن منهنجو ديوتائن جيئن
آد جڳاد اسان جو آ
وطن اجرڪ جون قلڙيون آ
۽ عشق جون دلڙيون آ
وطن ڳڙهي، وطن مڪلي
شهيدن جي امانت آ
وطن صوفي سفا منهنجو
عاشقن جي صدا جهڙو
وطن سَچُو درازن آ
وطن ان الحق اذانان آ
وطن روزا، نمازون آ
وطن منهنجون پڪارون آ
وطن پنهنجي حفاظت آ
وطن پنهنجي عبادت آ
وطن هٿ ڪڙين ۾ آ
ممتا جي رڙين ۾ آ
وطن اٿندو ڪَرُ موڙي
هٿ ڪڙين کي ٽوڪاري
وطن آزاد گهرجي ٿو
۽ اقوام عالم ۾ آواز گهرجي ٿو
وطن آزاد گهرجي ٿو.

جي ماريا نہ موت

اُجليون اکيون،
اٽل ڪي ارادا،
مارڻ گھرين تو
نہ ماري سگھين تو!
پکين جون اڏارون
۽ مورن ٺھوڪا
روڪڻ گھرين تو
نہ روڪي سگھين تو!
ڏکڻ جون ھوائون
۽ مائن دعائون،
ڪانئر ٻڌين تو
چو رنبڪ وجھين تو؟
اسان جي ڪُناسين
۽ جل ٿل اُناسين
نہ ڌرتي ڪِلي پئي
روئارڻ گھرين تو

نہ روئاري سگھين ٿو!
پيئُرن اڳيان تو
ڳيرو ڪُتا جي
ڊيڄارڻ گھرين ٿو
نہ ڊيڄاري سگھندين!
چيڪي مٽيءَ تي
لَھُو جڏ ڪري ٿو
بغاوت جو نئون
سِلو اٿ اٿي ٿو
ڏسين ٿو نہ انڌا
ٻڌين ٿو نہ ٻوڙا.

موت! توکي موت ماري

منتشر چو خيال آهن؟
کي پچاڙي سال آهن
جي ميڙن تا زندگي کي
۽ ويڙهن تا زندگي کي!
موت جي جهولي آ ڦهليل
جنهن ۾ زندگي
پتن جيان ٿي ڇڻندي رهي،
رڻن ۾ رڙندي رهي
۽ موت کي مهڻا ڏيئي!
"موت توکي موت ماري"
نہ ڪنهن کي تون ٿو ڇڏين،
نہ ڪنهن لاءِ تون ٿو رڙين،
نہ ئي ڪنهن کي ٿو وڏين،
نہ ئي توتي آهي معيار
او تارا مسيح جا پڳ مٽ يار،
نہ سونهن سان آهين سچو،

نہ عشق ئي توکي لڳو،
کيئن لهين ٿو هرهڪ جي سار؟
ڪنهن گهڙي ڪٿ ٿو اچين،
قلندرن تي بہ ٿو ڪڙڪي پوين
۽ سڪندرن کي بہ ٿو سوگهو ڪرين!
نہ رحم ٿو توکي اچي،
نہ قهر ٿو توتي ڪري،
نہ دل تي تنهنجي ڏڪي،
نہ اک ۾ ٿو ڳوڙهو اچئي،
چو نہ دارا جو ڪو درد ٿيئي؟
۽ نہ ئي سرمد جو سُور ٿيئي،
نہ منصور کان ڪيئي انڪار
او موت جا گهوڙي سوار.
او موت جا گهوڙي سوار.

معافي

اڄ بہ مقدس ديس تي،
ڪنوڻ تي ڪيڏي ڪڄي،
جا ڪرينن ڪي بہ
تي ڪيري وڃهي،
پٽرن جي پيار ۾
ابليس،
مومن تو ماري وڃهي!
عرب جي متي
موت لاءِ آهي سٽي!
"موت جو برحق آ"
۽ بادشاهن ڪان
ڪونہ تو ڊڄي!!
ماٿهن سان ياڄ ۾،
تو ياڪرين ملي!
تِنهن ديس ڪي
مان چو دل ڏيان؟

۽ انڌي فڪر جي
ڇو پويان لڳان؟
مظلوم عاشق سان
ڇو نہ شامل ٿيان؟
هي ڪوڙ ڪيڏي ڏوڙ آ
جا ماڻهن جي منهن ۾ ٿي پوي
۽ منهن ۾ ٿي چوي:
”ابليس اندر ۾ ڏسو“
تنهن ڪي
ملامت جا پٿر هڻندا رهو.
ٻيلي خدمت خلق جو
جذبو رکو،
ڇو نہ ٿا انسان ٿيو؟
۽ عزازيل کي معافي ڏيو!
۽عزازيل کي معافي ڏيو!

موت جا منظر

نہ گھرُ، نہ درَ
نہ چانورو آ ڪوئي
اسان لاءِ زندگي
قبرستان جو چہرو آ ڪوئي،
جنھن جي اکين ۾
موت جا منظر ڪيئي،
وچڙي وڃن ٿا
دودا دلبر ڪيئي،
اُتِي آس آرس پَچِي
اڄ مڪليءَ مٿان،
اڃان دل دکي ٿي
۽ ويران آھن
دل جا مندر ڪيئي.
پلا سنڌ چہرن جي
خاموشي پسي چو؟
وطن جي وٽن تي ويھي

قبرن کي ڏسي چو؟
هي گهوٽن جون لاڻون
۽ ننڍي جون هوائون
ڇا مڪليءَ سان ڪڏهين
مليون ڪين آهن؟
ڇا مُ نندي ۽ دولهه جون دليون
ڪينجهر سان
ڪڏهن ڪليون ڪين آهن؟
هو ميرانپور جو سائين
چوي ٿو سدائين
نه وطن جي وٽن تي
ڇپرن جيئن ويهي رهو
قبرن مٿان اٿي يارو
ان الحق جو نعرو هڻو
۽ سچ جي سفر تي
ننگا ٿي نڪري پئو
جو قبرون به پنهنجو
ڪنڌ کڻي
”جيئي سنڌ“ چون،
۽ ياڙيا پوتار به
سور هيه بادشاهه جيئن
”وطن ۽ ڪفن“ جو

ڪاش ڪو ڏڳ وٺن
يا بلوچ سردارن جيان
جلاوطني ۾ رلندا رهن،
نه قبرستانن ۾
چڙن جيئن جيئندا رهن،

دِل جو ديس

رسول حمزا توف

تون وڏي ڀاڳ وارو آهين

تہ ديس تنهنجي دل ۾ آهي

۽ داغستان جا ڏڙڪندڙ

پهاڙي پيچرا

تنهنجي رڳن ۾ تا لهن

۽ مست نديءَ جيئن تا وهن،

تو جو

نديءَ جي اک مان

ڏٺو هو دل جي ديس کي

قومي ثقافتي ويس ۾

تہ اکين جا ٻئي ڪنارا

بند سارا پيچي،

عشق جي پيچرن کي ٻوڙي ويا

۽ هٿ ڪڙين کي کولي ويا

تنهنجو صدورو ديس

پرين جو آستان آ
۽ صدين جي سفر جو
داستان آ.
تو جو داغستان جا
دلبري قصا ڪٿي
آ غلامي جي داغ ڪان آجو ڪيو
۽ قوم جي خواب ڪي ساييان ڪيو.
ياءُ حمزا توف!
مان تنهنجي وطن جو تہ نا هيان
پر تنهنجي عشق ڪي
تو سمجهي سگهان
۽ تاريخي وطن جي
فرض ڪي تو سمجهي سگهان
چو تہ داغستان ۽ سنڌ جا
سور ساڳيا هن
۽ وڻن جا ٻور ساڳيا هن!

ماڻهن جا قدَ، وطن جي وڻن کان نہ اوچا ڪيو

يائرو ۽ شاعرو،
لفظ بي حرمتي جي بازار ۾
نہ سنگسار ڪيو
۽ نہ لفظن کي لاچار ڪيو!
ايتريون پيٺائون ڏيو
جيڪي ماڻهو شل
ڪٿي بہ سگهن
۽ سونهن سرهاڻ
سنڌ مٿان ٻٽي بہ سگهن!
ماڻهو، جو موسم جيان،
کهڙِي گهڙي تو بدلجي وڃي
۽ چِڪَ پنوڙي جيان
کهڙي سانچي ۾ تو ڍلجي وڃي
يا جبر جي جهنگ ۾ جهلجي وڃي،
ڪَٿ پتلي تو ٻڄي وڃي!!

هيءَ صدوري سنڌ جا هئي
بابل ۽ نينوا جي تاري مثل
۽ تهذيبن جي يڪتاري مثل
جنهن ۾،
ڪيئي صوفي سُرَ پُرندا هئا،
اڄ چو ڏسان ٿو
زخمي هرڻيءَ جيان؟
۽ پنهنجي ڪرڻي پرڻي جيان،
جا ڏَنگي وئي آ
دِلڪَش دانشورن هٿان
۽ وڪي وئي آ
مَڏُ جي متڪن مٿان!
ڏاها ٿيو.
ماڻهن جا قد،
وطن جي وڻن کان
نہ اوچا ڪيو
۽ ويسا هہ گهاتي جي گهاون
کي نہ پلندا ڪيو،
وڏڙن جي چوٽيءَ کي بہ
سيني ۾ سانڍي هلو:
”ڍءُ جهليو آ، هڪ واٽيي ڀيو مينهن“،
ٻيلي ڪنهن وڏي امتحان ۾

نہ ھلکا ماٺھو وڃھو،
سھڻا سدائين ھوائي سفر ۾
ھلندا رھن
۽ پنج ستارن ۾
رھندا رھن!*
ڏالرن جي دنيا
گھٽن کي آ ڏاھي وڌو
۽ غيرسياسي
تنظيمن کي آ ٿا ھي وڌو،
جت سنڌ بہ آھي
ھڪ پراجيڪٽ مثل
۽ يو اين ڊي پي چاڪليٽ مثل!!
ان ڪري ساٿيو!
قيدي وطن کي پيٽا ڏيو
لفظ سانڍي رکو.
لفظ سانڍي رکو.

* فائيو اسٽار ھوٽلون

پئرس جي پيڙا

او منهنجا منڙا پئرس
مان تنهنجي پيار سان
ڪيئن پورو پوان،
تنهنجي درد ۾
ڪيئن داخل ٿيان،
تنهنجي ناحق وهندڙ خون کي
واپس رڳن ۾
ڪيئن ٿو آڻي سگهان؟
تنهنجي سونهن ۽ زندگي
مون پنهنجي اکين ۾ آسانديءِ رکي
انهن اکين ۾
درد کي ڪيئن شامل ڪيان؟
تنهنجي گهٽين جا گهاوَ
منهنجي روح ۾ ٿا لهندا وڃن.
اي منهنجا محبوب شهر!
مان تنهنجي خوشبوئن کي

ڪيئن ٿو وساري سگھان؟
۽ تنهنجي پاڪرن کان
ڪيئن ٿو جُدا ٿي سگھان؟
او منهنجا پرين پئرس !
جيڪڏهن مان سچو سمنڊ بہ روئان
تہ تنهنجي پيڙا کي
نہ ٿو روئي سگھان،
نہ ئي ٿو گھٽائي سگھان!!
۽ هن درد کان
نہ ٿو لنوائي سگھان!!
مان قاتلن جي ڪڙم ۽ قبيلي
جو تہ نہ آهيان
پر ساڳئي ئي قبلي جو آهيان،
مان تنهنجو ڏوهاري آهيان!!
او منهنجا منڙا پئرس

نينهن جا نشا

جڏهن توکي چاهيان ٿو
تڏهن پاڻ کي ئي چاهيان ٿو
جڏهن پلڪون کڻي نهارين ٿي
مڌ جا مٽ پيئارين ٿي،
مدهوش مرڪن سا مني
نشا ويتر وڌائين ٿي
اسان جي درد جا پنچي
جواني جي ڍنڍ تان جانان
اُجارا تون اڏارين ٿي،
وطن پنهنجو آ تنهنجي ٻانهن ۾
جلاوطني جا سڀ راز ڄاڻين ٿي،
ٻڌل وارن کي نہ ڇوڙي ڇڏ
چاندوڪي راتين کي اجايو ستائين ٿي،
اچڻ تنهنجي جي ٻاکر ۾
تن قيدين کان
ڇو گهبرائين ٿي؟

تنهنجي ڇاتين ۾ جادو آ
سڄو سنسار بہ قابو آ
لاڙڪاڻي ڪان ڇو لنوائين ٿي؟
اڃان ميهڙ جي مينديءَ ۾
دڪي پئي دل دادوءَ جي
۽ منڇر جي مهاڻيءَ جيئن
سڌي پئي رات سنگتيءَ ڪي،
اُتي آ سَيَرَ مان سهَڻيَ
ڏسي ڪونجن قطارن کي،
موکي ۽ متارن کي،
سنڌوءَ جي نظارن کي.
ڇو پلڪن ۾ سمائين ٿي؟
ڇو پلڪن ۾ سمائين ٿي؟

پئرس جي شهيدن کي پيتا

گُل گُل جي خوشبو ڪٿي
تا پچائن هر ديس ۾،
سارتر جي ويس ۾
فن جو ڪٿي فلسفو،
آزادي جو روشن ڏيئو
انڌيرن کي مات ڏئي
پرڀات جو نغمو ڇئي
تا جاڳائن هر ڪنڌ کي
سجاڳيءَ جو نئون رستو ڏئي،
انساني انقلاب جو ديوتا
آ لهوءَ ۾ اڄ لال ٿيو،
ڇا خوشبو کي تا ماري سگهن؟
نہ اونده تا آٿي سگهن!
نياتر ڊيم چرچ ۾
وڪٽر هيوگو جا شاهڪار
ڇو ڪنهن عرب قاتل جا
قيدي ٿين؟

۽ فرينچ ڇوڪري
سين نديءَ جي ڪناري ويهي
ڇو پيار ڪي الوداع چوي؟
سچ ۾ سونهن جا سورمو
اتو اڄ ڪروڙين ڏيئا ڪٽي
تہ داعش جي اوندھہ ۽ دهشت کي
هر ديس ۾ دفن ڪيون
۽ امن جا ايفل ٽاور روشن ڪيون
تہ جيئن فن جا شاهڪار ڪي
۽ ڏاهپ جا افڪار ڪي
تورا بورا نہ بڻجي سگهن،
دل جهڙي ديس ۾
ميلان ڪنديرا ترسي سگهن،
بادل بہ برسي سگهن
۽ پئرس جي گهٽين ۾
نہ خوشبو کي گولي لڳي،
سارتر جون سهٽيون پريون
دلبرن جي ڇيلهہ ۾ ياڪر وجهي
شانزيليزا تي
بي خوف گهمنديون رهن
۽ سارتر سان ملنديون رهن.
۽ سارتر سان ملنديون رهن.

پَرَنڊڙسَچُ

شراب ڪوڙو ڪپي
درد گھرو ڪپي
۽ تاڙي ڪَجي
جا نہ ڪيري سگھي،
دوست اھڙو ڪپي
جيڪو ساقي ٿئي
۽ نہ خنجر پُٺيءَ ۾
بروٽس جيان ڪوڙي سگھي،
نہ منزل ڪي ڏوڪي سان
يارَ موڙي سگھي،
عشق اھڙو ٿئي
جو نہ زندگي ڪي
توري تڪي
۽ موت ڪي زوري ڇڪي،
ويساھ اھڙو ٿئي
جو نہ وسري سگھي،

نہ دل مان نکري سگھي
۽ سَلَنِ جيئن روح مان
نسري سگھي،
سچ اھڙو ڪپي
جيڪو پرندو رھي
۽ وطن خاطر
ويرين سان لڙندو رھي
يا پتنگ، جيئن سڙندو رھي،
پرھ اھڙي ڪپي
جيڪا اوندھ کي ڏڪاري سگھي،
سُتلِنِ کي اٿاري سگھي،
سچ کي پڪاري سگھي
۽ موت کي بہ ماري سگھي.
۽ موت کي بہ ماري سگھي.

ٻوڙهو ٿيان ڇو مان؟

(جوابِ عشق)

پکين کي اڏارون
ڏيان ٿو مان،
حسينن کي ادائون
ڏيان ٿو مان،
ندين کي رواني
ڏيان ٿو مان،
آبشارن کي جواني
ڏيان ٿو مان،
ٻهاڙن کي ٻه طاقت
ڏيان ٿو مان،
تڏهن ته ٻوڙهو
ٿيان نه ٿو مان.
ٿيا جي انڪاري عشق جا
تنهين کي خواري
ڏيان ٿو مان،
سدا جَڳ ۾

جيان ٿو مان.
اڙي او پيار جا پاڳل
سڀ اُڌما ۽ صَدما
ڪٽين ٿو تون
۽ بيڪار خيالڻ ڪي
چٽين ٿو تون،
تڏهن تہ پوڙهو
ٿئين ٿو تون،
ڳوڙهن ڪي بہ مَٽُ جيئن
پئين ٿو تون،
بي وفائي جا تکا تير
سهين ٿو تون
تڏهن تہ پوڙهو
ٿئين ٿو تون.
سدا جواني بہ مون تي آ،
دنيا ديواني بہ مون تي آ،
بارش جي رواني بہ مون تي آ،
چولين ۾ تِڪَ بہ منهنجي آ،
ساحل ڏانهن سمندر جي ڇِڪَ
بہ منهنجي آ،
چپڙن تي مرڪ بہ منهنجي آ
ها پوڙهو ٿيان ڇو مان؟

۽ سوڙهو ٿيان ڇو مان؟
سدا گهايل رهين ٿو تون!
ڪيڏو سڪايل رهين ٿو تون!
جدائي ۾ جلين ٿو تون!
راتين جو رڙين ٿو تون!
پن جي ٻيڙيءَ جيان سڙين ٿو تون!
تڏهن تہ پوڙهو ٿئين ٿو تون.
هي پوپٽ پرڙن ۾،
رنگن جي جا سجاوٽ آ،
گلڙن ۾ جا خوشبو آ،
مورن جي ٿهوڪن ۾
۽ ڪويل جي ڪُوڪُن ۾
سڄي ساري عبادت آ
۽ عشق جي عنايت آ،
عاشقن سان جيان ٿو مان
سازن جي آوازن ۾،
رمزن ۽ رازن ۾
رلندو رهان ٿو مان
تڏهن تہ پوڙهو
ٿيان نہ ٿو مان.
تڏهن تہ پوڙهو
ٿيان نہ ٿو مان.

ڌرتيءَ کي پوري چُمي

ڌرتي توکي منهنجي چمي
پوري آهي ٽيٽي،
تنهنجي سينڌ ۾ ڦٽي
هڪ ڏينهن آهي ٽيٽي،
غلامي ٿي وئي ڊگهي ۽ گهٽي،
ڌرتي توکي منهنجي چمي
پوري آهي ٽيٽي.
دلڙي اڏاريان ٿو گهٽي،
آجپيَ جي خوابن کي ڪٽي
ڪو ته ٽيندو پنهنجو ڏٽي
ڌرتي توکي منهنجي چمي
پوري آهي ٽيٽي.
رهبر ڪيڏا رهزن بڻيا،
پٺ ۾ ڏاڍا خنجر هڻي،
ٻير جو مان ٻُور ته نه آهيان
جو موسم ۾ ويندس ڇڻي
ڌرتي توکي منهنجي چمي
پوري آهي ٽيٽي.

ڀڳت ڪنورام ڪي ڀيٽا

ڌرتا هٿ پنهنجا
وڇت ڪان رهڻ ڇو
۽ ڀڳت جا هي نغما
ڳائي ڏسان ٿو مان،
ڇو دل ڌمالون آهن؟
۽ وجدان ۾ وطن آ،
ٿي رقص ساري ڌرتي
۽ آڪاش ڀ نچي ٿو،
روميءَ جي رمز سمجهي
دل ٿي درازا پنهنجي
۽ پٽ تي نچان ٿو،
سيوُهڻ جي ٿي صدا مان،
ڪٿ ڪٿ ڪيئن اچان ٿو!
۽ جهوڪ جي خدائي
مان سنڌ ۾ ڏسان ٿو،
پکين جا هي پاڇا

پيرن ۾ چو پسان ٿو؟
ڪيف جو ڪبوتر
لڪيءَ منجھ لھي ٿو،
لاھوت جي لڪن تي
آ دل مون لڳائي،
دڪندو رھان ٿو سارو
ھڻي ان الحق جو نعرو،
ملندو ڪٿي تہ مون سان
ڪندس يار جو نظارو،
ٻُڌي روح تائين چيرون
نچندو مان رھان ٿو،
ڪنور جا ھي نغما
ڳائيندو مان ھلان ٿو.

جيڪو وڪجي ويو، اهو ئي ليڊر ٿيو

جيڪو نسريو بہ نہ هو
اهو بہ ٽاڙيو ويو،
جيڪو مڪڙي ٿيو
اهو بہ اجاڙيو ويو،
جيڪو گل بڻيو
اهو بہ ٽوڙيو ويو،
جيڪو سنڌ جو ٿيو
يار ساڙيو ويو،
گُلَ خوشبو ڪٽي،
ڪيڏو گهايل ٿيا
وڪ وڪ تي
وطن تان واريا ويا،
جيڪو وڪجي ويو
اهو ئي ليڊر ٿيو.
سنڌ جو واپار
ڪيڏو ڪامياب آ،
جيڪو دل جو ٿيو
اهو ناڪام آ.

جيڪو غدار آ
سو ئي زردار آ،
رئيس پوتار آ،
وڏو سردار آ.
دانش جون ٽمريون بہ
لڳنديون رهن
۽ ڊالر جي بارش ۾
عقل جون ويشيائون
پچنديون رهن
ريٽ پنهنجي پنهنجي تي
وڪبيون رهن
قلمڪاري بہ
قلم ڪارو بڻي،
نہ وطن جو ڪو سهارو بڻي.
تڏهن بہ يارو
سنڌ ، چرين جو دلدار آ
۽ نہ ئي سندن واپار آ،
دودا بہ هتڙي چمندا رهيا،
بلاول بہ گهاڻي ۾
ڪلندا رهيا،
جيڪي پيڙهيا ويا
اهي ئي دلبر ٿيا،
جيڪي ماريا ويا
اهي ئي زندهہ ٿيا.

سمنڊ عاشقن جيان اداس ٿي ويندو آهي

سمنڊ تي جڏهن وڃو
تہ خاموش رهو
ڇو تہ:
سمنڊ توهان کي
سمجهڻ چاهيندو آهي،
سمنڊ جي ٻولي
ڇولين ۾ ڇيرون پائي
نچندي آهي!
سمنڊَ جنهن
جُڳ جُڳ جو پاڻي پيتو آهي،
سمنڊَ جنهن
پهاڙن جي برف کي بہ
گرمي بخشي آهي
۽ هرديس جي درد جو
ذائقو بہ چکيو آهي!

سمنڊ جنهن

پهاڙن جي بلندين کي ٻه
ڌرتيءَ جي سيني ۾
ساهه کڻڻ سيکاريو آهي،
سمنڊ چوڏهين رات جو
چنڊ کي چمڻ لاءِ
اڏامڻ جي تمنا کڻي
ڪناري سان متو ٽڪرائيندي
زخمي ٿي پوندو آهي
۽ عاشقن جيان
اداس ٿي ويندو آهي،
سمنڊ کي سمجهڻ لاءِ
پيتائي جهڙي دانائي ۽ دل کپي،
وڻجاري جهڙو ونجهه کپي
۽ساموندين جي ونين جهڙو
صبر ۽ انتظار کپي.

صوفين کي ڪوفين هٿان نيلام نہ ڪيو

دردن کي صوفي سمجھڻ وارا
ڪوڙا ڪوي،
تون ڪوفي وارن سان
گڏ آهين!
۽ حرام جي هڏيءَ کي
ڪتي وانگر تو چاهين!!
راشي ۽ منافق محفلن ۾،
تو سيلفيءَ تي
تصويرون ٿا هين،
صوفين کي ڪوفين هٿان
نيلام ڪرڻ وارا
ڪانئر ڪوي،
تنهنجو ضمير تہ ستل آهي
پر تنهنجو قلم بہ
ڪوني جي ڏاکڻ تي
ڪري مري ويو آهي!

يا دراڻي جي ڍرٽي
ياڙين ڀوتارن
۽ غدارن کي
درد کهاڻي ٻڌائي
تو داد حاصل ڪرين،
اي! ويڪائو وڪر
تون وطن وڪڻي
پنهنجي جيب ته
گرم ڪري سگهين ٿو
پر صوفي خوابن ۽ دردن کي
فريال جي فرج ۾ رکي
فريز نه تو ڪري سگهين!!

فراريت

هوءَ چوي ٿي تہ :
تون نہ پيءُ ،
سوا پيئڻ جي
بہ تہ جيءُ.
مون چيو:
تَلهو جيئڻ وڏي ڳالھ نا هي!
مرڻ کان سوا
جيئڻ وڏي ڳالھ آهي!!
پڇان ٿو سائين
ڇا غلامي ۾ بہ
جيِ آهي سگهبو؟
پيئڻ کان سوا ،
کيئن کو جيِ آهي سگهندو؟!
نہ شوق منهنجي کي
سمجهجان عياشي،
پيئڻ کانپوءِ ٿي

ڪيان تو چريائي،
غلامي جو غم
ڪو گهٽ تہ ڪونهي
۽ آجپي جو ڏور تائين
ڪو امڪان ڪونهي،
پڻ ائين
هن درد کي ڪيئن مان گهٽائي سگهان ٿو!
۽ قيدي وطن کي
نہ ڇڏائي سگهان ٿو،
پيئڻ کان سوا
دلڙيءَ کي دلبر
ٻيو ڪيئن ريجهائي سگهان ٿو؟!

جيءَ جي جلاوطني

اي منهنجا قيدي وطن
جيڪڏهن مان
حسين گمنام گهٽين ۾
گم ٿي وڃان
ته مونکي
ڳولهڻ جي ڪوشش نه ڪجان،
پر دل کي آٿت ڏجان،
يقين ڪر
انهن دلفريب گهٽين
ڪڏهن به ڪنهنکي
واپس ناهي ڪيو
۽ قيد به ناهي ڪيو،
هر دل وارو
خوشبوئن جي هنن گهٽين ۾،
گم ٿيڻ تو چاهي،
حسين ڳلين جي درن تي

دفن ٿيڻ جي تمنا ڪٽي
واپسيءَ جو
ڏڳ وساري
عشق جي انتها
ڪرڻ تو چاهي
۽ محبوبن جيئن مسڪرائيندڙ
گلن سان گڏ رهڻ تو چاهي.
هنن گهٽين جو جمال
جلاوطني جهڙو نا هي
پر ڪنهن وطن پرست
عاشق جي پوڄا جيئن پَوِترِ آهي.
ان ڪري منهنجا قيدي وطن
مونکي موٽڻ تي قائل نہ ڪر
۽ وڏيڪ گهايل نہ ڪر
تہ جيئن مان
ڪجهہ گهڙيون
فرار جي دلبر گهٽين ۾
گهاري سگهان
۽ پاڻ ڪي
جلاوطني ۾
ماري سگهان!!

غلامي جي گار

تون، مونکي ڪنڀي
گم نہ ڪري سگھين ٿو،
تون، مونکان روشني ڪسي
ڪال ڪوٺڙي جي اوندھ
نہ ڏئي سگھين ٿو،
تون، مونکي
چچريل لاش بڻائي
ڪنھن ويراني ۾
اڇلائي نہ سگھين ٿو
پر تون، منھنجا
سپنا نہ ٿو ڪسي سگھين.
ڇا تون سچ کي
ڪنھن ڪال ڪوٺڙي ۾
بند ڪري سگھين ٿو؟
ڇا تون
آجپي جي اميد کي

ختم ڪري سگھين ٿو؟
ڇا تون هوائن کي
ڇڇريل لاش بڻائي
دفن ڪري سگھين ٿو؟
جي نہ
تہ پوءِ ڪانئر
منھنجي ۽ آزادي جي
رستي ۾ نہ اچ،
هيءَ حقيقت
جيڪا توکان اڳ ۾
ڪنھن بہ فاتح کي
سمجھہ ۾ نہ آئي آهي،
تاريخ گواهہ آهي تہ
وطن جي عاشقي
ڪنھن بہ عاشق ڇڏي نا هي
تہ پوءِ پنھنجو
بيڪار وقت ضايع نہ ڪر
۽ غلاميءَ جي گار سميت
ڪنھن گناهہ وانگر
گم ٿي وڃ!!

گڏ ڪائي ويا سنڌ ڪي

اي سنڌ!
مان تنهنجو منجهيل سُٽُ
سلجهائيندي سلجهائيندي
منجهي پيو آهيان،
هن سُٽَ جو سِرو
صدين جي غلاميءَ ۾
گم ٿي ويو آهي،
قوم جي غدار قاتلن وٽ
اسان جي خوشحالي
۽ ٻچن جو آجپو
اڪيون وڃائي
انڌو ٿي چڪو آهي
۽ اونده ڪي انعام ۾
اسانجا خواب ۽ آئيندو
ڏئي رهيو آهي
تہ جيئن اسان جو مستقبل

ٻہ منجھيل سُتَ جيئان
منزل نہ ماڻي سگھي
۽ اھو ڄاڻي سگھي تہ
"سنڌ گدڙن جو ڪاڄ آھي"
يا ڪنھن ٻڙوي ٻوتار جو راڄ آھي!!
افسوس اسان
صدين جي غلاميءَ ۾
زاني زردارن
۽ قاتل سردارن جو
جڻ ناجائز اولاد بڻجي ويا آھيون.

مهان ڪوي شيخ اياز کي پيٽا

ڪوي ڪراڙا
ڪراڙ جي ڪنڌيءَ تي
ڌرتي جي دل ۾
اجان تائين
ڏک ڏک ڪرين ٿو
۽ سنڌڙيءَ کي سڪ مان
ڪيڏو سڏين ٿو.
اسان جي دلين
توکان محبت سکي آ،
وطن جي ويهي عبادت ڪئي آ،
ويساھ وطن تان
ويو ڪونہ آهي
۽ سورج سڪر کان
سنڌوءَ ۾
اجان ٻڏو ڪينَ آهي،
ساڏ ٻيلي جو صنم

ستو ڪين آهي.
خيرپور جون ڪجيون
تو لئہ تاڙيون روئن ٿيون،
سنڌوءَ جي ترُ تي
سهڻيون ڇڻ ساڙهيون ڌوئن ٿيون،
عاشقن جيئان تنهنجي اکين
ڌرتيءَ جو انگ پسيو هو
۽ گلابي چپن ڪي ڪيڏو چميو هو
ڪوي قلندر، شاعريءَ ۾
اسان ڪي آجپي جو
رستو ڏسي وئين
تنهنجي گيتن سان
هڪ ڏينهن طلاطم بہ ايندو
۽ دمادم بہ ٿيندو،
تنهنجو ڏنل ويساهہ
اسان جي ساهن ۾
سلامت آهي سائين
”سچ لالاڻ سان
مَڌ ريتي جيئان
نيث ايرندو سنڌ متان“
تو جو ٻيجل ڪي
ڪيڏو ڳايو سدا

۽ ڪرنڊڙ ڪنڌ کي
سدا اوچو رکيو،
هلي آ او ڪوي
اڄ غدار سنڌ جي گهر گهر گهمن ٿا
۽ تنهنجي محبوب وطن کي
گروي رکن ٿا،
تو جو ڏرتيءَ ۾
قلم کي پوکي
ڪائنات ساري کي
ڪولي چيو هو
”سنڌڙيءَ تي سِرُ
ڪير نہ ڏيندو
سهندو ڪير ميار او يار“
او دلبر ڪوي
اڄ ڏسي وڃ تہ
زردار ڪيئن وطن کي
وڪڻي ڇڏن ٿا
۽ ڪيئي مولڻ
مٺڙي ماءُ کي
گروي رکن ٿا.

قيديءَ جو نئون سال

ڪال ڪوٺڙيءَ ۾
بند پيل قيديءَ جيان
هر نئين سال تي
آجپي جي هڪ
نئين اميد سان
تو سوچي چوان:
تہ هن سال
قيدخاني جا بُرجَ لڏندا
۽ ڪڙا ڪلف ٽٽندا،
پر هر سال جي خاتمي تي
بُرج تو اوچا ڏسان،
ڪنڌ تو نيچا ڏسان
۽ دوکي جي ديوار
تهذيبن جي وارث وطن تي
ٽتولي مان تي ڪلبندي رهي،
مان پنهنجي ڪَرَم

۽ ويڪائو وڏڙن جي ڪيل جرم
ڳي ٿو ساري چوان:
تہ اڳلي سال آجو ٿيندس
يا چچريل لاش ٿي
ساڙيو ويندس؟!

ڪيان ٿو يارڪي راضي

سدا تاريخ ڳائي ٿي،
مندر جا گهنڊ وڄائي ٿي،
ٻٽي جوڳي ڇو پٽڪون ٿا؟
در در تي واجهائي ٿي،
جبل جا پنڌ جهاڳي ڇو
هلندا هنگلاج ڏي آهيون؟
۽ لاهوت جي لڪن ۾ ڏس
نٽا گهر ٻار ڪي ساريون،
سچو پاڻ ڪي ساڙي
ڏٺوسين يار پنهنجي ڪي،
سڄڻ دلدار پنهنجي ڪي.
آواز ٿيو الستي آ
بي معنيٰ هيءَ هستي آ،
پريںءَ ڪي پسڻ جي ڪا مستي آ،
ڏمالن سان ٿي دل ڏڙڪي
۽ ڪونيا جي ٿي وِچ ڪڙڪي،

فنا جو فن ٿيو فاني،
جيئڻ جي جوت ۾ جاني.
ٿيان ٿو جهوڪ جو جوڳي
درازان جو در پڪڙي مان
ڏسي دلدار سهڻي کي،
وڄهان ڍارو پٽ تي ٿو،
وڪر ويڪو نہ هٿ آهي،
رڳي آ جان جي بازي،
وڃائي جسم پنهنجي کي
ڪيان ٿو يار کي راضي.
ڪيان ٿو يار کي راضي.

بابي جي وصيت

زرداري ٽيو آ زاني
جمهور جي سهاري،
عوام بک مري ٿو
قبرن جي اڄ ڪناري،
شهيدن جو هي سودو
آهي صفا ٽيو سستو،
ايان جي عرياني
۽ ملڪ جي مهماني
رنڊي ڄا رات ترسي
دولت انهيءَ تي برسي،
ڳڙهي ويڙهي وئي آ
ملڪيت ۽ مال سنڌ جو
دبئي ڪٽي وئي آ،
زاني آ حاڪم زادو
پي پي ڪپي وئي آ،
ٽيو آ ڪيس سنڌ سان

ملڪ رياض ڪي وڪي وئي آ،
آ چيچ ۾ هن ڪي پاتل
چلو شهيدن جو بي ٻيُ
قيدي آ فوٽو تنهنجو
لٽيو ويو آ لاڙڪاڻو
۽ رت ۾ ٻڏل آ راڻو.
ضمير سڀ ڀڃل هن
پر گٽر ڪليل ڏسان ٿو
۽ ماڻهو پليل ڏسان ٿو
بدبو گهٽي آ ٻڦلي،
سنڌ جي ننگن ڪان يارو
شرمائي ٿي اڄ دهلي،
موهن دڙي جي مٽي
راوي هٿان پئي روئي
بلاول جي هيءَ ڪوٺي
ڪيڏي پلي نهي آ،
ان جي بدلي يارو
سنڌ رياض• ڪي وڪي وئي آ،
بابي جي وصيت پائو
مون پوري اڄ ڪئي آ.
مون ٻوري اڄ ڪئي آ.

•ملڪ رياض

ويڪائو وکر ۾ حُسنِ ڪارڪردگي

اجان تہ آزاد هوائون
گهلن پيون گهٽيءَ ۾
اسان تي آچپي جا
در ڇو بند آهن؟
اسان جي پوسٽ ۾
ڪا ڪڙڪي ٽا ڪوليون
تہ سنگتيءَ ساٿي
پٺيءَ ۾ ڇو خنجر هڻن ٿا؟!!
روشنيءَ ڪي ڪتان ڪو
دنگو ملي ٿو
تہ چنيسر انهيءَ تي بہ
چغلي هڻن ٿا،
اسان جي اوندهہ کي
ارادن سان شڪست ڏيون ٿا
تہ ڪانئر
ڪيئي چڇريل لاشا ڏين ٿا،

ميندي ءَ جي مهڪ
جي اچي ٿي هوا مان
تہ لهوءَ جي خوشبو
انهيءَ ۾ شامل ڪن ٿا!
قلم جي قوم لاءِ ڪٽون ٿا
تہ قلمڪاريءَ ۾ ملاوت ڪن ٿا!
۽ حسنِ ڪارڪردگي جي عنايت ڪن ٿا!!
ويڪائو وڪر تي
سرڪاري سخاوت ڪن ٿا!!

خيالن جي خدائي

سدا تنهنجي دامن ۾
دکندو رهان ٿو،
سدا تنهنجي خيالن ۾
جَڪڙيو رهان ٿو،
ڪيئي خيال ويڙهي
مان واپس رڪان ٿو،
ڪيئي خيال ياڪر يري
مون ڪي هلنٰ ٿا،
ڪيئي مايوسيءَ مان
وڃڙي واپس وڃن ٿا،
سُوچن جا سلا
ڪيڏا ڦٽندا رهن ٿا
۽ زماني جي گردش ۾
سڙندا رهن ٿا،
خيالن جي خدائي
رسي جي وڃي ٿي

تہ رڻن ۾ پياسي
رلندي رهي تي،
تڏهن خودڪشي جي ڪائي
موسم اچي ٿي!
ءِ خماريل خيال ڪيڏا
خوش ٿي سمهن ٿا.
ءِ خماريل خيال ڪيڏا
خوش ٿي سمهن ٿا.

وطن کي وفائن جيئن ويڙهي نہ ڇڏجان

وري سَارَ آئي، وري سُورَ جاڳيا،
بي وفائي جا قصا، پڌا سين جو ساڳيا،
اسان جي رُناسين پکين ساڻ گڏجي،
رُنو هو سمندر اکين ساڻ گڏجي.
پرين! مند پکين کي ورائي اچي ٿي،
ڍنڍون، ترايون پرائي اچي ٿي،
اجهو سَرَ نسريا ۽ اجهو ٻير پلڙو،
ميندي ءَ هٿن ۾ هُو چانديءَ جو ڇلڙو،
دکندڙ دلين کي قابو ڪري ٿو!
عشاقن تي ڪيڏو نہ جادو ڪري ٿو،
هلي آ او سائين پکين کان سکي وڃ،
جلاوطني ڇا هي؟ اکين سان ڏسي وڃ،
ڪيئن قابو آهيون ڪوٽن ڪڙن ۾،
پپل، ٿاري، نم ۽ ياڪر ٻڙن ۾،
اچي ڪو اسان کي دلاسو ڏئي وڃ،
ڏنل سُور سپرين تون سارا ڪٽي وڃ،

وطن سان وفائون اسان کي ڏئي وچ،
عاشقيءَ جا قصا، کھاٽيون چئي وڃ،
ننڊ کان اڳي تون ڳوڙهي جيان ڪري وڃ،
چمين جي ٻيھر تہ ھوائن کي چئجان!
وطن کي وفائن جيئن ويڙهي نہ ڇڏجان!؟
سڄي سنڌ ياڪر پري تون ھلجان!!
ھر جنم سنڌ تان واري تون وڃجان،
سمن جي سنڌڙي واپس تون ونجان،
سمن جي سنڌڙي واپس تون ونجان.

سبين کي سلام

سبين توکي سلام سنڌ جا
چمن ڪيڏو اداس آهي!
ڳَلي ڳَلي ڪو گهاءُ آهي،
صَدا تنهنجي سڏي ٿي سانئڻ
۽ وطن کان هڪ سوال آهي
قاتل جو ڇا زوال نا هي؟
ڪَلي ڪَلي ٿو ڪپي هو ڪائرُ!
دل اسان جي ٻڏي وئي آ،
ڏرتي اجان ڇو ڏڏي نا هي؟
سمنڊ ٻ ساڻو سمهي پيو آ،
پهاڙن ۾ ڪائي پڪار نا هي!!
ڇا قاتل اجان ٿَڪُو ئي نا هي؟
۽ خنجر هٿ ۾ ڏڪِيو ئي نا هي!
ڪروڙين سِرَ اُتي جي پوندا
ويندڙ هٿ ڪتي پوءِ پوندا
سبين سيئي سلامت رهنديون،

مکڙيون چمن ۾ ٽڙي پوءِ پونديون،
مِسِنگ سمورا موتي ملندا
اجهاٽل ڏيئا روشن ٿي پوندا
شيطانن کي شڪست ايندي!
ڀاڳ وطن کي ڀاڪر پائي،
سڀين توکي سلام چوندا.
سڀين توکي سلام چوندا.

نواب خير بخش مري کي پيٽا

هُنَ جا ارادا
هماليہ جيان اڏول،
هُنَ جي خاموشي
سمنڊ کان بہ گهري هئي،
هُن جي پيشاني
سج جيان روشن،
۽ اکين ۾ آزاديءَ جا اولڙا
سدائين جرڪندا رهيا،
هُنَ جي چپن مرڪڻ
۽ اکين روئڻ
ڇڏي ڏنو هو،
ديس جا درد
هُنَ جي دل سان گڏ
ڌڙڪندا هئا،
ڪوئيٽا ۾ هڪ قبر
سدائين جاڳندي رهندي
ڇو تہ هُنَ جي اکين ۾
آجپي جا خواب
اجان زندهہ آهن.

اسان زردار ٿا سڏجون

اَبي جي خواهش ٿا پاليون
دولت جا گهر ٿا ٺاهيون
نہ وطن خوشحال ٿا چاهيون
نہ ئي قوم کي ٿا تاريون
رڳو ٿا مال هٿ ميڙيون،
اَديءَ جو حال حاظر آ
ڳڙهيءَ جي قبر بہ شامل آ
ڪرپشن جا قرب ٿا چاهيون،
اڃان تہ اَيانِ ايندي ڪا،
شرجيل کي شرم ڪونهي
۽ قائم علي جو ڪوڙ باقي آ
وڏي ڪا ڏوڙ باقي آ،
اسان ۾ ضمير ڪونهي ڪو
اسان ۾ زردار تو جاڳي
۽ رڳو زَرُ تو چاهي!
اسان جو قصور ڪهڙو آ؟

ڀُٽَنِ جو ڀاڳ ڇڙهيو ڦاهي!!
ءِ جيالن جو حال ٿي ناهي
اسان زردار ٿا سڏجون،
اسان سردار ٿا سڏجون،
حرامي ٻار ٿا سڏجون،
تڏهن غدار ٿا سڏجون
وڏا زردار ٿا سڏجون.

هلي آ او سورج

نہ ئي چنڊ، تارا ۽ ڪتيون سلامت
ٻڪن ۾ مرن ٿا، نہ ٻچڙا سلامت
اجان آسمانن مان، ڇو ورناءُ بند آ؟
سدا ساهہ مٺ ۾، جوانن جو آهي!
موت بہ هُنَنِ جي ڪڍ ڪڍ ڇو آهي؟
اجا رات ڪاري، ڪُتي ڇو نہ آهي؟
اجان صبح، سانجهي، ڦٽي ڇو نہ آهي؟
سنڌ ڪان تون سورج، رُسي ڇو ويو آن؟
غدارن ڪي تہ گهر گهر، ڏسي تون ويو آن!
هلي آ او دلبر، ڇچريل لاشا ڏسي وڃ
پلي پو اسان ڪان، تون آشا ڪسي وڃ
مرڪون، ڪچهريون ۽ اوطاقون بہ بند هن،
نہ ڳجهارتون، آڪاٽيون ۽ چرچا بہ وسريل
رڳو بارود جي بوءِ ۽ دشمنيون پراٽيون،
مرن مور پنهنجا ۽ ڪونجون اجان ٽيون
بگهڙ واٽ پنهنجي تہ تاڙي اجان پيو،

گدڙ گهر کان نڪري اوناڙي اچان پيو،
رسي ويو اسان کان دريا خان آهي
۽ پٽائي بہ پٽ تي پريشان آهي!!
گهاٽو ڇا ٻيهر بلاول گهري ٿو؟
چنيسر، خلجيءَ کي چغلي هٽي ٿو،
ٻاگهل ماڙيءَ تان سڏي پئي سنڌ کي
او دودا دلبر، ڏکي سنڌڙي ڏسي وڃ
نہ ميهڙ تي مرڪي ۽ سکر بہ سڪي ويو!،
ڪلاچي آ ڪُن ۾، مورڙو مري ويو
نہ ٿي سن ۾ هڪ مٺ تي مِڙون ٿا!
۽ نہ ٿي ڳڙهيءَ ۾ سنڌ جون ڳالهيون ڪيون ٿا
رڳو پنهنجن سان وڙهون ۽ لڙون ٿا،
تڏهن تہ رهزن اڄ رهبر بڻيو آ .
۽ قاتل، شهيدن جو وارث بڻيو آ،
وڪڻي وطن کي زردار ٿيو آ!
هلي آ او سورج، روشني ڏئي وڃ
ازل جي انڌيرن کي واپس ڪٽي وڃ
سنڌڙي صدين کان تنهنجي پوڄا ڪئي آ
اوندهہ سان اوچي ڳاٽ لڙندي رهي آ
هلي آ او جانب، انڌيرو ڪٽي وڃ.

دين جو دوکو

هر صدا ۽ ساز ۾
رت آ چمي ويو
۽ گلاب جي هر ڪلي
لهو لهو لار ٿي،
هر جيءَ ۾
ڪيل آ ڪپي ويو
۽ جهان جون دليون
درد ۾ ٻڏي ويون،
ڪيئن ڪبوتر لام تان
ٺڪاءَ سان اڏي ويا،
پهاڙن جا ٻه پار ها
۽ خوف ۾ ابهم بار ها.
هي نه ڪنهن جو دين آ
جو پوپٽ جا پر پٽي،
دهشت جو دڳ وٺي
ڪَلي ڪَلي ڪَنڌُ ڪپي،

هر ٻار کي ٻڌي وٺو
۽ ملالا سان ملي وٺو
قلم ۽ ڪتاب سان
اونده تي ڪٿي سگهي
نہ ڪلاشن تي پڇي سگهي!
هر ضياءَ جي ذات سان
فتني ۽ فساد سان
دارا تي اڻي پئو،
منصور تي جمي پئو
۽ ان الحق جي صدا هٽي
ملان کي مات ڏيو،
سورج مکي ڪيت جيان
سچ سان گڏ هلو
ٻج تي مٽي ملو
۽ سلو سلو تي جمو
گهڻي گهڻي ڳالھ ڪيو
امن جي ڳالھ ڪيو.
امن جي ڳالھ ڪيو.

سرويچ پيرزادي کي پيٽا

اي آزادي!
توسان لائن لهڻ جي شوق ۾
منهنجي لال ٻڌا هن
ڳاڙها موڙ،
هن جي هڪ هڪ زخم منجهان ٿي
ميندي۽ واري مهڪ اچي چڻ
سنڌ سموري ساز سوا
هن جي ڄڄ لڳي ٿي چڻ
ڳيچ جي سارا پيڻ سوچيا ها
سپ سَهرا ڏس اڄ لڙڪ ٻٽيا هن!
ڳاڙهو ڳانو گهوٽ جيان گهايل
مامي هٿ ۾ پار ڪيي ٿو.
ماسيون، ماميون،
جيڏا، جوڏا،
سنگتي، ساٿي،
ساٽا ساٽا ساه ڪٽن تا

ڳوٺ سڄي ۾ پار ڪدين ٿا،
ممتا ساري راز ڪي سمجھي
موهن دڙي سان ڳالھ ڪري ٿي
تنھنجي ڪن ۾ پڻ پڻ ٿئي ٿي!
”تنھنجو عشق،
منھنجي پيار ڪان
گھٽو آ ٻچڙا!“
تڏهن تہ تو آهن
ڳاڙها رت جا موڙ ٻڌا
۽ ايڏا گھرا گھاوَ سنا،
ها ڏرتي پنھنجي چيڙن سان
پورل تنھنجا زخم پريندي
ڳاڙها ڳيرو گلاب چٽيندي،
سنڌ سڄي ۾ خوشبو ڏيندي،
ميتا ڏيندي، مان بہ ملندو
سنڌ جي منڙيءَ ماءُ ڪي پو
چچريل چوڏهين چنب نہ ملندو!
چچريل چوڏهين چنب نہ ملندو!

شهيد آصف پنهور ۽ شهيد وحيد لاشاري

جي ياد ۾

مون هميشه
مخدوم بلاول ۽ دولهه دريا خان
جي ساميءَ کي
ساهه کڻندي محسوس ڪيو آهي،
اهڙو ساهه
جنهن ۾ ويساهه هوندو آهي
ان ويساهه جي واٽ تي
سنڌ جا عاشق
پنهنجي ساهه جي تند کي
تنبوري جيان تاڻي
وطن تان وارجي ٿا وڃن.
چچريل لاش
اسان زنده لاشن کي
ڏونڌاڙي رهيا آهن
۽ چئي رهيا آهن ته
”پنهنجي واري جو انتظار نه ڪيو“

جيڪا ڌرتي زنده هوندي آهي
ان جي سيني ۾
شهيدن جون قبرون
ڌڙڪنديون آهن
پر ڪانئر دليون
۽ مرده ضمير
ڌرتي جي سيني تي
بيڪار بار هوندا آهن.
اي سنڌ جا سپوتو!
ان ڪان پهرين جو
اوهان چچريل لاش بڻجي وڃو
۽ توهان جو رت ڄمي وڃي
پنهنجي گرم لهوءَ سان
اڄپي جا ڏيئا روشن ڪيو
تہ جيئن ايندڙ نسل
لال لهو جي سرگرم تي
ڌرتيءَ جي رقص
۽ شهيدن جي خوابن کي
ماڻي سگهن!!
يقين ڪيو،
عاشقن جا خواب
سنڌ جي اکين ۾

اجا زنده آهن
۽ اُهي اکيون
اروڙ ۽ رني ڪوٽ ڪان
سپوتن ڏا انهن واجهائي رهيون آهن
انهن اکين کي
اجهامڻ نه ڏجو
۽ لاٽ کي وسامڻ نه ڏجو.

تون منهنجي ڪُل ڪائنات آهين

(سِنڌيا جي جنم ڏينهن تي)

منهنجي منڙي ڌيءَ
تنهنجي ڄمڻ سان
زندگي هئي مُرڪي پئي،
جيئڻ جي ڪا نئين معنيٰ ملي،
هر احساس ۾ اتساهه ۾
تون وڏو وشواس تي،
منهنجي زندگي کي
تڏ ۾ ٻه گرمي ڏني
۽ نياڻيءَ واري نرمي ڏني.
منهنجي منڙي ماءُ جيئن
سدا تي مونسان مُرڪي ملين،
ساڳيو انتظار ۾ الڪو ڪرين،
تنهنجي اکين ۾
ٻاجهه ۾ ماءُ واري شفقت
جون ٿو ڇولِيون ڏسان

۽ جڏهن منڙيون تنهنجون
ٿو ٻوليون ٻڌان
ته دل ٿي جهومي اُٿي
۽ ستارن سان ٿي ڳائي نچي.
تون سنڌوءَ جيان
ڪڏهن اداس
۽ ڪڏهن پَرِيُنِ جي ديس جي
ٿي ملڪا لڳين،
آسمانن ڪان مٿي
ٿي ڪيڏو تڪين،
تنهنجي اڏام
ڪونجن کي ٿي قائل ڪري
۽ هوا سان ٿي گڏ هلي،
تون ياد جو
آهين روشن ڏيئو،
سنڌ جيئن وسرين ٿي نه ٿي
۽ سورج مکي جيئن
ٿي ڪلندي رهين،
منهنجي ڪل ڪائنات آهين.
منهنجي ڪل ڪائنات آهين.

پنهنجي پٽ بالاچ ڏانهن

منهنجا ٻچڙا
تون ڏاڍو حساس
۽ پکين جيئن آزاد آهين
مان، تنهنجي درد ۽ اڏامن
کي ڪيئن سمجهي سگهان!
پر پرين
تون اسان جي
پيڙا ۽ پيار کي
سمجهڻ جي ڪوشش ڪر.
هيءُ جهانُ
تنهنجي خواهشن ۽ خوابن
جهڙو نا هي
۽ نہ ئي
تنهنجي ساهن جيئن
گرم ۽ نرم آهي!!
تون جنهن جهانَ جا
سپنا اکين ۾

سانديي تو هلين،
سا دل واري دنيا
هن سَياه سَياري
تي نا هي
چو تہ تون
هرٽيءَ جي اک مان
۽ مور جي رقص جيان
دنيا کي ڏسڻ تو چاهين!!
پر پرين
تنهنجي چوڌاري
خواهشن جا قيدي
۽ مڪار ماڻهو
تنهنجي تخيل جي دنيا کي
ڏسڻ جي اهل نہ آهن.
ان لاءِ
منهنجا منڙا ۽ معصوم پٽ
اسانجي دنيا ۾
موٽي آءُ
تہ جيئن
تنهنجي پيڙا ۽ ڪرب
بہ گهٽجي سگهي
۽ اسان بہ اطمينان سان مري سگهون !!

NOSTALGIA

تڏن چانورن ۾
پِينگهُنِ ۽ هندورن
تي لڏندا رهياسين،
گهٽين ۾ هڪ جيڏن سان
لڪ لڪوٽي جون
رانديون رهياسين
۽ کبڙ جي جهوني وڻ تان
ڪڏندي سنڌوءَ جي لڙاٽيل
پاڻيءَ ۾ ترندا رهياسين،
ساونڻيءَ جي سهڻي موسم
۽ جهليءَ جي هوا ۾،
سُتاسين سڀ ٿَڪَ لاهي!
جهان جا سڀ غَمَ لاهي!
وڻاٽن جي وچندڙ
چڙن ۽ ٿلين جيئن

وڃندا رهياسين،
رات جو سِتارن هيٺان اڱڻ ۾
ستاسين کٽَ ۾ ٽُڪَ جي رلهيءَ تي
ڇڻ پرينءَ کي تڪيندا رهياسين!!
پره ڪان پهرين
هو پکين جون منڙيون ٻوليون
جيجل جِي ڏوئنري،
مکڻ جي خوشبو
۽ گهنٽيءَ مان گذرندڙ
بيل گاڏيءَ جا چيڪٽَ
جيءَ کي جيئاري ڇڏيندا ها
۽ گَهري ننڊ مان ٻه
اٿاري ڇڏيندا ها!
وهي جا وهامي وئي
تہ سوچيان ٿو
هي اسان جي ڪهڙي ترقي آ يارو
جو ٽرنڪو لائيزر
۽ مُڏ جي منٽڪن ڪانپوءِ ٻہ
ننڊ جو ڪو پتو ڪونهي،
مُڏ جو ڪو نشو ڪونهي،
۽ زندگيءَ جو ڪو مزو ڪونهي!!

عبدالستار ايڌيءَ کي ڀيٽا

هُنَ ملنگ
جنهن مسيحا
جي نہ ڪا دعوا ڪئي
۽ نہ مليُس
ڪنهن غار ۾ ڪوئي وحي،
نہ ڪيائين اڻ ڏٺي
خدا جي پرستش
۽ نہ ڪنهن کي ڏنائين
جنت ۽ حورن جا ڏتا
پر دل سان ڪيائين
خلق جي خدمت
۽ اوڍايائين اگھاڙن کي لٽا،
نہ هُنَ کي ٻانهيون رکيون،
نہ ئي ڪيئي حرم ۾ زالون رکيون،
نہ ئي ڪي جنگيون وڙهيو،

نہ ئي ڪي مخالفن ڪي
ڏنائين تلواري شڪستون!
پر پوءِ بہ
هو صوفي منش شخص
هر دل ۾ تو ڌڙڪي
۽ مذهبن جي اک ۾
ڇو اڄان تو ڦڙڪي؟!
هُنَ جو دين هو
دُکي انسانيت جي خدمت،
هُنَ ڏٺو هو ڪعبي کي
لاوارث لاشن جي دلين ۾
۽ بيمارن جي اکين ۾،
هو جو پيغمبر تہ نہ هو
پر پيغام ڏيندڙن کي بہ
آ پوئتي ڇڏي ويو
۽ اکين جي روشني
اسان کي ڏئي،
دين جي دوکي کي
آ انڌو ڪري ويو،
ڇڻ عربن جي
پرتشدد پيغام کي
آ ننگو ڪري ويو!!

پرينءَ جي خواب جا خنجر

اجان رات ڪُتي نا هي
وڇائي ٽُڪَ جي رلهيءَ ڪي
اڱڻ ۾ هوءَ سُتي آهي
چنڊ جي هيانوَ ۾ خنجر
ڪُپائي جڻ سُتي آهي!
سمورا شبنمي ڦڪر
ڳلن تي ڳوڙهن جيئن
ڳڙن تا پيا،
پتنگ ڪيئي مرن تا پيا!!
۽ تاندا اُٿا يري ياڪر
ڇاتين کي چمن تا پيا،
ستارن جي سهڻي چادر
بنديا جيئن ہري تي پئي،
سمهين جي چنڊ پنا پيهر
تہ دلڙيءَ کي دکائي ڇڏ،

ستارن کي ٻڌائي ڇڏ،
پرينءَ جي خواب جا خنجر
اکين ۾ کپائي ڇڏ،
جيئڻ جي آس ۾ جاني
زندگيءَ کي جلائي ڇڏ
۽ چمين جا ڪيئي چڪر
ڪعبي جيئن لڳائي ڇڏ
خيالن جي خدائي کي
حسينن تان لٽائي ڇڏ.

وِک وِک تي ٿيا خنجر اُڀا

اڙي او منزل
ڇو پڇين ٿي اسان کان؟
پيرن ۾ هٽين ٿي
ڇو پيڙيون اسان کي؟
نه يار جي درشن کي
سولو ڪرين ٿي!
نه پنڌ پنهنجو
تون پورو ڪرين ٿي!
سفر ۾ جي سنگتي
ڇڏي پڇي ويا
تنهين کي تون ڇا لئي
ميارون منجين ٿي؟!
ڏکو پنڌ پنهنجو
سڄڻ ڪيو آ
۽ خنجر اُڀو به

پنھنجن ڪيو آ،
تنھين ڪان پڇاڻو
نہ ڇا لئہ ڪرين ٿي
۽ غدارن ڪان رساڻو
اڃان نہ ڪرين ٿي!!؟
پکين جھڙيون ڇا لئي
اڏارون پرين ٿي!؟
اڙي ڇو منزل
پري تون پڇين ٿي؟

غزل
سنڌ
سڏي
ٿي پئي

غزل

(سنڌ صدين کان)

هڙئي رنگ رمزون، ماڻڻ گهران ٿو
مڪليءَ جا مانجهي، اٿارڻ گهران ٿو

سرفروشي سلامت رهي سنڌ تنهنجي
عاشقن جا اندر، اجارڻ گهران ٿو

سدا سنڌو جل ٿل وهندو رهي
تماچيءَ جي ٽڪ کي، تارڻ گهران ٿو

ويا جي اباڻو، ڇڏي ديس پنهنجو
واپس تنهي کي، آڻڻ گهران ٿو!

وڄن چنگ جهرجهنگ ڏنارن سدائين
ڪراچيءَ ۾ هڪڙو، چارڻ گهران ٿو

متو آهي مانگر، معصومن کي ماري
انهيءَ مڇ کي، مان مارڻ گهران ٿو

سائي رهي سدا سينڌ سنڌ جي
منڪر مڙئي تنهنجا، ساڙڻ گهران ٿو

صدين کان سنڌڙي سيتا جا قصا
پوڙهو پروهت، پڪارڻ گهران ٿو.

غزل

سڄي رات تڙپي، ٿا ساري جيئون،
اڃان ڏينهن ڏاڍو، ٿا گهاري جيئون.

سکر ۾ مليو، سڄ لٿي جو صنم!
اسان پيار پنهنجو، ٿا واري جيئون.

ڪارونجهر يي ڪنهن کي پڪاري پيو؟
سڄاول کي ساجهر، ڪيئن سمهاري جيئون؟

وري آ گهلي، گهٽيءَ ۾ گهايل هوا،
ڄامشوري کي يلا، ڪيئن وساري جيئون؟

اکين ۾ جو سنڌو ٿو وهندو رهي!
سڄڻ سنڌ ساري، ڪيئن سڪائي جيئون؟

ستل آ ضمير زردار جو هتڙي!!
غدارن کي گهر ۾، ڪيئن گهرائي جيئون؟

اڃان ته سنڌ ساري ستي ڪو نه آهي،
منڪر مڙيو ئي ٿا تنهنجا ماري جيئون.

يلي جي اسان ڪان، رسي ڪو رهزن،
ڪيئي تماچي تڙ تي، ٿا تاري جيئون.

غزل

فدا ٿياسين وفائن تان،
جلايوسين پاڻ جفائن تان.

نہ محبت ۾ ماپ جا قائل،
نہ ئي تڪ طور ادائن سان.

هر هٿ ۾ هٿ خنجر آ!
مُشڪ رت جي اچي پئي هوائن مان.

زخم زماني جا ڏنل تازا هن!
فنا ٿياسين فڪري صدائن تان.

نہ اُڏامڻ جي خواهش باقي آ،
ڪٽيا ويا پَرَ فضائن مان.

غزل

گلن جي رنگن ۾ تو رنگجي وڃان،
عشق جي راهن تي تو ڏنگجي وڃان.

ڪيئي رابيل پيا ڦٽن منهنجي من ۾،
تو سوا پرين تو مان زنگجي وڃان.

گلابن آ گهٽو گهايل ڪيو جانان!
سورج مکي ڪيت سان، مان منگجي وڃان.

رات جي راڻي تي روح ڪي رولي چڙهي،
پوپٽن جي پيار تي تو دنگجي وڃان.

نيڻ نخرا ڪري تا ڏانوڻ وجهن،
حسينن جي هر ادا تي تو ونگجي وڃان.

غزل

پانهون رسي ويون، نگاهون رسي ويون،
اسان کان رڻ ۾، راهون رسي ويون.

نہ واپس ورون تا، نہ اڳتي وڌون تا!
سمنڊ کان سڪندري، ڪاهون رسي ويون؟

اُميدن جا ڏيئڙا، نہ اجهامڻ ڏناسين،
آزاديءَ جي ونڙي سان لائون رسي ويون.

وري ڪو جڪرو، چمي شال سنڌ ۾،
پريںءَ جي پکن جون، پناهون رسي ويون.

وطن ويڙهيچن جو، وڪيو ويو زر خاطر،
ملير جي مائن کان داهون رسي ويون.

غزل

(حسن درس جي ياد ۾)

اڏامن روز تيون آڙيون،
سڄڻ يار جون ساروڻ.

وساريان ڪين وسرن ٿا،
بنارسي ياڪر ۽ ساڙهيون.

هر اڪ آ اجان آلي،
سهڻي جا سور ٿا پاليون.

ڪجل، ڪوڪا بہ روئن ٿا،
سڏڪن روز تيون واليون.

وري ها مند موتي آ،
ڏسون گلابن پريل ٽاريون.

جواني ۾ ڇٽي وئين جاني،
سمورا قول ڪيئن پاڙيون؟

مشائخ مان تہ موتي آ!
حيدرآبادي سڏن تيون ناريون.

غزل

سچڻ ساهه سگڙو، سبڻ کان بہ وياسين
وفائن جا قصا، ٻڌڻ کان بہ وياسين

قاتل بدن آ، انڌن جي وطن ۾
ننڍ آ نياڳي، ڏسڻ کان بہ وياسين

ڏرتي وکي جن، آ تنهي کي سلامي!
نک آ وڌيو ويو، ٻڌڻ کان بہ وياسين

نہ جذبا نہ غيرت، چڙ لاشا گهمن تا
جيئڻ کان بہ وياسين، مرڻ کان بہ وياسين.

غزل

مچ ڪچهريون ڪري، توکي چاهيون پيا،
سُرن جي سار ۾، توکي ڳايون پيا.

مليو امانت ۾، هڪ سجدو اتم،
سنڌ ڪعبي مثل، نوڙي نيايون پيا.

هتڪڙين ۾ بہ ، تنهنجا نغما چئيم،
ڪال ڪوٺڙي ۾، دل ريجهايون پيا.

ايندو منهنجو صنم، وٺي نئون جنم،
پوءِ چو پيارا، پاڻ پڇتايون پيا ؟

هوءَ مڪليءَ مان، اتي واجهائي پئي،
اسان لاڙ ۾، چو نہ دل لڳايون پيا؟

هوا جي هٽان، ڪهڙي خوشبو هلي،
مقتل ڏانهن 'مظفر' وري واجهايون پيا.

غزل

ساقي نہ ڏي شراب، منھنجو يار ٿو اچي،
جامِ محبت ۾ صنم، اڄ دل پئي نچي.

نشو نيڻن جو چڙھيو، ناھي مَڌُ ۾ مزو،
ڏي مئخاني کي ڪَڙُو، وڃو مچ ٿو مچي.

محبوب جي ھڪ نظر سان، مدھوش ٿيا مڙئي،
جلوه جو جمالُ آ، چريو چنڊ ڪيئن بَچي؟

رڱن ۾ رت جيئن لٿو، آ نشو نينھن جو،
صنم ٿيو سُرورُ آ، اَنگُ اَنگُ ٿو ٻَري.

دلبر ڌمالُ ڌم ڌم، ٿيو قلندري ڪمال آ،
عاشق مڙيا پتنگ جيئن، پَرَ پَرَ ٿو سَڙي.

غزل

وڇائي دل پنهنجي کي،ڪيان ٿو اڄ پڇاڻو ڇو؟
پرين پرديس ۾ آ پر،ڪيان ٿو اڄ رساڻو ڇو؟

ملڻ جي آس بہ ناهي، ير جدائي بہ جلائي ٿي،
ويهي سنڌوءَ ڪناري تي،ٿيان ٿو اڄ وڇاڻو ڇو؟

تڙيو گهر مان ويو آهيان،ڏنگيو پرڏيهہ ڏاڍو آ،
ورهائن ٿا وطن منهنجو،ڪيان ٿو اڄ آجياڻو ڇو؟

رنو مونکان صنم آهي،رساڻو بہ تہ جائز آ،
وري ڪو واءُ ورندو، ڇڏيان ٿو اڄ لاڙڪاڻو ڇو؟

غزل

پَٽ پَٽ تي تنهنجا پاڪُر هئا،
سٽ سٽ ۾ تنهنجا ذڪر هئا.

واريءَ ذرن ۾ وقت قيدي ٿيو،
ٽر جي ٽوهرن ۾ ڪي فڪر هئا.

زندگي رڪجي وئي يا ٽڪجي پئي،
غدار سدا سنڌ تنهنجا مُنڪر هئا.

پنڌ پيرين ڪيم، دل دڪائي ڇڏيم،
نينهن جا ننگا پارڪر ننگر هئا.

سدا ڳايان پيو، رڳون وڄايان پيو،
ڏيهه ۾ مارن ڪي ڏاڍا ڏڪر هئا.

غزل

سدا ياد تنهنجي ڏکن ۾ اچي ٿي،
اسان کي ڪپڙَ جيئن ڏنگي وڃي ٿي.

سار سپرين آ ٻوڏ جي موسم جيان،
دل جي بندن کي بہ ٽوڙي وڃي ٿي.

ڳوڙهن کي اکين ۾ سانڍي هلان ٿو،
مَڏ جي موسم ۾ ڇو ويتر مچي ٿي؟

لاڙ جي لڳيءَ کان نہ لنوائي سگهان ٿو،
ڏکن کي ڏکن سان جوڙي وڃي ٿي.

ڄامشوري ۾ ڇمياسين، اتي ئي مٽاسين،
قبر ۾ بہ ڪيڏو، مچي ءِ رچي ٿي.

غزل

سڀ حسرتون پنهنجون، ماري هلان ٿو،
رڳو تو لاءِ پاڻ، مان جيئاري هلان ٿو.

اميدن ڏيئڙو اجهاٽو، ته روشني نه رهندي،
وطن جي واٽن کي، مان اُجاري هلان ٿو.

خلق سمجهي پئي، صفا مجذوب آهيان،
مگر سنڌ توکي، مان ساري هلان ٿو.

سونهن تنهنجيءَ متان، شال صدقو ٿيان،
گهر،ٻچا- ٻار،سنگتي، مان واري هلان ٿو.

ڪبوتر ٻه قاتل وٽ، ڏس قيدي ٿيا هن،
تتر ،تلور ڀَٽِنِ تان، مان اڏاري هلان ٿو.

ٻڏو جي سفينو ته، سمندر نه رهندو!
هوا کي هٿن تي، مان تاري هلان ٿو.

سنڌڙي سيتا اڄ چو سڏڪي رهي آ؟
پوڙهي پروهت کي، پڪاري هلان ٿو.

غزل

وچ وراڪا ڪري، اڄ ٻرندي رهي،
شهر منهنجي مٿان، ڇو ڪرندي رهي؟

ڪير مرڪيو هيو، ڇو نہ تڙپيو هيو؟
قاتلن جي هٿان، هوءَ سڙندي رهي.

ڪيئي بادل سڙيا، ڀڙڪو ڪائي اٿيا،
ڪو نہ برسيا، هوا ڪيڏو هلندي رهي.

مون پڇيو هو، منهنجو جانان ڪٿي؟
ڪکرن تي ڪيڏو، هوءَ ڪلندي رهي.

هوا بي رحم آ، ڪنهن وٽ ترسي نٿي،
ڄامشوري ۾ گهايل، سا گهلندي رهي.

غزل

اسان قيدي قاتل نگھاھن جا،
حسينن جي انڌي ادائن جا.

وڇوڙو وار چوڙي تو، ھلي آ،
نہ تہ مري ويندس جفائن سان.

اسان جو پنڌ ڏکھو ٿي ويو آ،
زماني جي دلبر، دغائن سان.

تڏھن کان نيٽڻ کي ننڊ ناھي!
جڏھن مليا سين آزاد ھوائن سان.

اڃان تہ جيءَ ۾ جوت جاڳي پئي،
ڪتندي رات پرھ جي صدائن سان.

غزل

(حسن درس جي ياد ۾)

وري جُون آيو، وري سُورَ جاڳيا
جدائي جا جانب، گرم ڏينهن ساڳيا.

مشائخ جي متي ٻ، ماتم ڪري پئي
رڙن پيا پرينءَ لاءِ، ورڙ جا هو ياڳيا.

ڇڏي وئين سڄڻ، ڪنهن جي سهاري
ستا ڪين سنگتي، اوهان سان جي واڳيا.

شاهه پنجي* جو تڪيو، رولي هليو وئين
مسرور** سان گڏجي، پنڌ تو جي جهاڳيا.

---

* شاهه پنجو: مسرور سومري جو ڳوٺ.
** مسرور: حسن درس جو پڳ مٽ يار.

”پرهه ٿي وئي پري آهي“

نَچي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي
سَڏي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

اسان تہ روشنين جا راهي،
چِڪي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

پرهه ٿي وئي پري آهي،
هلي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

ناهي ننڊ نياڻن نيڻن کي،
جاڳي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

ڏکڻ ڏيهي چو ڳُهليو ناهي؟
جَلي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

ٻرن ٻانهون ٽيون ياڪر لئہ،
ڏِکي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

سڄي سنڌ چو سمهي پئي آ؟
کِلي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

ڪپائي سنڌ زردار ڪائي ويو،
چوي اڄ ”رات“ ڪيڏو پئي.

غزل

توهر سارا توڪارن تا
ڪنڀا ڪيڏا روز چين تا.

ڪڙوا ماڻهو ڪنهن جا ناهن
وڪ وڪ تي چو روز ملن تا؟

مون به هڪڙي آشا پالي
سپنا سوليءَ روز چڙهن تا.

جيون سارو تُر بُر آهي
واريءَ ۾ چو گل ٽڙن تا؟

نيت نه نيڻن ننڊ اچي تي
اوجاڳا ڏس ڪيئن مرن تا.

هرٽيءَ ڪيڏا چال ڏنا ها
دل جي ننگر مور رڙن تا.

غزل

سدا واٽ پنهنجي تو ويري تڪي،
ماري مورن کي تو ڪيڏو ڏڪي.

نہ بادل ٿا برسن، نہ ڪنوٽيون ڪجن،
ياڙيو پوتار تو گهر گهر بَڪي!

”ڪنهن کي چوان تہ ماريو سڄڻ“،
نڪ ڪانسواءِ تو قومي ليڊر نچي.

اسان جي ڪسڻ جي ڪا موسم نہ آ،
ٿي بارود جي بُو هوا مان اچي.

ڪويل ٿي ڪُوڪي، ڪنائي تہ ڏِسُ،
تترن جون ٻوليون، ڪَچي ۽ پَڪي.

غزل

نہ جانب توکان جدا ٿي سگھياسين،
نہ تنهنجي خيالن جا خدا ٿي سگھياسين.

اڃان طُور سينا تي موسيٰ سڙي پيو،
نہ خودڪش عاشق فدا ٿي سگھياسين.

نہ جلوہ ڏٺاسين نہ ڪلما پڙهياسين،
نہ مُنڪر تنهنجا سدا ٿي سگھياسين.

پرين تنهنجي پوڄا ۾ پاڳل رهياسين،
ٻُڪن ۾ بہ سنڌڙيءَ ڪي سجدا ڏناسين.

اڃان خِلجي وطن ماٺ ويو ڪين آهي،
چنيسر چمن آ، نہ دودا ٿي سگھياسين.

غزل

پرين پيار پنهنجو ڪتابن ۾ لڪجان،
وڇڙي وڃون پوءِ خوابن ۾ ڏسجان.

اِجها مُند آئي ڪيتن گهمڻ جي،
اسانجي اڱڻ تي نقابن سان هلجان.

آهي سار تنهنجي ٺٽي جي هوا جيئن،
سجاول ۾ سپرين عُقابن جيئن ڏسجان.

ڪينجهر ڪناري ڇو نوري اُجي آ؟
آهي عشق اَهنجو عذابن ۾ ڪِلجان.

مقدس مٽي آ دشمن گهٽا ئي،
لاڙ سان لڳي آ ثوابن سان هلجان.

غزل

دیس تنهنجي درد تان، چو نہ تو ماریو وڃان،
تنهنجي منڙن ماڻهن مٿان، ڇو نہ تو واریو وڃان

دل ٻُڏي ڪَهڙِي گَهڙِي، سَارَ تنهنجي ڪيئن ڇڏيان،
رات گذري سَيرَ ۾، صبح چو نہ تو تاریو وڃان.

سنڌ تُنهنجي سونهن ڪي تو سَوَ سجدا ڪيان،
بلديہ فيڪٽريءَ جيان چو نہ تو ساڙيو وڃان.

عشق جي مونکي سُتي "مظفر" ازل کان آهي ملي!
اِنَ پيار جي پاداش ۾، چو نہ تو واڙيو وڃان.

گهايل تنهنجا ڳوٺ ۽ ڪراچي ڪي تو قيدي ڏسان،
هيءَ حياتي هٿ ڪڙين تان، چونہ تو گهوریو وڃان.

غزل

سدا تنهنجون راهون،تڪيندا رهون تا،
صدين کان توکي، سڏيندا رهون تا.

نہ تو پيار پلجي، نہ تو جيءُ جهلجي،
پرين پاڻُ ڏاڍو، پليندا رهون تا.

ڳلن تي ڳوڙها، ڪئي ڳالهيون ڪن تا،
چرين جيئن روئندا ۽ کلندا رهون تا.

ملڻ جي موسم ۾، وڇڙي وڃين تو،
پپِلَ جي پتن جيئن، ڇڻندا رهون تا.

جڏهن موت ماري، پرين پوءِ وڃجان،
پتنگ جيئن "مظفر"، سڙندا رهون تا.

غزل

اجان دل قلندر تہ ڏڙڪي پئي،
چو اک اسان جي ڦڙڪي پئي؟

سدا سائو پلڙو ڏسان سنڌ ۾،
چو نياڻين جي گردن لڙڪي پئي؟

نہ پٽن تي پريل بادل ٿا برسن،
رڳو وڄ وَلهار تي ڪڙڪي پئي؟

خدا جا خلقيل جي بندا آهيون،
تہ چو موت مارن کي رڙڪي پئي؟

ابهم ٻچڙا ٻکن ۾ مرن ٿا،
چو ٻاھ اجان نہ ڀڙڪي پئي؟

غزل

هر اُيرندڙ سج ڏانهن نهاريون ٿا،
رڳو پاڻ ئي پاڻ کي ساڙيون ٿا.

رهبر آهن راهه ۾ رهزن بڻيا،
پاڻ وچن ويڙهيچن سان پاڙيون ٿا.

جن سنڌ جي وحدت تي وار ڪيا،
تن لاءِ ڇو اڄ لڙڪ لاڙيون ٿا؟

جن اسان جو صوفي تشخص لُٽيو،
تن تاتارين کي ڇو نه تاڙيون ٿا؟

جن قيادت ڪُهائي،ڪپي ڪپي ڇيو،
تن ياڙين تي ڇو اڄ ياڙيون ٿا؟

غزل

سدا سنڌ ڀٽائي کي ڇا لاءِ وڻي هئي؟
ڇو ڀٽ جي دل وٽان دلبر بڻي هئي؟

نہ مارن کي مايوسيءَ مان مهڻا ڏنائين،
سچي سنڌ سُرمو ۽ اک جي اَڻي هئي.

لکي ديس تي گيت عبادت ڪيائين،
سورمين جي سينڌ کي ڏنائين ڦڻي هئي.

ڪڏ تهذيبن جي ماٿي جو جهومر هئاسين،
هڪ غلطيءَ ۾ سنڌڙي ڀيل جيئڻ ڇڻي وئي.

لطيف جي خوابن جي سنڌ نہ جوڙي سگهياسين،
جا دنيا ۾ امن ۽ محبت جي مالڪ ٿيڻي هئي.

غزل

نہ تو پيار پرچين، نہ تو يار وسرين،
بهارن جي موسم ۾، تو دلدار وڇڙين.

سڄڻ توکان وڇڙي، مان واٽون تڪيان تو،
نہ تو سچ تي نڪرين، نہ تو چَندَ اُپرين.

اکين ۾ اَڌُورا ڪي سپنا تا جاڳن،
اجان آس آهي، سَرن جيئن تو نِسرين.

دلڙي اوهان سان ٿئي ڌڙڪي تي دلبر،
ملڻ جي بهاني، گهر کان جي نڪرين.

گهڙي جي سهاري، مان سِيرُن گهڙان تو،
سُهڻيءَ جيئن مران، تہ روئجان نہ سُپرين.

غزل

اڙي عشقَ تنهنجا، طلب گار آهيون،
اسان تہ گهڻا ئي، گناهہ گار آهيون.

طلب آ توسان، تهڪ ڏئي ڪلڻ جي،
جدائي ۾ جانب، ٿيا غم خوار آهيون.

تنهنجي ڪاڪل جا، ڏس قيديَ بڻياسين،
دل جي دنيا جا، مگر شهسوار آهيون.

اوندهہ سان جهيڙيندا، وڙهندا رهون ٿا،
سدا روشنين جا، رهيا دلدار آهيون.

وڪڻي وطن کي، دبئي جي پڄي ويا،
اسان سهڻي سان، بيٺا ميهار آهيون.

غزل

ها مانِ ڪڙوو روز جيئان ٿو
ٿوهر سارو روز پيئان ٿو.

محبت مونکي پاليو آهي دلبر!
ڳچيءَ تنهنجو هار ٿيان ٿو.

سپيءَ ڪيڏا سڏ ڪيا ها
سڪ مان توکي سمنڊ ڏيان ٿو.

ڪنڊا من ۾ روز چڀن ٿا
گهايل ڪيڏا گيت چٽيان ٿو.

ٻٻُر جي مان ٻُور مثل هان
مند اڇڻ تي يار چٽان ٿو.

غزل

پيار جي پنڌ ۾، اسان اڪيلا ناهيون،
عشق جي بندڻن ۾، سڀ ٻڌبا آهيون.

ڪير ڪلندو يا رڻن ۾ روئندو رهي،
درد جي ڏڳ تي، مرڪي ملندا آهيون.

سسئي جا سور، نہ سمجهي سگهيا سين،
سِيَر ۾ سهڻيءَ جيان، چو گهڙندا آهيون؟

موت ۽ حيات جو، نہ فڪر نہ حساب،
يار جي گهٽيءَ تي، چو فدا آهيون؟

ڪاريءَ تي پير جو، ”مظفر“ آهي مزو،
دل سان دلبرن ڪان، چو ڏنگبا آهيون؟

غزل

بٽيو ڪين پئرس پنهنجو لاڙڪاڻو،
ڦريال ڦري وئي سچو شهر ـ ناڻو.

شڪارپور جي گل تي مان گوڙها ڏسان ٿو،
ماريو ويو ننڍڙڪو ڇو راڻي ۾ راڻو؟

هو سنڌوءَ جي ڪناري سکر ڇو اجو آ ؟
وڪي وئي هر شيءِ جيئن جيل ۾ ٽاڻو.

ڏسي حيدرآباد، دل ۾ خنجر ڪپي ٿو،
هرهڪ جيالو آهي وڏي واڪ وڪاڻو.

دادوءَ ۾ پئي ڏوڙ ۾ دز اڏامي،
بلاول لئہ پيهرـ سجايل آ گهاڻو.

سچي سنڌ پوتار ۾ زردار لئہ آ،
خلق لاءِ اڄ پيي آ زندهہ ضياءُ ڪاڻو.

هو منوڙو، ڪياماڙي، ڪراچي ڪُسي پئي،
ضمير ڪانسواءِ شاهہ شڪرو اگهاڻو

غزل

اجان ڇو سنڌ ۾ تڪو تاءُ ناهي؟
وريو ڇو وطن تي ڏکڻ واءُ ناهي؟

ڪانئرن کي ڪلندي ڪيڪاريو وڃي ٿو،
منافقن جو ملڪ ۾ وڏو آڌرياءُ آهي.

غدارن کي گهر گهر گهرايو وڃي ٿو!
پراڻو زخم آ، وڏي ٽيو گهاءُ آهي.

هوائون بہ وطن جون وڪڻي ڇڏيائون،
تڏهن تہ سنڌ ۾ لهوءَ جو هڳاءُ آهي.

ڪرپشن جو يارو ڪيڏو ڪمال آهي،
مَلَڪَ سان سنڌ جو مُڪُ مُڪاءُ آهي.

سنڌ ۾ ڏاڙي وال تہ ڏاڍا آيا آهن،
زردار جو دبئيءَ ۾ لڳ لڳاءُ آهي!

غزل

دلبر شهر جا جڏهن به تاور ها ڪريا،
تڏهن اڪثرين مان به ڳوڙها ها ڳڙيا.

هئه هئه اُها ياد جيءُ جهوري ٿي وجهي،
جنهن گهڙي شهرِ جانان ۾ تي تاور جُهريا.

مون سمجهيو هو رڳو منهنجي دل آ ٽٽي،
پر دنيا ِ جي دلبرن جا، ها ويڙها سڙيا.

هي جُنوني نہ ڄاڻن ٿا عشق جي انداز کي،
ديوانہ هر ديس جا، مون جيان ها رڙيا.

غزل

اکين جي آکيري مان پکين جيئن اڏامي وئي،
چٽنگ جا ينيت بٽي سا وسامي وئي.

نہ پرهہ جو آ پتو، نہ زندگي ۾ آ مزو،
اسان جي هيءَ حياتي، قيديءَ جيئن وهامي وئي!

ڇا اميد باقي آ ۽ زندهہ کو ساقي آ؟
پُٺيءَ ۾ آ خنجر کُتو ۽ دوستي بہ جامي وئي.

چڱو ٿيو جو دوستي ٿٽي مڱٽهارن سان،
لڳو ايئن تہ زندگي پوري ٿي ۽ غلامي وئي.

غدارن جي ڪڙم ۾ اٿڻ جو کهڙو مزو!
ڇنيسرن ۽ منافقن جي "مظفر"سلامي وئي.

غزل

دلبر دلڙي چري آهي، تڏهن توتي وَرِي آهي،
خوشحالي جا خواب تا جاڳن، چو سنڌڙي سَڙي آهي؟

هڪ ڏينهن يار ملندو ۽ خوش تي سنسار کلندو،
اسان جي دل وطن تي، چڪور جيئن چَرِي آهي.

صدين کان سِيرَ ۾ سنڌڙي، ميهر بيٺو ڪناري آ
ڪٽي ڪچو گهڙو سهٽي، درياهه ۾ چو گهِڙي آهي؟

ٻڌايان ڪنهن کي ته جاڳي پيو، ڏيهه ۾ ڏائڻ،
آجپي جو واءُ ورندو، دل جي ڪليل دري آهي.

غزل

هلي آ شام جهومي پئي،
متان پوءِ رات روئين تون.

اسان جي خيال جا موتي،
پريٖنءَ جي هار ۾ پوئين تون.

خزان خنجر کڻي تي پئي،
سڄڻ سونهن نہ کوئين تون.

وڏي گردن گلابن جا،
چو هتڙا تو ڏوئين تون؟

وڃي ويا جَيَتَ جانيءَ کي،
متان پنهونءَ کي لوئين تون.

غزل

اڄي درد توکي مان دارون ڏيان ڇو؟
ڳلن تي ڳوڙهن جون قطارون ڏيان ڇو؟

مڏ تي ويتر وڌين ۽ رچين تو!
قيديءَ جهڙيون بيوس ميارون ڏيان ڇو؟

قيدخاني ۾ تون آهين ڏاڍو مليو!
خوشين جون توکي بهارون ڏيان ڇو؟

اجان تورو ترس، پرهه ته ڦٽڻ ڏي!
پکين جي ولر کي پڪارون ڏيان ڇو؟

دوکي جي ديوار ڇا رهٽي سدا آ؟
هٿ ڪڙين ۾ قيدي اڏارون ڏيان ڇو؟

غزل

اجان دل اوهان کي بهارون منجي پئي،
هوائن هتان دوست ميارون منجي پئي.

آهي فيس بوڪ جو ڪيڏو تڪڙو زمانو،
تڏهن ته تڪيون توکي تارون منجي پئي.

زماني جي گردش جو قيدي بڻيون آن،
پکين جهڙيون آزاد اُڏارون منجي پئي.

به چار ڏهاڙا جي گڏجي گهميا سين،
ڪلڪتي سنديون سڀ سارون منجي پئي.

تاج محل ڪان به سهڻو حسن تي لڳو،
آگري جي سفر جون هيڪارون منجي پئي.

وري ڪير شانتي نڪيتن جي شامن ۾ رُلندو،
ٽئگور جي گيتن جون پڪارون منجي پئي.

غزل

آءُ منڙن منافقن سان ملي تا ڏسون،
پلي دل جَلي پر کلي تا ڏسون.

چاڙون تا ته قوم جا تيندا نه هو،
پاڻ تي پٿر رکي به هلي تا ڏسون.

خالي جهولي اٿن، دل به ميري اٿن،
پريل بوتل جيئان، ڇُلي تا ڏسون.

لفظن جي جادوگري سان دانشور ٿيا،
بي ڪار باھ ۾ يارو جَلي تا ڏسون.

نه پڇاڙو تا ڪيون، نه رُساڙو ڪيون،
سنڌ ۾ غدار به هاڻي وَلي تا ڏسون.

غزل

هيءَ غلامي جا ذهنن کي تالا هڻي پئي،
سنڌ کي صدين کان ڇا لِءِ وڻي پئي؟

هر جبر کي سهون ٿا پنهنجي تقدير سمجهي،
تڏهن تہ ماءُ ٻيڙي گهوٽن جا لاشا کڻي پئي!

قيدخانو جي ڊهندو تہ روشن آئيندو ايندو،
وطن ۾ زندگي انبن جي ٻُورَ جيئن ڇڻي پئي!

آجپي جون آسون، اميدون اُجاري هلون ٿا،
اڃان تہ ڏرتي کونڌر ٻچڙا جڻي پئي

غزل

وريِ دل انگوري ڪي تا ڪيڙي ڏسون،
اکڙين ۾ گلابن ڪي تا ميڙي ڏسون.

مليون جي نگاهون تہ مدهوش ٿياسين،
پئرس ۾ پرينءَ ڪي تا ڇيڙي ڏسون.

اسان ڪي خوشبو ڇو خنجر هڻي ٿي؟
گهٽين ۾ گلن ڪي تا روڙي ڏسون.

وائِين ڇو وطن جيئن وِسري نٿي؟
سدا دل قلندري ڪي تا ڇوڙي ڏسون.

حُسِنَ جا ٿاور اڃان اوچا ڏسان ٿو،
عشق جا عَلَمَ ڪيئي تا ڪوڙي ڏسون.

دل جي دنيا ۾ ڪيڏو رلندا رهياسين،
نہ واتون وطن جون تا موڙي ڏسون.

غزل

ٻري پئي رات چوڏهينءَ جي، چنڊ ڇو ڪٿو ناهي؟
ڇپائين چنڊ چريو ناهي، ڌرتيءَ تي لٿو ناهي.

اڃارا نيڻ تڙپن ٿا، گهٽائون ٻه ته گهايل هن،
پرين نقابن ۾ نڪري ٿو، اسان دل پري ڏٺو ناهي.

پٿون بدن جيئن پياسون هن، ننگر ٻه نهاري پيو،
اڃان عشق آرائينءَ جو، ڇو جل ٿلُ وٺو ناهي؟

سمهاري سنڌ ساريءَ کي، ڏيرن ڌوهه ڪيڙو آ،
ٻٽيو آ ڪيچ جو قيدي، پنهون پاڻ ڪان رٺو ناهي.

هٿ ڪڙين ۾ ٻيڙين ۾، پلا ڪير ڇگو ڇئبو!؟
اسان خنجر غلاميءَ جو، ڇا سيني ۾ سٺو ناهي؟

غزل

دلبر هيءَ دل رڙي ڇو پئي؟
زماني سان ايڏو لڙي ڇو پئي؟

ناهي لڳي باهه ته يورل پوءِ،
سدا سنڌ جيئن سڙي ڇو پئي؟

ڏيان مان دانهن ڪنهن کي ڪيئن،
چنيسرن سان وڙهي ڇو پئي؟

ڏکن ۾ آ زندگي گذري وئي،
بکن کي ڇڄ ۾ چڙهي ڇو پئي؟

ڇون تا ته سنڌ سلاخن ۾ ناهي!
پوءِ تيل ڪڙاهي ۾ ڪڙهي ڇو پئي؟

غزل

کڏهن سنڌ جيجل تي پرڀات ٿيندي،
کڏهن رات ڪٽندي، پڪين لاٽ ٿيندي.

غلاميءَ ۾ گهٽو ٿي غافل رهياسين،
کڏهن منڊ ورندي ۽ ملاقات ٿيندي.

ڇو منڪر تنهنجا ماڻهو ڏسان ٿو؟
کڏهن تنهنجي آجپي سندي بات ٿيندي؟

هت ڪڙين ۾ ٻہ هلندا رهون ٿا!
سچي سنڌ يارو ڇا حوالات ٿيندي؟

اسان ميلن ۾ ڪيڏو نچندا رهون ٿا،
کڏهن سنڌ اڻندي ۽ ڪرامات ٿيندي.

”ڪڏهن محب ملندين ملاقات ٿيندي“ کان متاثر ٿي لکيل*

غزل

پاڻ چڻ خودڪش بمبار آهيون،
يار زماني لاءِ سفا بيڪار آهيون.

راشي ۽ نازي ڏچن تا ڪيڏو،
رهيا وطن سان سدا وفادار آهيون.

وفا جي پنڌ ۾ ماريا ويون تا،
نہ ڪنهن جا .واتا، ڪمدار آهيون.

سدا سنڌ تنهنجا ويڙها وسن شل،
ويڪائو ميڙن جا نہ مهندار آهيون.

هٿڪڙين ۾ توڪي جيجل ڏسان تو،
ٿيا ڇو نہ غلاميءَ ۾ شرمسار آهيون؟

لٿي ويا سنڌڙيءَ ڪي دلال ڪيئي،
نڪ ڪان سوا دانشور، قلمڪار آهيون.

غزل

(لڇمڻ ڪومل جي وڇوڙي تي)

جيءَ جي جلاوطني، ڊگهي ٿي وئي آ
هن جنم ۾ جاني، سچي ٿي وئي آ

اڳلي جنم مان، ڇمان شال سنڌ ۾
خواهش ڇمڻ جي، گهٽي ٿي وئي آ

اڪيون جي ڪُلَنِ ۽ ڏسان مان سنڌڙي
جيجل کي ڇڏڻ جي، غلطي ٿي وئي آ

خوشين جا خزانہ هند کي ڏناسين!
سنڌڙي اسان جي، ڏکي ٿي وئي آ

امن جو ڪبوتر، اُڏامي ويو سنڌ مان
لڳي ٿو اسان سان، ٺڳي ٿي وئي آ

موهن، شيام ۽ لڇمڻ بہ هليو ويو
هيءَ حياتي "مظفر" مڪلي ٿي وئي آ.

غزل

(گلن جهڙن ٻارن ڏانهن)

نہ تولو، نہ ماشو، نہ ئي پاءُ آهيون،
اسان تہ اوهان جا پيءُ ماءُ آهيون.

اوهان جي ترقيءَ جا طلب گار آهيون،
ڪنهن لاءِ نہ ڪوسو واءُ آهيون.

چند ستارن جيئن توهان کي ٿا پاٺئيون،
رڳو ٿا توهان کان گلن جو هڳاءُ چاهيون.

اڄي نہ اوهان تي ڪا مشڪل گهڙي،
توهان سان زندگيءَ جو لڳاءُ آهيون.

مري بہ وڃون تہ وساري نہ ڇڏجو،
يادن جو اهڙو تا لڪاءُ چاهيون.

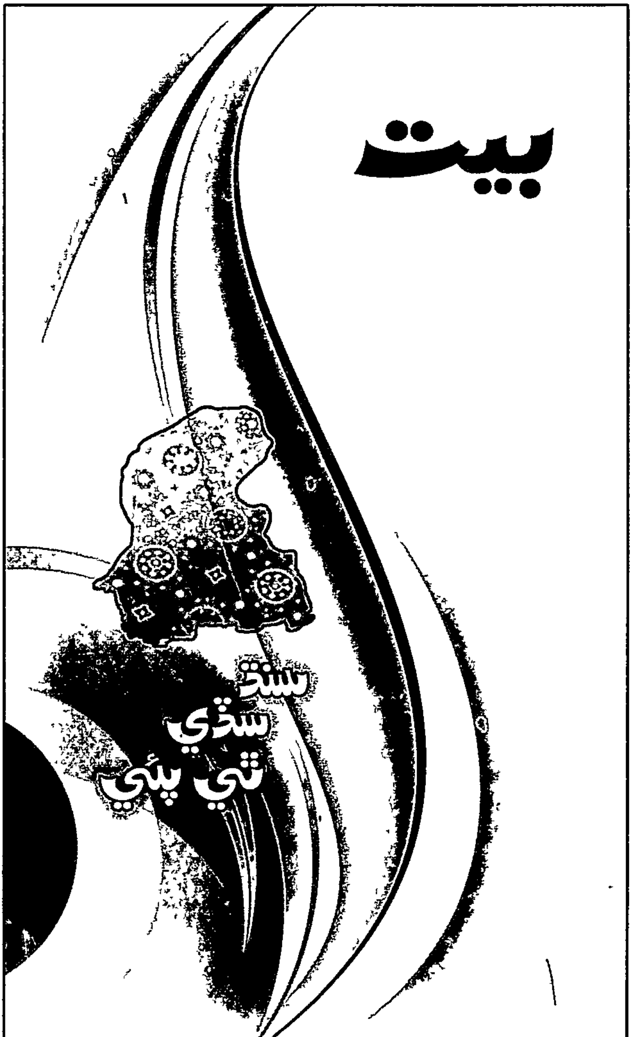
بيت
سنڌ
سڌي
ٿي پئي

بيت

گورک تنهنجا گهاوَ، کٽي آيس گَڏُ،
ٻڏم ٻوڙو سڏ، آڏيءَ رات اٿي ڪري.

***

ٻڌي ٻوڙو سڏ، روئي وينس رات،
کهڙي ڪيان بات، سنڌڙي تنهنجي سونهن جي.

***

سنڌڙيءَ تنهنجي سونهن جي، تارن ڪئي ٿي بات،
چڪ وجهي چَپَ ۾، چَندُ رُنو ٿي رات،
آهي سيني مات، ناهي تنهنجو مَٽُ ڪو.

***

ناهي اُن جو مَٽُ ڪو، گورک هلي ڏس،
پرين پنهنجو پَسُ، چڙهي چوڏهينءَ رات جو.

***

چڙهي چوڏهينءَ رات جو، نيٽڻ اڏامي ننڊ،
چمي ڏي تون چنڊ، ناهي چَينُ چريءَ کي.

***

ناهي چين چريءَ کي، ڏسي تنهنجا ڏُکَ،
دلڙي ٿي وئي سُکَ گورک واري گل ۾.

***

گورک واري گل ۾، ڏڙکي پئي دلڙي،
رُسي مونکان راتڙي، توکي ساري سپرين.

***

توکي ساري سپرين، روئي وينس رات،
ڏيئي مونکي ڏات، وڄڻ جون ٿو ڳالهيون ڪرين.

***

وڄڻ جون ٿو ڳالهيون ڪري، پهاڙن کان تہ پُڇُ،
ڪراچيءَ جيئن نہ لُڇُ، ڪاچو ڪُتل قرب جو.

***

ڪاچو ڪُتل قرب جو، نفرت کان آ ڏور،
جيئن مينهن ڪنڌي پُور، تيئن منڇر-گورک پاڻ ۾.

***

منڇر منهنجي من ۾، سيوهڻ جو آ سَڏُ،
لڪيءَ ۾ نہ لُڏُ. ستل آهي سنڌڙي.

***

چندن چيلهارَ جا، ڍاٽي ڪين چَرَنِ،
ٻکن منجھ مَرنِ، ابهمَ ساري سنڌ جا.

ابهمَ ساري سنڌ جا، در در پيا پِنن،
ڏاريا آهن سُڪنِ، مارُن جي مال تي.

مارُن جي مال تي، ڏاڙا پيا لڳن،
غدار پيا گهمن، ناهي تِنِ نڪُ ڪو.

ناهي تِنِ کي نڪُ ڪو، ٿيج لڄايئون ماءُ،
وري نٿي واءُ، جي ڪيڏي رستا روڪ ٿي.

رستي ڪيڏي روڪ ٿي، ڪوپا ڪَنڌَ ڪِرَنِ،
موڙَنِ ۾ ٿا مَرنِ، گهوٽ سهٽي سنڌ جا.

گهوٽ سهٽي سنڌ جا، نہ ٿا آڻ مڃن،
لائون لال لَهنِ، سنڌڙي تنهنجي سِڪَ ۾.

سنڌڙي تنهنجي سِڪَ ۾، قيدي ٿي نہ مران،
ٻيهر شال ڄمان، جيجل تنهنجي ڪُکِ مان.

جيجل تنهنجي ڪُکِ مان، دودا دلير ڄمن،
ڪٽي ڳاٽُ چَوَن، سنڌ اسان جي ماءُ آ.

***

دليون اسان جون ڏنگجي ويون هن
جوانيون رت ۾ رنگجي ويون هن
ڪڏهن واءُ ورندو، ڪڏهن طوق ٽٽندو؟
هٿ ڪڙيون ٻه هاٿي زنگجي ويون هن!

***

نہ دَرد تو ڏيکِ لڳي، نہ فرض تو پورو ٿئي،
نہ يار تو مونکي ملي ۽ دل پئي منهنجي ڏُکي،
بس هڪ آس آ جا پئي ڏيئي جيئڻ دُکي،
اجان پئي سِڪي، سنڌڙي هن سَنسارَ ۾.

***

بيلجم کي پيتا

هن ناحق لهوءَ جي، ڪنهن کي ڏيان مان دانهن،
بيلجم جي پيڪي ٻانهن، جنت جي جوڏن هٿان.

رت وهايو يورپ جو، جنت جي جوڏن،
عرب انڌن، شودن، امن کي قيدي ڪيو.

پکين جهڙي ديس ۾، امن قيدي ٿيو،
ڪارو ويس ڪيو، برسلز جي بازار اڄ.

برسلز جي بازار ڪيو، سهڻن جو اڄ سوڳ،
دين ڌرم جو روڳ، آهي هر ڪنهن من ۾.

هر ماڻهو جو من ٿيو، تشدد ڪان باغي،
دهشت تي داغي، معصومن جي رت سان.

***

ڇو پوپٽ ۽ پنيوريون گلن ڪي ڇُمن ٿا؟
دلين ڪي ڏُکائي خوشبوئن سان ملن ٿا،
دَردُ پنهنجي پَرنِ ۾ لڪائي به راضي رهن ٿا،
نه عشق ئي ڇڏن ٿا، نه رنگن ڪان رُسن ٿا.

***

ٿيا وطن جي غم ڪان غافل ناهيون
ظالم زماني جي نظرن ۾ پاڳل آهيون
ويڪائو قلمڪارن جا اسان يار ناهيون
نه ٿيا زردارن جي ڪُرَم ۾ شامل آهيون.

***

ڏُهلاري دانشور ڌني فتوا ته وطن پرستي انتهاپسندي آ،
تاريخ ٻڌائي پئي يارو ته عاشقي نه الزام ڌسندي آ،
پل سچ جي راهه ۾ مخدوم بلاول جيئن پيڙهيا وڃون،
پر مومل موت جي منهن ۾ به راڻي ڪان نه رسندي آ.

***

جڏهن دلبر ديس کي ڌا چاهيوَن
ويڪائو دانشورن کي لڳن ٽيون باهيون
اسين خادم ۽ عاشق وطن جا
ٿيا ٻي ڪنهن در جا غلام ناهيون.

***

ٿڙيا ها گُلَ ٽاريءَ ۾

ٿڙيا ها گُلَ ٽاريءَ ۾، حسينن کي ڏٿائون پئي،
وري چا مُند ايندي ڪا، پهاڙن کان پڇائون پئي؟
خوشبو ڪنوارن گلن جي هئي، گهليون قاتل هوائون پئي،
ڪِليو ڪيرٽر خمارن مان، لامن کي لائون ڏئي!
سڏڪي رات ساري هئي، ستارن کي دعائون ڏئي،
پهاڙن کي يري ياڪر، پريڻءَ کي الوداعون چئي،
گورک گهٽو ئي گهايل ٽيو، دلبر کي دانهون ڏئي.

ایلان کردی کے نام

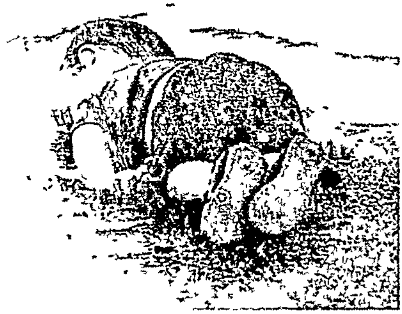

انسانیت ساحل پر سسک رہی ہے
اور سمندر کی ننگی ریت پر مر رہی ہے
وہ بچہ جو وقت سے پہلے ڈوب گیا
زندگی سے جیسے روٹھ گیا
اپنے بچوں کو کیسے بہلاؤ گے ؟
کیا ریت کے آنسوؤں سے نہلاؤ گے ؟!
وہ بچہ جو ابن آدم کی اولاد تھا
وہ بچہ جسکو سمندر بھی نہ نگل سکا
وہ بچہ جو دنیا کو، امن کا پیغام بھی ہے

وہ بچہ جو بارود بھی ہے
وہ بچہ جو اندھیری رات میں
جگنو کی طرح
وہ بچہ جو ماں اور کشتی سمیت ڈوب گیا
وہ بچہ جو عالمی ضمیر کو جھنجھوڑ گیا
وہ بچہ جو ہار کر بھی جیت گیا!!
وہ بچہ جو عرب شہزادوں کی شکست بھی ہے
اور وہ بچہ بادشاہت کے تابوت میں
آخري کیل بھی ہے
وہ بچہ جو بن لادن کا پیغام نہ تھا
وہ بچہ جو امن اور زندگی کی تلاش میں ڈوب گیا
وہ بچہ جو عرب کی مٹی میں دفن ہو گیا
ہاں اس بچے کا قاتل میں بھی ہوں
اور اس بچے کے قاتل تم بھی ہو۔

غزل

میں پورے کا پورا وطن بیچ دیتا ہوں!
اپنی قوم کے بچوں کا چمن بیچ دیتا ہوں

بیچنے کی امید میں رات بھر جاگتا رہتا ہوں
اور صبح کی پہلی کرن بیچ دیتا ہوں

کیا کروں چاند ستارے دور ہیں مجھ سے!
اس لیئے تو سمندر اور قبرستان بیچ دیتا ہوں

طاقت کا سرچشمہ کہاں ہے سوچو؟
عوام کا روٹی، کپڑا اور مکان بیچ دیتا ہوں

بمبینو نے بنایا مجھ کو بے حس و بیمار
اس لیئے تو بینظیر کا کفن بیچ دیتا ہوں۔

سدا موجود ہوں

شمس تبریز کی طرح
میرا سورج ملاؤ مجھے
یا پھر تپتی ریت پر
نچاؤ رومی کی طرح!
میں جو منصور ہوں،
ان الحق کی آواز ہوں،
رابعہ کا راز ہوں،
ننگے سرمد کا ساز ہوں
دارا کے درد میں ڈوبا رہا
عشق سے کبھی روٹھا نہیں،
ملنے کی آس میں ٹوٹا نہیں
میں جو سدا موجود ہوں
جنگل میں گوتم کی طرح
اور سیہون میں قلندر کی طرح
صدیوں سے میں سویا نہیں!
جدائی میں کبھی رویا نہیں!

ہر گھر سے بھٹو نکلے گا

ہر گھر سے بھٹو نکلے گا
پنجاب سے بھٹو نکل گیا
اب سندھ سے بھٹو نکلے گا
ضیاء کا خواب پورا ہوا
اب پی پی کا جنازہ نکلے گا
سندھ تو تونے بیچ دیا
اب قبروں کو بھی بیچے گا
قتل تو تونے کئی کئے
بی بی کا قاتل بھی کہلائے گا
زرداری سے تو زردار بنا
اب سندھ کو کیا بہلائے گا۔

مظفر جي شاعريءَ ۾ منافق، ڪوڙي، راشي، غدار ۽ دانش جا ڍُهل وڄائي پاڻ کي وڪري لاءِ پيش ڪندڙ دانشور ۽ شاعر، محروم ماڻهن جي اٿاهه غربت، اگهاڙي انگ ۽ بي وسيءَ جي مارڪيٽنگ ڪري فنڊ وٺي هڙپ ڪندڙن ۽ عورت زاد جي نقلي نمائندن لاءِ هيڪاندي ڌِڪار آهي. اُن ڌِڪار، ان جي اظهار جي نتيجي ۾ مليل تنهائيءَ ۽ ڪجهه به تبديل نہ ڪري سگهڻ جي ادراڪ جي نتيجي ۾ پيدا ٿيندڙ بي وَسيءَ، انهن ٽنهي عنصرن گڏجي ڪيس لڳ ڀڳ مجذوب بڻائي ڇڏيو آهي.

مظفر جي شاعريءَ ۾ توهان کي "زردار" متعلق به نظم پڙهڻ لاءِ ملندا. جيئن مظفر ان ڪردار کي Portray ڪري ٿو، اُن کي ڏسي مون کي انگريز ناول نگار انٿوني ٽرولوپ (Anthony Trollope) جو ناول "The Way We Live Now" (اسان جيئن هاڻي جيئون پيا) ياد اچي ٿو. اُن ناول جي ڪردار آگسٽس ميلموٽي ۽ مظفر جي ڪردار "زردار" ۾ حيرت انگيز هڪجهڙايون آهن. آگسٽس ميلموٽي هڪ بي انتها امير ڪبير شيطان ۽ ڪميٽي شهري بدمعاش جو نالو آهي جنهن کي انگريزي فڪشن جو ناقابلِ فراموش راڪشس ليکيو وڃي ٿو. ميلموٽي هڪ مغرور، بي رحم، ڪرپٽ ۽ ايترو تہ امير ۽ بااثر هيو جو سندس مڃڻ هو تہ هُو سياسي اثر رُسوخ سميت هر شيءَ خريد ڪري سگهي ٿو.

ارشاد ڪاظمي

ويجهي ماضيءَ ۾ مونکي پنهنجي چوڌاري مظفر چانڊيي جهڙو اهڙو ڪو بہ ماڻهو نظر نہ آيو آهي جنهن پنهنجي دوستين، دشمنين، محبتن ۽ نفرتن جو محور "سنڌ دوستي ۽ سنڌ دشمنيءَ" کي بڻايو هجي. ماضيءَ جي عظيم رهبرن کان وٺي اڄوڪن انقلابين تائين ۽ ڪمال جي ليکڪن کان وٺي جلال جي مقررن تائين، سنڌ جي ڪيترن ئي وڏن نالن ۽ ڪردارن "ذاتي دوستي" يا "خانداني تعلقات" جو بهانو بڻائي وقت جي حاڪمن ۽ حڪومتن کان وڏا وڏا ذاتي ۽ مالي فائدا حاصل ڪيا آهن پر مظفر چانڊيي 2012ع واري ٻٽي مڪاني نظام خلاف اديبن ۽ شاعرن جي تحريڪ جي سرواڻيءَ دوران پنهنجي دوستن جي ان سڄي لسٽ کي ليڪ ڏئي ڇڏي، جيڪي سڌي، اڻسڌي يا ابتي طرح پ پ سرڪار ۽ ان جي ٻٽي مڪاني نظام جا حامي هئا.

سنڌ ۾ لکڻ، ڳائڻ ۽ ڳالهائڻ جي ماهرن، مشاقن، ڪاريگرن توڙي بازيگرن جي ڪا کوٽ نہ آهي، نہ ئي وري لياڙين ۽ جڳاڙين جي ڪا ڪمي آهي پر ذهني چٽائيءَ وارن انهن باڪردار ۽ باضمير ماڻهن جي نهايت کوٽ آهي جيڪي مظفر چانڊيي وانگي سنڌ جي مظلوم ماڻهن سان هر ڏک، بک، [illegible] سِيرَ، اوندهہ توڙي اندوهڪار (انڌڪار) ۾ ايئن ئي گڏ هجن، جيئن ٻٽائيءَ بيان ڪيو [illegible] تہ:

"يا تہ ڪنڌيءَ ڪن- يا ساڻ [illegible] سير ۾."

منظور سولنگي

پڙهندڙ نَسُل . پَ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪَ ”لُڙهندڙ نَسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڄُرندڙ، ڪِرَندڙ، اوسيئڙو ڪَندَڙُ، ياڙي، ڪائُو، ياجوڪَڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سيني وِچان ”**پڙهندڙ**“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوُٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعنى e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪَ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پَڙهندڙ نَسل (پَ نَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعوىٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَ نَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہِ ڪُوڙو آهي.

جَهڙيءَ طَرَح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اَهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختَلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳِئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، بَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَنَ ڪا خُصوصيِ ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَبِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَ پاران ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز ڪرڻ کان پوءِ ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَ سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَ کي ڪُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڌِ کان وَڌِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي همٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽَ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻَ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.
... ...
جئن جئن ڄاڙ وڏي ٿي ڄَڱَ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي مَنجهہِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛
... ...
ڪالههَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن:
گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن........
... ...
هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رِڻَ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اڻڄاڻائي کي ڀاڱ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ ”هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو“ ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَنَن جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڇي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين

ڪتابن ڪي پڙهي سماجي حالتن ڪي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پَڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني ڪي **چو، چالاڪ ۽ ڪينئن** جهڙن سوالن ڪي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوشش ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ ڪي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽتر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن ڪي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ ڪي مون ياڪِي پائي چيو تہ "منهنجا ياءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ".
ـ اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)